yurt ve dünya

BAĞIMSIZLIK DEMOKRASİ SOSYALİZM SORUNLARI

ocak 1980, 19

TARİŞ DERSLERİ
vedat pekel

ÖNLEM PLANI VE BAZI YENİ GÖRÜŞLER ÜZERİNE
naim yalın

EMPERYALİZMİN SON AŞAMASINDA AFGANİSTAN
onur güvenli

TOPLUMSAL BİR DEVRİMDE DEMOKRATİK VE SOSYALİST GÖREVLER

EMPERYALİZME VE FAŞİZME KARŞI DEMOKRASİ CEPHESİNE DOĞRU

yurt ve dünya
BAĞIMSIZLIK DEMOKRASİ SOSYALİZM SORUNLARI

İÇİNDEKİLER

İnceleme/Araştırma

Eleştiri/Tanıtma/Tartışma

YURT VE DÜNYA

Bağımsızlık Demokrasi Sosyalizm Sorunları

İki aylık Araştırma, İnceleme, Tartışma Dergisi

Ocak 1980, Cilt 7, Sayı 19

Sahibi: Türkiye İşçi Partisi adına Behice Boran ● Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Yavuz Ünal ● Yönetim ve Haberleşme adresi: Piyerloti Cad. 21/3 Çemberlitaş - İstanbul ● Fiyatı 50 TL ● Yıllık Abone 250 TL ● (Yurtdışı fiyat ve abone bedeli iki katıdır) Avrupa için yıllık abone 30 DM ● Dizgi/Baskı: Kent Basımevi, Alayköşkü Cad. Küçük Sok. Gürdere Han Kat 1 - İst.

SOMMAIRE

Janvier 1980, no. 19

- Le numéro de **Yurt ve Dünya** que vous tenez entre les mains parait, pour la première fois depuis 3 ans, avec un retard de deux mois. Ceci est dû au triplement du prix du papier, à la difficulté de s'en procurer, ainsi qu'à la fermeture, parles Autorités de l'Etat de Siège d'Istanbul, de l'imprimerie où est imprimée notre revue. Néanmoins, nous avons l'intention de rattraper ce retard en faisant paraître des numéros plus frequemment.

- **LES LEÇONS DE TARİŞ**

  Vedat Pekel, Membre du Comité Directeur Central du Parti Ouvrier de Turquie et Secrétaire du département d'İzmir commente l'opération menée par le gouvernement dans les entreprises TARİŞ a fin de les faire noyauter par les fascistes et la résistance qui y a été opposée à İzmir. Il en tire, à chaud, les premièr leçons.

- **A PROPOS DES MESURES ÉCONOMIQUES ET DE CERTAINES IDÉES**

  Naim Yalın examine les dernières mesures économiques prises par le gouvernement Demirel, ainsi que leurs conséquences. La croissance capitaliste pourra engendrer non des solutions rationnelles mais des solutions oppressives.

- **L'AFGHANISTAN AU STADE SUPRÊME DE l'IMPÉRIALISME**

  Onur Güvenli no us commente, à partir de la réalité historique, l'essence anti communiste et anti soviétique de la propagande impérialiste.

- **LES TÂCHES DÉMOCRATIQUES ET SOCIALISTES DANS UNE RÉVOLUTION SOCIAL**

  Traduction d'un article paru dans le numéro de Septembre 1979 de **Socialism: Theory and Practice.**

- **VERS UN FRONT DÉMOCRATIQUE ANTI-FACHISTE ET ANTI-IMPÉRIALISTE**

  Présentation du manifeste **Un Seul Parti Un Seul Front** contre le fascisme et l'impérialisme publié à la suite de la vaste discussion engagée au sein du Parti Ouvrier de Turquie après les dernières élections.

- Özdemir Nutku, Ataol Behramoğlu et Tamer Levent commentent le «Rapport sur l'Art» paru dans le numéro 16 de notre revue.

- **LES NORMES LÉNINISTES DE LA VIE DU PARTI**

  Cemal Yardımcı présente le dernier livre paru chez les éditions Güncel.

- **THÉORIE REVOLUTIONNAIRE ET POLITIQUE RÉVOLUTIONNAIRE**

  Leyla Ekin présente cet ouvrage paru chez les éditions Konuk.

- **DEMAIN NOUS APPARTIENT CAMARADES**

  Şirin Ertaş présente cet ouvrage édité par les editions Sanat Emeği.

CONTENTS

January 1980, no. 19

OKUYUCUYA

Yurt ve Dünya'nın bu sayısı ilk kez iki aylık bir gecikmeyle çıkıyor. Dergi dördüncü abone yılı için bundan dört ay önce bir kampanya açmıştı. O zamanki verilere göre sayı başına fiyat 50 TL, yıllık abone ise 250 TL olarak saptanmıştı. Ne var ki, aradan kısa bir süre geçtikten sonra, esasen normal fiyatla piyasada bulunmayan kağıt, yeni zamlarla, bu kez üç katı pahalanarak o da bulması son derece zor koşullarda satılmaya başlandı. Derginin basıldığı basımevinin İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından kapatılması da derginin çıkmasını geciktiren bir diğer etmen oldu.

Sözünü ettiğimiz tüm olumsuzluklara karşı derginin fiyatını artırmayı düşünmüyoruz. Ancak eskiden on punto irliğinde dizilen dergi sekiz puntoya düşürüldü. Böylece üçte bir oranında kağıt tasarruf edilmiş oldu. Bu arada eksik olan sayımızı da iki aylık süreyi daraltarak çıkarmak kararındayız.

Yurt ve Dünya dördüncü yılına girerken bundan önce yaptığımız dünya ve Türkiye değerlendirmelerini içeren «Rapor»ları sunmaktan vazgeçtik. Bunun birinci nedeni hızla değişen dünya ve Türkiye koşullarında geçmiş bir yılın toplu değerlendirilmesinde gelişmelerin bir anlamda sonuçları olan sıcak olayların öne çıkması ve değerlendirmenin ister istemez bu sıcak olay ya da olayların çevresinde dönmesi. Bu tür bir değerlendirmeyi esas olarak derginin herhangi bir sayısında yapmak olanaklı.

Ayrıca olayları hazırlayan ideolojik ve politik gelişmelerin temelinde yatan ekonomik gelişmelerin başlı başına bir yazı konusu olarak ele alınması olanaklı. Tüm bunların topluca değerlendirilmesi **Yurt ve Dünya**'nın özellikle yeni koşullarında, istenmeyen kısalıkta bir özet olarak ele alınması sakıncasını yaratabilir düşüncesindeyiz.

Son olarak da dergiyi daha militan bir yapıya kavuşturma isteğimiz neden olarak gösterilebilir. Tüm bunlardan dolayı her yıl Ocak ve Mart sayılarında yayınladığımız Dünya ve Türkiye raporlarını yayınlamaktan vazgeçtik. Sanırız bu kararımıza hak verilecektir.

Yurt ve Dünya'nın elinizdeki 19. sayısındaki ilk yazı TİP MYK üyesi ve İzmir İl Başkanı Vedat Pekel'in. Pekel yazısında TARİŞ olaylarını ele alıyor ve olayların sıcağında, TARİŞ çerçevesinde odaklaşan, gerçekte tüm İzmir kentinin direnişinden ilk sonuçları çıkarıyor. Yazının başlığı «TARİŞ Dersleri».

Naim Yalın «Önlem Planı ve Bazı Yeni Görüşler» başlıklı yazısında Demirel hükümetinin aldığı son ekonomik önlemlerin kendi içindeki tutarlılığını ve ekono-

mide yol açacağı sonuçları tartışıyor. Bu kapsamda Türkiye kapitalizminin bu önlemler sonucunda yeniden ve daha akılcı bir biçimde kurulacağını ileri süren görüşleri ele alıyor. Kapitalist büyüme sürecinin daha akılcı değil, ancak daha baskıcı toplumsal düzenlemelere gebe olabileceğini vurguluyor. Bu sonucun serbest pazar yasaları ile arasında varolan uyumu açıklıyor.

Son günlerin dünya kamuoyunu yakından ilgilendiren, bölgemizde ve özellikle ülkemizde anlaşılabilir nedenlerle en yoğun bir biçimde tartışılan Afganistan'daki gelişmeleri Onur Güvenli değerlendirdi. Güvenli'nin yazısı «Emperyalizmin Son Aşamasında Afganistan» başlığını taşıyor. Yazıda Afganistan'ın kısa tarihçesinden hareketle, Afganistan gerçeğinde emperyalist propagandanın anti-sovyet, anti-komünist özü sergileniyor.

Derginin bu sayısındaki «Toplumsal Bir Devrimde Demokratik ve Sosyalist Görevler» başlıklı yazı, **Socialism: Theory and Practice** dergisinin Eylül 1979 sayısından çevrildi. Dergideki yazı, A. Kalmykova'nın derlediği «Sosyalist Devrimin Leninist Teorisi ve Çağımız» broşüründen ve konuyla ilgili diğer yayınlardan kaynaklanıyor. İlgiyle okunacağını umuyoruz. İnceleme, bugün tartışılan kimi konulara ve özellikle de devrim sürecinin tekliği konusuna ilişkin özgün bir değerlendirme niteliğinde.

Son yazı, «Emperyalizme ve Faşizme Karşı Demokrasi Cephesine Doğru» başlığını taşıyor. Yazıda esas olarak Türkiye İşçi Partisi Merkez Yönetim Kurulu'nun (MYK) seçim sonuçlarının alınmasından sonra tüm Parti örgüt birimlerinde açtığı tartışmanın sonunda yayınlanan **Tek Parti Tek Cephe** kararı tanıtılıyor. Bu belge içinde bulunduğumuz koşullarda, faşizmin püskürtülüp, demokratik bir iktidarın kurulması için tüm ilerici çevrelerde ve sınıf güçleri içinde tartışılan pek çok konuya yeni açıklıklar ve yeni boyutlar getirmekte.

Derginin Eleştiri/Tanıtma/Tartışma bölümündeki ilk yazı dizisi, gene «Sanat Raporu» üzerine. Özdemir Nutku, Ataol Behramoğlu ve Tamer Levent, Raporu değerlendiriyorlar. Gelecek sayıda **Yurt ve Dünya** gelen eleştiriler üzerine kendi değerlendirmesini yayınlamayı düşünüyor.

Cemal Yardımcı, Güncel Yayınlar'dan çıkan, **Leninist Parti Yaşamının Standartları** isimli kitabı tanıtıyor.

Leyla Ekin, Konuk Yayınları'nın **Devrimci Teori ve Devrimci Politika** isimli kitabını ele alarak, güncel sorunlara ilişkin getirdiği çözümlemelere işaret ediyor.

Sanat Emeği Yayınları'ndan çıkan, **Yarın Bizimdir Yoldaşlar** isimli PKP militanlarının faşist yönetim altındaki mücadelesini konu alan romanı Şirin Ertaş tanıtıyor.

Gelecek sayıda, daha güçlü ve daha etkin eylem koşullarında buluşmak üzere, saygılarımızla.

YURT ve DÜNYA

TARİŞ DERSLERİ

VEDAT PEKEL

Geçtiğimiz günlerde, İzmir'de Türkiye ve dünya kamuoyunun yakından izlediği, yankılarının çeşitli eylemlerle, tüm yurt düzeyinde duyulduğu, onbinlerce asker ve polisin katıldığı, sonuçta sıkıyönetim ilanına varan olayların yaşandığı TARİŞ DİRENİŞİ oldu. Bütün bir İzmir kenti, TARİŞ'teki direnişi her soluk alışta duydu, yaşadı. Çünkü yaşanan salt TARİŞ işçisinin direnişi değil, koca bir kentin Demirel hükümetinin yasa dışı girişimine karşı direnişiydi. Tüm İzmir, olaylar boyunca gösterilerin, grevlerin, protesto eylemlerinin her an ve her yerde birden gözlendiği bir kent oldu.

Demirel hükümetinin yasa tanımaz saldırıları; TARİŞ olaylarında sınıf mücadelesinin tüm boyutlarıyla ortaya çıkmasına, tüm burjuva partilerinin gerçek kimliklerinin kitleler gözünde açıklık kazanmasına ve faşizme karşı mücadelede tüm ilerici güçlerin başlıca eksik ve zaaflarının neler olduğunun bir kere daha saptanmasına neden oldu.

Ekim seçimlerinden bu yana olaylar hızla gelişti. Yeni baskı yasalarının birbiri ardına çıkarılması, sıkıyönetim uygulamalarının gitgide sertleşmesi ve nihayet Demirel hükümetinin aldığı ekonomik önlemler, toplumsal yaşamı alt üst edecek boyutlara ulaştı.

Türkiye İşçi Partisi Merkez Yönetim Kurulu (MYK) seçim sonuçlarının değerlendirmesine ilişkin olarak yaptığı açıklamada şöyle diyordu:

«... Yeni oluşacak iktidar döneminde, kitlelerin ekonomik, sosyal ve politik koşullarının, ivedi çözüm bekleyen sorunlarının daha da ağırlaşacağı, bu arada yasal şiddetin daha da artacağı, anti-demokratik uygulamaların daha da yaygınlaştırılıp derinleştirileceği, belli kimi iktidar seçeneklerine olanak hazırlamak ve sürdürmek, kitlelerin direncini kırmak için yasa dışı şiddetin daha da yoğunlaştırılarak sürebileceği bir döneme girilmektedir.

«... Sorunlar yapısaldır. Ve bir burjuva partisi eliyle, bir burjuva iktidarı eliyle çözümü olanaksızdır. Dayatan sorunlar karşısında sınıfsal tercihi belli iktidar, kendisini destekleyenler de içinde olmak üzere, kitleleri en geniş biçimde karşısına almaya mahkûmdur. Giderek daha ağırlaşacak sorunların doğuracağı geniş memnuniyetsizlik karşısında yasal ve yasa dışı şiddete daha büyük bir hırsla başvurulmak istenecektir.

«... Artık kitleler, istenildiği gibi aldatılıp, oyalanmaya, baskı ve şiddetle beklenti ve istemlerinin istenildiği kadar ertelenmesine rıza göstermeyecek bir düzeye erişmiştir...»[1]

Gelişmeler, birkaç ay gibi çok kısa bir süre içinde MYK'nın bu öngörüsünü doğruladı. Faşist baskı ve terörle birlikte yokluk, zam ve işsizlik dalgası başta işçi sınıfı olmak üzere tüm emekçi sınıfları hareketlendirdi. Günlük gazeteler hareketlerin yurt sathına yayıldığını gösteren örneklerle doludur. İşçi ve emekçi sınıflar sıkıyönetime, faşist baskı ve teröre rağmen burjuvazinin çözümlerini reddetmekte, seslerini yükselterek eylemlere yönelmektedirler.

Günlerdir kamuoyunu meşgul eden TARİŞ olayları böyle bir çerçeve içine oturtularak değerlendirildiği takdirde anlam kazanmaktadır. TARİŞ olayları burjuvazinin, hiç bir kılıf uydurmaya gerek duymadığı son derece çıplak, her türlü aracın kullanıldığı acımasız bir saldırıdır. 17 Ocak'ta başlayan, bu yazının yazıldığı tarihte henüz bitmiş olmaktan çok uzak bulunan TARİŞ Direnişi'nin (aslında tüm İzmir kentinin direnişinin) altında kazanılmış paha biçilmez deneyler ve çıkarılması gereken sayısız dersler yatmaktadır.

TARİŞ NEDİR?

Önce TARİŞ hakkında kısa bilgiler vermek gerekiyor. Üzerinde büyük gürültüler koparılan, son olaylarda sınıf mücadelesini barikatlara çıkaran bu kuruluşun işçileri, günler boyunca, panzerlere, tanklara, toplara kısaca, ancak bir savaş durumunda düşmana karşı çıkarılabilecek silahlara karşı mücadele etmişlerdir. Mücadele neden ve nasıl bu boyutlara çıkmıştır? Demirel hükümetinin TARİŞ operasyonu, söylendiği gibi, salt bu işletmeleri faşistleştirmeye mi yöneliktir?

Bu soruları yanıtlamak için işe önce TARİŞ kuruluşlarından ve kuruluş amaçlarından başlamak gerek.

TARİŞ, kendi türünden kuruluşların (Antbirlik, Çukobirlik, Fiskobirlik vb.) en eski ve en büyüklerinden biridir.

1930'ların İtalya'sından esinlenilerek o günlerin resmi ideolojisine uygun, devlet himayesinde «imtiyazsız, sınıfsız kaynaşmış bir kitle» örneği yaratma modeli olarak tüm üretici kitlesini kucaklayacak bir korporasyon düşünülmüş ve TARİŞ böyle bir düşüncenin ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Bugün, tarımla ticaret ve tarım ürünlerine dayalı sanayi arasındaki ilişkileri düzenleyen bir kuruluş durumundadır. Bu kuruluşların faaliyet alanları içinde kalan ürünler genellikle ihraç konusu olan geleneksel tarım ürünleridir.

TARİŞ, Pamuk, İncir, Üzüm ve Zeytinyağı Tarım Satış Kooperatifleri birliklerinden oluşan, 61 merkezde 110 kooperatif birimine sahip, 1978 sonu itibariyle 79.182 ortağı olan dev bir kuruluştur. Küçük üreticiler de bulunmakla birlikte esas Satış Kooperatifleri ve Birlikleri» yasası ile «T.S. Kooperatifleri Ana Mukavelenamesi» uyarınca yönetilmektedir. Büyük toprak sahiplerinden, zengin köylülerden oluşan ve genel kurullarda seçilen yönetim kurullarında yaklaşık 20 yıldır DP/AP etkinliği sürüp gitmektedir. Bütün birliklerin kendisine bağlı olduğu ve yetkileri yönetim kurullarından çok daha fazla olan Genel Müdür, Ticaret Bakanlığınca atanmaktadır.

Esas olarak ortaklarının —daha düşük fiyatlarla da ortak olmayanların— ürünlerini satış yoluyla değerlendirmeyi amaçlayan TARİŞ, giderek bu işlevinden uzaklaştırılmış ve yeni işlevler yüklenerek ihracatçı tüccar lehine çalışan bir kuruluş kimliğine büründürülmüştür.

---

(1) **Çark Başak,** s. 13 (69).

TARİŞ bölgede, destekleme alımlarında devlet politikasının uygulama aracıdır. Destekleme alımları için ayrılan Merkez Bankası kredileri Ziraat Bankası aracılığı ile TARİŞ'e aktarılmakta —bu durum Ziraat Bankası'nın kendi müfettişleri aracılığı ile TARİŞ üzerinde ayrı ve sürekli bir denetim kurması sonucunu vermektedir— TARİŞ de bu kredilerle tarım ürünleri piyasasına girmektedir. Bu noktada sinsi bir oyun sahneye konulmaktadır. Tüccar piyasaya girmemekte, işletme kapasitesi sınırlı olan TARİŞ devlet kredilerini kullanarak, neredeyse tüm rekolteyi almakta ve depolamaktadır. Kapasite üstü alımlar iç ve dış konjonktürün en uygun olduğu zamanlarda alım fiyatlarına çok komik bir masraf yüzdesi eklenerek tüccara devredilmektedir. Böylelikle ihracatçı tüccar, satın alma, depolama giderlerinden kurtulmakta ve muhtemel risklerden de korunmuş olmaktadır. Bakanlıkça belirlenip, TARİŞ tarafından uygulanan fiyatlar da taban fiyat olmaktan çıkmakta, tavan fiyat haline dönüşmektedir.

CHP hükümeti döneminde işbaşına getirilen ve ilerici bir nitelik taşıyan TARİŞ Yönetimi bu uygulamaya bir ölçüde son vermiş, «tüccara artık ürün satmayacağını» ilan ederek, tüccarın doğrudan piyasaya girmesini ve taban fiyatlarının üzerine çıkılmasını sağlamıştır. Ancak bu uygulama hükümetin TARİŞ'e değişken bir fiyat politikası izleme yetkisi vermemesi nedeniyle, sınırlı kalmış ve tüccar TARİŞ fiyatlarının çok az üstüne çıkarak alımlarını sürdürmüştür. Ne var ki, CHP hükümetinin ve CHP yerel yönetiminin destekleyici olmaktan çok köstekleyici politikasına rağmen atılan bu adımlar, ihracatçılarda panik ve öfke yaratmıştır. TARİŞ yönetimine açılan salvo ateşinin ardında yatan nedenlerden biri budur.

TARİŞ, İzmir dışında yaygın depolama ve çırçır fabrikaları ile İzmir içinde yaklaşık 10 bin işçinin çalıştığı fabrika, işletme ve hizmet binalarına sahip bulunmaktadır.

Bu kuruluşların 1979 sonu işçi sayıları şöyledir:

İşletmenin adı	**1979 işçi sayısı**
Zeytinyağı işletmesi	551
İncir işletmesi	60
İncir depolama	52
Alkol fabrikası	86
Kolonya fabrikası	35
Tahta kutu işletmesi	18
Üzüm işletmeleri (2 adet)	1.180
Üzüm depolama	184
Sirkehane	47
İplik fabrikası	1.923
Pamukyağı kombinası	1.542
Pamuk depolama (2 adet)	426
Tamir atelyesi	154
Hizmet binaları (büro işçileri)	3.000
Toplam	9.258

MC hükümetleri döneminde, faşist militanların saldırı üssü haline getirilen TARİŞ'te önemli üretim düşmeleri görülmüştür. MC'lilerin ve TARİŞ'e dayalı çıkarları olan burjuva kesimlerin saldırılarını önleyebilmek için, yeni yönetimin ve bilinçli işçilerin üretimi arttırma gereğini kavramaları sonucu, üretim kalemlerinde —yağ üretiminde hammadde sıkıntılarına karşın— gözle görülür artışlar sağlanmıştır.

1977 ve 1979 yıllarına ait karşılaştırmalı üretim seviyeleri şöyledir:

Ürün cinsi	1977 (ton)	1979 (ton)
İplik	7.814,3	10.600
Margarin	30.618,0	33.615,6 (ilk on ay)
Deterjan	1.165,6	2.643,6 (ilk on ay)
Zeytinyağı	10.881,1	18.500,0
Kolonya	253.500,0 litre	351.500,0 litre
Üzüm	17.151,0	25.448,0 (ilk on ay)
İncir	4.839,0	4.698,0

Pamuk, pamuk ipliği, incir, üzüm, zeytinyağı, linter, yaş üzüm vb.den alınan ihracat seviyeleri ise 1977 yılında 127.262.000 dolar iken, 1979 yılında %65,5'luk bir artışla 210.000.000 dolara yükselmiştir.

TARİŞ operasyonunun bir yüzü de yukarıda kısaca tanımlamaya çalıştığımız büyük toprak sahiplerinin ve ihracatçıların çiftliği olmaktan bir ölçüde uzaklaşan TARİŞ'i, yeniden kayıtsız şartsız denetim altına almaktır.

İktidarın ve onun temsil ettiği güçlerin TARİŞ'te geçmişte yaptıkları, bugün yapmak istediklerinin bir aynasıdır. Faşist hareket tüm zorlamalara karşın Ege bölgesinde militan bir güce sahip olamamış, tutunmaya çalıştığı her mevziden püskürtülmüştür. Ne ilçelerde, ne üniversitede, ne emekçi semtlerinde ve ne de fabrikalarda faşistlerin kayda değer bir etkinliği yoktur. Buna karşılık özellikle MC'ler döneminde girişilen faşist baskı ve saldırılar bölgede çok güçlü bir anti-faşist potansiyelin oluşmasına yol açmıştır.

TARİŞ VE MC'LER

Aradan çok zaman geçmemiş olsa da bugünkü direniş bilincinin ve kararlılığının altında yatan 1975 olaylarını hatırlatmakta yarar vardır. Geçmişte de, bugün de Çiğli İplik Fabrikası, olayların odak noktasıdır. Bu fabrikada, işyeri daha montaj safhasındayken Teksif ve Tekstil Sendikaları arasındaki yetki uyuşmazlığıyla başlayan olaylar, kısa sürede nitelik değiştirerek TARİŞ'in tümüyle faşist militanların eline bırakılması sonucunu doğurmuştur. Henüz üretime başlamamış bulunan, montaj ve hizmet işlerinde ya da stajyer olarak 50-60 kişinin çalıştığı işyerinde yetki, Bölge Çalışma Müdürlüğü müfettişlerinin, işyerinin «... imalata geçmediği, bu nedenle işkolu açısından tekstil branşına girmeyeceği» yolundaki raporlarına rağmen TÜRK-İŞ'e bağlı Teksif Sendikası'na verilir. DİSK'e bağlı Tekstil Sendikası'nın itirazı üzerine İzmir İş Mahkemesi 1.7.1974 tarih ve 974/919 sayılı kararı ve «... TARİŞ İplik Fabrikası işyerinin halen inşa ve montaj halinde bulunduğu, kurulmakta olan bu fabrika işyerinde dokuma işinin faaliyete geçmediği...» gerekçesi ile Bölge Çalışma Müdürlüğünün yetki kararı iptal edilmiştir. Bir süre sonra işyerinde üretim başlamış, işçi sayısı beşyüze ulaşmış, işçilerin hemen tümü Tekstil Sendikası'na üye olmuştu. Bölge Çalışma Müdürlüğü bu defa da işyerinin faaliyete geçmediği gerekçesi ile yetki vermemiştir. Yeniden mahkemeye gidilir ve mahkemenin kararı ile üretimin başladığı tesbit edilir. Ancak Bölge Çalışma Müdürlüğü yetki vermemekte diretmektedir.

TARİŞ işvereni ise, sendikanın aidat kesilmek üzere verdiği listeyi işleme koymaz ama listenin başındaki dokuz işçinin işine son verir. Bu olay üzerine işyerinde 13 gün sürecek bir direniş başlar. İşverenle yapılan görüşmeler sonu-

cunda işçilere ücretli izin vermek suretiyle bir ay üretime ara verilmesi kararlaştırılır. Ancak TARİŞ Yönetimi bir aylık süre sonunda fabrikayı üretime açmaz ve tatil üç ay kadar uzar. Bu süre içinde MHP ve Ülkü Ocakları kanalı ile yurdun çeşitli yerlerinden derlenen faşist militanlar işyerine alınmıştır. Bu durum devletin resmi belgeleri ile de kanıtlanmış bulunmaktadır. İzmir Emniyet Müdürlüğü'nün DGM Savcılığı'na gönderdiği 19.12.1975 tarih ve 12071 sayılı «gizli» yazıda şöyle denilmektedir:

«MİSK'in... teşkilâtlandırma sekreteri Mustafa Sami Barsan'ın çabaları sonucu 11.11.1975 tarihinde Maraş, Kırıkkale, Elazığ, Sivas, Amasya, Nevşehir, Afyon ve Uşak illerinden gelen ülkücü işçileri TARİŞ Genel Müdür Muavini Aydın Tanyer'in aracılığı ile TARİŞ'in yüzbin iğlik iplik fabrikasına yerleştirmeye başladığı Kasım 1975 ayından beri devam eden bu çalışmalardan sonra fabrikada 250-300 kadar ülkücü işçinin (komandonun) bulunduğu... istihbar edilmiştir.»[2]

Bu sırada sendikalararası yetki ihtilafı devam etmektedir. Bölge Çalışma Müdürlüğü yetkiyi yeniden Teksif Sendikası'na vermiştir. Yapılan itiraz üzerine İzmir 2. İş Mahkemesi, Bölge Çalışma Müdürlüğünün Teksif Sendikası'na yetki veren kararını iptal ederek, işyerinde toplu sözleşme yapma yetkisinin DİSK'e bağlı Tekstil İşçileri Sendikası'na ait olduğunu kararlaştırmıştır.

Ne var ki, TARİŞ yönetimi Tekstil Sendikası ile sözleşme imzalamak niyetinde değildir; görüşmelere gelmemekte, uzun süreli mehil istemekte ve işi yokuşa sürmektedir. İşyerinde ise faşist terör başlatılmıştır. Sataşma, bıçakla yaralama vb. saldırılar günlük, sıradan olaylar haline gelmiştir. Bu arada bir vardiya çıkışında saldırıya uğrayan işçiler, saldırganları yakalayarak karakola götürürlerse de kendileri gözaltına alınırlar.

Nihayet beklenen gün gelir. 10 Aralık 1975 günü işyerinin kapısında «yabancı» insanlar kimlik denetimi yapmakta, bazı işçileri içeri sokmamaktadır. Fabrika içinde de o güne kadar kimsenin görmediği kişiler dolaşmaktadır. Fabrikanın kadrolu doktor ve hemşiresi her nedense o gün fabrikada yoktur. Mevcut otobüs ve diğer araçların şoförleri işe gelmemişlerdir; araçların kapıları kilitlenmiş, kontak anahtarları saklanmıştır. Öğle yemeği sırasında bir faşist «çürük nohut» diye bağırır, aynı anda elektrikler kesilir ve saldırı başlar. Silahlı faşistler «komünistlere ölüm», «vurun komünistlere» diye bağırarak harekete geçerler. Kendilerine haber verilen güvenlik kuvvetleri ancak 45 dakika sonra olay yerine gelirler. Olayda birçok işçi yaralanır. Ertesi gün yaralı işçilerin yattığı Tepecik SSK Hastahanesi de faşist militanlarca basılır.

TARİŞ Yönetimi, faşist militanlar ve ilgili resmi kuruluşların tam bir uyum içinde yürüttükleri TARİŞ'in faşistleştirilmesi operasyonunu adım adım tamamlanmaktadır. İşçiler silah zoru ile Tekstil Sendikası'ndan iştifa ettirilerek MİSK'e bağlı Türk Mensucat İşçileri Sendikası'na üye yapılmaya başlanmıştır. Yasal yetkiye sahip sendika ile görüşmeye ve sözleşme imzalamaya yanaşmayan TARİŞ yöneticileri, yetkili bulunmayan faşist sendika ile sözleşme niteliğinde bir protokol imzalamaktan çekinmemişlerdir. Bütün bunlar Demirel'in başbakanlığında, MC hükümetleri döneminde ve kamuoyunun gözleri önünde olmuş; olaylar büyük bir suskunlukla geçiştirilmiştir.

TARİŞ operasyonunun tamamlanmasından sonra aynı yöntemle bu kez Aliağa Rafinerisi faşistlere teslim edilir. Böylece Ege Bölgesinde taban bulamayan faşist

---

(2) **TARİŞ İplik Fabrikası ve Faşist Saldırılar, Olaylar, Belgeler,** s. 57. Tekstil İşçileri Sendikası yayını, 1976.

hareket Demirel'in başbakanlığında devletin açık himayesi altında kamu işyerlerinde üslenmek olanağını bulmuş olmaktadır.

TARİŞ ve Aliağa artık birer faşist saldırı üssüdür. Buralarda üstlenen ve kaldıkları otellerin paraları MHP yöneticilerince ödenen faşist militanlar, işyerlerinde işkence odaları kurmakta, kadın işçilere sarkıntılık etmekte, sağa sola saldırılar düzenlemektedirler.

İzmir Emniyet Müdürlüğü'nün DGM Savcılığı'na yazdığı bir yazıda yer alan şu satırlar ilginçtir:

«11 Kasım 1975 tarihinden itibaren bilhassa Maraş, Elazığ ve Siverek'ten gelen ve Çiğli İplik Fabrikası'na yerleştirilen işçilerin kaldıkları Anafartalar Caddesi 635 no.lu Zorlu Palas Oteli'nde yapılan inceleme otelde kalan ve son olaylar nedeniyle tevkif edilenler ile diğer işçilerin ücretleri halen İl MHP İdare Kurulu üyesi ve aynı zamanda Ülkücü İşçiler Derneği İzmir Şubesi Başkanı Hasan oğlu 1945 doğumlu, 6 Sokak 18/A Gültepe'de oturan ve 115 Ağır Bakım Tank Tamir Fabrikası'nda çalışır, Avni Öncel tarafından ödenmiş, kendisine 7.11.1975 ve 5 no.lu fatura kesildiği görülmüştür.»[3]

12 Ocak 1976 tarihinde Ege Üniversitesi Fen Fakültesi'ne toplu saldırı düzenleyen faşist militanlardan 150 kadarı dinamit, çok sayıda tabanca ve boğma telleri ile yakalanmıştır. İçlerinden 33'ü TARİŞ İplik Fabrikası'nda çalışmakta ve o saatlerde kartları basılmış bulunmaktadır. Yani resmen işte çalışır görülmektedirler.

Bu olaya ilişkin olarak DGM Savcılığı'nca düzenlenen 28.4.1976 tarihli duruşmada okunan iddianamede, «Görülmektedir ki, özellikle Ülkü Ocakları Derneği İzmir Şubesi ve onun paralelindeki Büyük Ülkü Derneği Bornova Şubesi, yurdun çeşitli yerlerinden getirttiği militanları, İzmir'de çeşitli saldırılarda vurucu kuvvet olarak kullanmaktadır. 12.1.1976 olaylarını basit bir gösteri yürüyüşünden ibaret saymak, 10.12.1975 TARİŞ olaylarını da sendika rekabetinin sonuçları olarak görmek gerçeklere uygun düşmemektedir. Bunlar farklı felsefi inanç ve siyasi düşünce sahiplerini kendince yargılama ve kaba kuvvetle cezalandırma eylemlerinin bir bölümüdür.»[4] denilmektedir.

Başbakan Demirel'dir ve MC işbaşındadır. Devletin resmi belgelerinde böyle denilmesine karşın faşist militanları yakalayan jandarma yüzbaşısı Hanefi Erkan görevinden alınarak sürülmüş, ardından boğma telleri, dinamit lokumları, otomatik silahlarla yakalanan faşistler izinsiz gösteri yürüyüşü yapmaktan yargılanmışlardır.

TARİŞ'te üslenen ve resmi makamlarca himaye edilen faşistler cüretlerini öylesine arttırırlar ki AP'li işçiler bile saldırıya uğrarlar. Nitekim o sırada bir AP İzmir Milletvekili konuyu açıkça dile getirir ve şikayetini kamuoyuna yansıtır.

Demirel bugün yine başbakandır, biçim değiştirmiş MC yine işbaşındadır. TARİŞ yine zorlanmaktadır ve TARİŞ'te yaşanan olaylar, işçilerin direnişi, yeniden o günlere dönmemek içindir.

OLAYLAR NASIL BAŞLADI?

Demirel hükümeti kurulur kurulmaz ilk yapılan işlerden biri derhal TARİŞ Genel Müdürü'nü değiştirmek oldu. 19 yıldır TARİŞ'te çalışan AP eğilimli Hakkı Gürün genel müdürlüğe getirildi. İşçiler arasında büyük tasfiyeler yapılacağı söy-

---

(3) a.e., s. 57-58.

(3) a.e. s. 53.

lentileri yayılmaya başlandı. Yapılacak tasfiyelerin yönü belliydi. İlerici işçiler işlerinden atılacak ve yerlerine faşist militanlar yerleştirilecekti.

İlk olay zeytinyağı kombinasında yaşandı. Bu işletme için işe alınan 10 kadar faşist, işçiler tarafından fabrikaya sokulmadı, dövülerek dışarı atıldı. Daha sonra olaylar birbirini kovaladı. Şu satırların yazıldığı ana kadar da durulmuş olmaktan çok uzak. Artık irili ufaklı 20 kadar TARİŞ işletmesinde 10 bini aşkın işçinin başını çektiği, işgaller, boykotlar, sokak gösterileri, dayanışma grevleri ve her tür eylemin birbirini tamamlar biçimde yer aldığı bir kentin direnişidir söz konusu olan.

4 ncü Ordu'ya bağlı piyade birlikleri ile Foça Jandarma komandolarından yaklaşık onbin asker ile İzmir Emniyet Müdürlüğü'nde görevli yaklaşık altıbin polis olaylara karışmış, panzer, tank, geritepmesiz uçaksavar ve havan topları, roket atar, bazuka, otomatik silahlar, tengaz tüfeği, sis ve göz yaşartıcı bombalar kullanılmış ya da kullanılmak üzere fabrika etrafına dizilmiştir.

Çatışmalarda bir işçi, bir öğretmen, bir lise öğrencisi, 4 polis olmak üzere 7 kişi ölmüş, 7 polis, 1 asker ve ikisi ağır olmak üzere 15 sivil yaralanmıştır. Çeşitli operasyonlarda, kesin olmayan sayılara göre 3.100 kişi gözaltına alınmış ve Karşıyaka, Alsancak kapalı spor salonları ile İzmir Trafik Müdürlüğü kışlasına doldurulmuştur. Tutuklu sayısı belli değildir.

Olaylar İçişleri Bakanı, İzmir Valisi ve TARİŞ Genel Müdürü'nün ortaklaşa hareketi ile başlatılmış, güvenlik kuvvetleri TARİŞ'in bütün ünitelerine arama adı altında saldırıya geçmişlerdir. Zeytinyağı İşletmesi'nde «buyurun arayın» denilmesine rağmen işçilere saldırılmış, İplik Fabrikası'nda ise hiç bir uyarıda bulunulmaksızın kart basan işçiler coplanmaya başlanmıştır. TARİŞ olayları açık, haksız ve yasa dışı bir tasarrufla kolluk kuvvetlerinin fabrikalara hücumuyla başlamıştır. Güneri Civaoğlu'nun Tercüman'da «... Züccaciye dükkanına kızgın boğa gibi... girmek» dediği şey budur. İplik Fabrikası'nda polis, panzerle fabrikanın içine girmiş ve 4,5 saat süre ile silah kullanmıştır. İşçiler polisin otomatik silahlı, panzerli, gözyaşartıcı bombalar kullandığı saldırıya basınçlı su, iplik sarmak için kullanılan metalden yapılmış kovaryalarla karşı koymuşlardır.

Aramanın ertesi günü sendikalardan bağımsız olarak bütün işyerlerinde işçiler, fabrikaları ve büroları işgal etmişlerdir. Saldırı ve işgal sırasında farklı politik eğilimden işçiler tek bir vücut gibi hareket etmişler, siyasi temsili gözeten komitelerle eylemi yürütmüşlerdir.

Bu arada DİSK'e bağlı tüm işyerlerinin katıldığı 2.5 saatlik bir dayanışma grevi uygulaması yapılmıştır. Demokrasiden yana tüm güçler dayanışma içine girerken İzmir emekçileri direnen işçilerden yanadır. Açıkça kendisini ifade eden, vapurda, otobüste, dolmuştaki konuşmalarda gözlemlenen bu geniş destek, uzunca bir süre kolluk kuvvetlerinin elini kolunu bağlamış ve burjuvaziyi telaşa düşürmüştür.

Dayanışma grevini 26 Ocak'ta DİSK'in düzenlediği «Demokrasi Mücadelesi Yürüyüş ve Mitingi» izlemiştir. Fabrikaların işgali, dayanışma grevi ve miting, hareketin başarı grafiğinin sürekli yükseldiği, safların tek bir amaç için sıklaştırıldığı, buna karşılık, karşı saflarda kararsızlık ve paniğin egemen olduğu bir döneme denk düşmektedir.

Direnişin en büyük hatalarından biri bu noktada işlenmiştir. Polisin işyerlerine saldırısına tepki olarak başlayan fabrikaların işgali gerektiğinden fazla uzamış ve bir anlamda amaçsız hale gelmiştir. İşyerlerine yönelik yasa dışı bir saldırıyı protesto amacını taşıyan işgal 9 gün sürdürülmek suretiyle asıl amacından uzaklaştırılmış, hareketin o noktasına gerekli olmayan iş güvencesi isteme talebine dönüştürülmüş, ne var ki bu da sağlanamadan işbaşı yapılmıştır. İşçilerin ken-

diliklerinden işbaşı yapmaları kamuoyunda olumlu karşılanmışsa da uzayan süre bir zaaf teşkil etmiştir.

Bu zaaf TARİŞ yönetimi tarafından iyi değerlendirilmiştir. Eylem sırasında basına ilanlar verilerek işbaşı çağrısı yapılmış ve aksi takdirde iş akitlerinin İş Yasası'nın 17. maddesine göre feshedileceği duyurulmuştur.

İşbaşı yapılmasından iki gün sonra TARİŞ Genel Müdürü Hakkı Gürün bir basın toplantısı düzenlemiş, ayrıca gazetelere paralı ilanlar vererek bütün işçilerin iş akitlerinin feshedildiğini, onarım ve hasar tespiti yapılabilmesi amacıyla işyerlerinin bir hafta süre ile tatil edildiğini açıklamıştır. Böylece TARİŞ olayları ikinci aşamasına gelmiştir. Bütün işçilerin iş akitlerinin feshedilmediğinin söylenmesine rağmen aşağıda görüleceği gibi basında çıkan ilan son derece açıktır:

TARİŞ İŞÇİLERİNE AÇIK DUYURU

TARİŞ Tarım Satış Kooperatifleri İşletmeleri ile 2 ve 3 no.lu hizmet binalarında 21.1.1980 tarihinden itibaren başlayan ve 11 gün süren kanunsuz direniş sırasında, fabrikalarımızda ve çeşitli ünitelerde meydana gelen zarar ve ziyanın tesbiti, gerekli revizyonun yapılarak işletmelerin ve hizmet bölümlerinin yeniden normal çalışma düzenine geçebilmesi, dürüst, işine bağlı ve yasa dışı direnişe katılmamış işçilerin belirlenmesi amacıyla üretime ve çalışmaya bu günden itibaren (6.2.1980) bir hafta süreyle ara verilmiştir.

İş Kanunu'nun 17. maddesine ve 275 sayılı yasanın 29. maddesine göre, işçilerimizin tümünün iş akitlerinin feshi zorunluluğu ve hakkı doğmuştur. Ancak, TARİŞ Yönetimi, güvenlik güçlerinin fabrikalarda yaptığı aramalar sırasında karşı koymamış, güvenlik güçleriyle çatışmamış, haklarında soruşturma yapılmamış ve baskı altında bu kanunsuz eyleme katılmış işçilerimizin haklarının korunmasından yanadır.

Bir haftalık süre içerisinde bu kabil işçilerimiz ücretli izinli sayılacaklardır.

TARİŞ Fabrika ve Tesisleri normal üretime geçtiğinde, şu anda iş akitleri feshedilmiş duruma düşen, ancak kışkırtıcı olmayan, olaylara karışmayan, direnişe baskı altında katıldığını ispat eden işçilerimize, geçmiş hakları da mahfuz kalmak kaydiyle işbaşı yapma imkânı sağlanacaktır.

İşyerlerimizin kapalı olduğu süre içersinde, zarar tespitlerinin yanı sıra, çalışanların can güvenliğinin ve iş barışının sağlanması için gerekli tedbirler alınacaktır.

TARİŞ'e bağlı ve memleketini seven işçilerimizin huzur içersinde bir haftalık süreyi ve yeniden yapılacak işbaşı çağrısını beklemelerini önemle duyururuz.

TARİŞ Genel Müdürlüğü ve Yönetim Kurulları

Tatil nedeni olarak, işçilerin işyerlerinde meydana getirdikleri hasar ve yasa dışı direniş gösterilmektedir. Olay tarihinde fabrika müdürü durumunda olan yetkililerin yazılı beyanları göstermektedir ki işyerinde üretime engel bir durum yoktur; iplik fabrikasındaki hasar iki gün içinde giderilebilir ve hasarın kusuru güvenlik kuvvetlerine ait bulunmaktadır. Zeytinyağı ve Üzüm İşletmeleri Müdürlerinin 25 Ocak 1980 tarihli resmi yazılarında «üretimin durdurulması için herhangi bir

neden bulunmadığı» belirtilirken İplik Fabrikası yetkililerince yazılan 25.1.1980 tarih ve 184/1450 sayılı yazıda aynen şöyle denilmektedir:

«1 — 22 Ocak 1980 günü işyerimizde arama yapmak için güvenlik kuvvetlerince fabrika müdürlüğüne başvuruda bulunulmamıştır. Güvenlik kuvvetlerinin işyerimizde arama yapmasını gerektirecek herhangi bir olay olmamıştır. Bu nedenle işyerimizin bu şekilde yıkıcı bir şekilde aranmasına bir anlam verilememiştir.

2 — Olaylar nedeniyle işyerimizde meydana gelen hasarın tespiti için Karşıyaka Asliye Hukuk Mahkemesi'nden tespit istenmiştir. 25 Ocak 1980 günü öğleden sonra yapılacak tespitten sonra işyerimizin üretime hazırlanması için hızla çalışmalar başlayacaktır. Çok kısa sürede işyerimiz üretime tekrar başlayabilir umuyoruz.

3 — Olaylar doğrudan güvenlik kuvvetlerince başlatılmıştır. Meydana gelen hasarın büyük kısmı kullanılan panzerlerin kullanılma biçiminden ileri gelmiştir. Olaya bizzat sebep olan işçi yoktur. Bu nedenle, büyük bir iyi niyetle hasar görmüş makina ve tesisatı tekrar işleyebilir duruma getirebilmek üzere uğraş veren, işyerine ve makinalarına sahip olan işçimizin iş akitlerinin feshedilmesi kesin olarak söz konusu değildir.

İşyerimizin tekrar üretime başlaması için 2-3 günlük bir sürenin yeterli olabileceği kanısındayız.

Genel bakım ve onarım için uzun süreye ihtiyaç yoktur.

İşyerinde kadro fazlası işçi yoktur.»

Bütün bilgi ve belgeler açıkça kanıtlamaktadır ki, TARİŞ operasyonunda hükümet, vali ve TARİŞ yönetimi en başından itibaren yasa dışı uygulamalara girişmiş ve açıkça suç işlemişlerdir. Olaylar AP hükümetinin niyeti ve niteliği konusunda açık ve uyarıcı bir gösterge olmaktadır.

TARİŞ yönetiminin üretimi durdurma kararına karşılık işçiler üretimi durdurmamışlar ve çalışmaya devam etmişlerdir. Böylece ortaya garip bir durum çıkmıştır. Bir yandan üretimi durdurmaya çalışan yönetim, öte yandan üretime devam eden işçiler. İkinci gün öğleden sonra Valiliğin isteği üzerine ,CHP'li İzmir Belediyesi, işyerlerinin elektriğini kesmiş ve üretim durmuştur. Kolluk kuvvetleri, işyerlerini boşaltmaya girişmiş ve Üzüm İşletmesi dışında kalan işyerleri karşı koyma olmadan boşaltılmıştır. Üzüm işletmesinde çatışma çıkmış, polis panzerleri, kapıları kırarak açmış ve polis, çoğunluğu kadın olan işçileri coplayarak dışarı çıkartmış, 600 kadar işçiyi Alsancak Kapalı Spor Salonu'nda gözaltına almıştır.

Çiğli İplik Fabrikası'nı boşaltmaya giden kolluk kuvvetlerinin yolu Çimentepe'de kesilmiş ve yollara barikatlar kurularak ateşe verilmiştir. Polisin, her defasında takviye alarak başlattığı İplik fabrikasına ulaşma girişimleri halkın doğrudan katıldığı direnişle geri püskürtülmüştür.

Fabrikaları boşaltma operasyonunun başlaması ile birlikte olaylar bütün kente yayılmıştır. Kentin değişik semtlerinde işçilerin katıldığı yürüyüşler yapılmış, barikatlar kurulup ateşler yakılarak trafik felce uğratılmış, yer yer silahlı çatışmalar olmuştur. İşçilerin, halkın doğrudan içinde yer aldığı ve kamuoyu desteğini koruyan bu gösteriler bir hafta boyunca devam etmiştir.

Çimentepe'de ilk bir hafta boyunca kadınıyla, erkeğiyle bütün semt halkı panzerlere ve binlerce polise karşın direnmişlerdir. Polisin barikatları yarıp fabrikaya ulaşamamasındaki temel etmen halkın doğrudan çatışmanın içinde olmasıdır. Gültepe'de ise iki bin kişilik bir topluluk gösteri düzenlemiştir. Burada bir polis silahlı çatışma sonucu ölmüştür. Olayların ikinci günü daha önce fabrikayı direnmesiz

boşaltan Pamukyağı Kombinası işçileri tekrar fabrikayı ele geçirmişler ve güvenlik kuvvetleri 4-5 saat süren bir çatışmadan sonra fabrikayı terketmek zorunda kalmışlardır. Olaylar süresince binlerce işçi her gün fabrikaların çevresinde hazır beklemişlerdir.

Nihayet asker Çiğli yolunu denetim altına almış, polisin katılmadığı bir harekâtla İplik Fabrikası'nı boşaltmıştır. TRT'nin söylediğinin tam tersine, fabrikayı polis değil, asker boşaltmış, işçiler daha sonra polise teslim edilmişlerdir. Operasyon sırasında fabrikanın çevresine tanklar getirilmiş, geri tepmesiz ve havan topları mevziye sokulmuş, uçaksavarlarla ateş edilmiştir.

Birbuçuk aya yaklaşan TARİŞ olaylarında, her türlü kitlesel mücadele biçimi denenmiş ve kullanılmıştır. Boykotlar, mitingler, dayanışma grevleri, tüm kenti kapsayan genel grev vb. her türlü protesto gösterileriyle, barikatlar kurulmasına kadar uzanan bir dizi mücadele.

Kolluk kuvvetlerinin hiç bir kuşkuya yer bırakmayacak kadar açık ve doğrudan halkı hedef alan saldırıları, TARİŞ işçilerinin yanında tüm emekçi kesimlerinin sert tepkileriyle karşılaşmıştır. Bu olaylar içinde kolluk kuvvetlerinin ve onun arkasındaki Demirel hükümetinin hiç bir kitle desteği yoktur. Ve gene ilave etmek gerekir ki, bunca yoğun baskıya karşın şu anda gelinen yerde, işçi ve emekçiler içinde panik ve yılgınlıktan kesinlikle söz edilemez.

Bu mücadele içinde İzmir, başta TARİŞ işçileri olmak üzere elinden geleni yapmış ve bu açık faşist saldırıyı göğüslemiştir. Olaylar bundan sonra nasıl gelişir bilinmez. Ama bilinen şu ki, sınıf mücadelesini en ileri boyutlara çıkaran İzmir emekçileri için söylenebilecek olan, bugünkü örgütlülük düzeyi ve bugünkü mücadele perspektifi içinde gelebileceği yere kadar geldiğidir. Hiç kuşkusuz TARİŞ direnişi işçi sınıfı mücadele tarihi içinde tıpkı 15-16 Haziran eylemi gibi yeni bir köşe taşı olacaktır.

TARİŞ DİRENİŞİNİN ÖĞRETTİKLERİ

Şimdi bundan sonrası için yaşanan olaylardan gerekli dersleri çıkarmak, yanılgıları düzeltip, zaafları ortadan kaldırmak gibi önemli bir görev bekliyor tüm ilericileri, demokratları ve bilimsel sosyalistleri.

TARİŞ eylemi, kendiliğinden bir eylem olarak doğdu, gelişti ve bugünkü bekleyiş dönemine girdi. Denebilir ki, bu eylem içinde en az etkinliği olan, sendikalar, daha doğru bir deyişle sendikal yönetimlerdi.

TARİŞ olayları içinde ilk fabrika işgalleri yukarıda da işaret edildiği üzere zamanında başlayıp, zamanında bitirilememiştir. Dayanışma grevleri en gerekli olduğu anda ve gerekli etkinlikte kullanılamamıştır. Belki de en önemlisi, yerel düzeydeki çözümlerin artık yetmediği, direnişe daha yaygın ve genel bir boyut kazandırılması gerektiği görülememiştir.

Dayanışma grevi, DİSK'in içinde bulunduğu örgütsel zaaflar ve her düzeyde görev üstlenmiş kişilerin bu çapta olayların üstesinden gelebilecek yeteneklere sahip olmamaları nedeniyle genel bir imajdan öte fiili bir etkinlik sağlayamamıştır. Genel grev, dayanışma grevleri her zaman başvurulan sıradan mücadele yöntemleri değildir. Henüz kullanılmaya başlanan bu silahın ne geri tepmesine, ne de etkisizleştirilerek içinin boşaltılmasına izin verilmemelidir. Bir genel grev için stratejik öneme sahip işkolları devrimci sendikal hareketin etkisinde değildir. Bu eksiklik giderilmek zorundadır. Gazeteden, radyo ve televizyondan duyulan, otobüs yolcuları dışında kimsenin yaşamını etkilemeyen genel grevlerin başarı şansı

itiraf etmek gerekir ki pek yoktur. İşin başka bir yönü de gerek genel grevin ve dayanışma grevinin doğası gereği, gerekse DİSK'in ve bağlı sendikaların örgütlülük düzeylerinden dolayı, bu çapta eylemlerin gece kararlaştırılıp sabahleyin uygulanmasının mümkün olmadığıdır. Ciddi bir hazırlık ve örgütlenme ürünü olmayan eylemler, içinde taşıdığı gereksiz riskler bir yana, önemli bir etkinlik sağlayamazlar.

DİSK'in 1975'den bu yana yaşadığı süreç, geçirdiği operasyonlar, asıl etkisini şimdi göstermektedir. DİSK'in yönetim zaafının giderilmesi acil bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Bilinmelidir ki bilimsel sosyalistler olmaksızın, bilimsel sosyalist hareketle sendikal hareketin uyumu olmaksızın, sorunu çözmek mümkün değildir.

Olaylar bir kere daha göstermiştir ki, kaybedecek vakit yoktur. Bilimsel sosyalist hareketin içinde bulunduğu zaaflar ve bu zaaflardan doğan boşluk sosyal-demokrat, goşist ve maocu hareketler tarafından doldurulmaya çalışılmaktadır. Bu durum bir dizi tehlikeyi beraberinde taşımaktadır. Nesnel olarak provokasyona açık olma, amacı bir kenara itip mücadele araçlarını ön plana alma, gibi kimi özelliklerinden dolayı maocu ve goşist hareketler içine girdikleri her eylemde tehlikeli zeminler yaratmaktadırlar. Sosyal demokratlar ise —özellikle goşizmin ve maoculuğun eylemlerini gerekçe göstererek— her zaman eylemi geriye çekmeye çalışmaktadırlar.

Goşizmin ve maoculuğun sınıf hareketine verdiği zararlar TARİŞ direnişi nedeniyle bir kez daha gözler önüne serilmiş bulunmaktadır. Direnişin birinci safhasında katlanılabilir sivrilikler dışında diğer demokrasi güçleri ile az çok bir uyum gösteren goşistler, giderek bu konumlarını yitirmişler, kitle bağlarını kaybederek soyutlanmışlardır. Fabrikalarda işçiler, semtlerde semt emekçileri, goşizmi en çıplak yüzüyle tanımış ve yüz çevirmiştir. Amacı değil, eylemin kendisini mutlaklaştıran sekterliklere, kitle kırımına yol açabilecek çılgınlıklara kolayca savrulabilecek bir duruma, «benden olmayan düşmandır» anlayışına, en gerekli anda işçilerin birliğini bozacak davranışlara kolayca girebilmektedirler. Bu arada denge hesapları uğruna goşist harekete mevzi veren DİSK yönetimi ve kimi sendika yöneticileri kendi yarattıkları belanın nasıl sonunda kendi başlarına sardığını olaylar sırasında acıyla görmüşlerdir.

Goşistler direniş hareketinin yükseliş döneminde genel olarak işçi ve emekçi kitlelerle uyum içinde olabildiler. En son Çimentepe ve Gültepe eylemleri ise amaçsız, eylem için eylem anlayışına dayalı, halkla güvenlik kuvvetlerini provokatif bir zeminde karşı karşıya getiren maceracı çıkışlar olarak kaldı ve kamuoyunda mahkûm oldu.

Direniş çok zengin kitle eylemi türlerinin birarada ve ortak bir amaca dayalı olarak yeralması ile de öğretici oldu. İşçiler fabrikalarda direnirken, semtlerde aniden parlayan miting ve yürüyüşler yapılıyor, kent içinde yollara barikatlar kurularak bir yandan trafik aksatılırken, Çimentepe bölgesinde güvenlik kuvvetlerinin İplik Fabrikası'na ulaşması engelleniyor, semt pazarları miting alanlarına çevriliyor, duvarlar, duvar gazeteleri, yazı ve afişlerle dolduruluyordu. Öğrenciler üniversitede boykot yapıyor, memurlar yemekhanelerde konuşmalarla desteklerini dile getirip yemek boykotuna girişiyorlar, esnaf herhangi bir zorlama olmaksızın kepenklerini kendiliğinden kapatıyordu. Direniş boyunca yaklaşık 50 bin kişinin katıldığı kitlesel bir miting, ilki 2.5 saat, ikincisi bir gün, üçüncüsü 2 gün süren dayanışma grevleri başarıyla uygulanıyordu.

Direniş boyunca hükümet, güvenlik kuvvetleri ve resmi makamlar keyfi, yasa dışı bir tutumu pervasızca sürdürdüler. Güvenlik kuvvetlerinden kaynaklanan,

İzmir kamuoyunun tüm çıplaklığıyla gördüğü yasa dışı saldırılar kamuoyunu direnen TARİŞ işçileri ile dayanışmaya itti. TARİŞ olaylarının altı çizilmesi gereken en önemli yanlarından birisi de budur; kitle desteğinin kazanılması ve uzunca bir süre korunması. Güvenlik kuvvetlerinin acze düşmesi, direnişin tanklı, toplu saldırılara karşın bu kadar uzun bir süre devam edebilmesi büyük ölçüde bu desteğe ve mücadelelerin kitle gözünde kazandığı meşruiyete bağlıdır. Güvenlik kuvvetleri halkın fiilen içinde yeraldığı ve kentin her yanını saran direniş karşısında acze düştüler Acizlik, terörle örtülmeye çalışıldı. Kahvelerden, kafeteryalardan yüzlerce insan rastgele toplandı, kimi semtlerde sokakta gezenler ayrım yapılmaksızın coplandı, direnişin sürdüğü yerlerdeki evler birer birer, didik didik arandı. Gözaltına alınanlara ağır işkenceler yapıldı. Gültepe Belediye Başkanı hayati tehlike taşıyacak ölçüde işkence gördü.

CHP yönetimi genel merkez ve yerel yönetim olarak TARİŞ olayları sırasında kötü bir sınav verdi. Fabrikalarda sosyal demokrat işçilerin bile öfkelendiği uzlaşmacı, direnişi karalayan demeçler tepki yarattı. Örneğin Ecevit'in basın toplantısının mesajı CHP dışı solun kırdırılması için CHP'nin hükümete el uzatmasından başka bir anlam taşımıyordu. CHP'nin tavrı bununla da sınırlı kalmıyor, sol kanat milletvekillerinden Altan Tuna'nın bir anlamda dilekleri tersinden gerçekleşiyordu. Tuna şöyle diyordu: «Bu gelişmeler karşısında CHP Genel Merkezi ve yerel yöneticiler seyirci kalmamalıdır, kalmayacaktır.» CHP'li belediye başkanı Alyanak önce İplik Fabrikası'na operasyona giden güvenlik kuvvetlerine belediye otobüslerini tahsis ediyor daha sonra da direnişin en kritik noktasında fabrikaların elektriklerini kesmekle üretimi sürdüren işçileri zor durumda bırakarak Demirel'in yanında yer alıyordu. Aynı Alyanak DGM direnişi sırasında da ESHOT işçilerini tazminatsız işten atmayla tehdit ederek genel grev kırıcılığı yapmıştı. CHP yöneticilerinin demeçlerini belki de hiç yorum yapmadan vermek daha yararlı olacaktır.

İl Başkanı Sedat Akman: «Bilinmelidir ki biz yasa partisiyiz, yasalarla verilen hakların gaspedilmesine karşıyız. Sorunları demokratik hukuk kuralları içinde çözeceğiz. Haksızlıklara karşı yasalar içinde uğraşımızı sürdüreceğiz. Yasa dışı hiçbir eylemi tasvip etmiyoruz.» 12 Mart Paşası, eski içişleri bakanlarından İrfan Özaydınlı: «İzmir'de bazı kışkırtıcılar halkla polisi karşı karşıya getirmek istiyor.» Belediye Başkanı İhsan Alyanak: «İzmir'de maalesef hava bulandırılmıştır. Şimdi bu bulanık ortamda bazı şeyler bekleyenler vardır. Provokatörler her olayı çirkin emelleri uğruna değerlendirmek istemektedir.»

Sol kanat milletvekillerinin iyi niyetle bir şeyler yapmaya çalıştıkları ama olayların çok gerisinde kaldıkları bir gerçektir. Buna karşılık CHP'nin uzlaşmacı yönetimi tabanından hızla soyutlanmaktadır. Olayların içinde yaşayan, fabrikalarda ve çevre semtlerde direnen binlerce CHP yanlısı işçi ve emekçi bu demeçleri okudukça, hiç kuşkusuz politik tercihlerini yeniden değerlendiriyor, «provokatör», «kışkırtıcı» olarak nitelenen bilimsel sosyalistleri mücadele içinde görüyor, tanıyor, kavga içinde bilinçleniyordu. CHP yönetimi ise saplandığı uzlaşma batağında debelendikçe daha derinden batmağa mahkûmdu.

Olaylar sırasında takındıkları tavırlar burjuva basının gerçek yüzünün tam bir göstergesi oldu. **Hürriyet** ve özellikle de İzmir'de yayınlanan **Yeniasır** gazetesi tam bir provokatif yayın politikası izlediler. **Hürriyet** 11 Şubat tarihli sayısında iş ve ekmek için, fabrikada kuşatılmış yakınları için faşizme karşı direnen Çimentepe halkını karalama yolunu tutmuş ve şöyle yazmıştır: «Bazı militanların kapı kapı dolaşarak 'Bağımsız Kürt Devleti için çağrı' yapmasından sonra kadın ve çocuklar polisin aleyhinde gösterilerde bulundu». **Yeniasır** ise «Türk askerini arkadan vur,

Rus askerine selam dur» manşetini atacak kadar alçakça bir provokasyona yelteniyordu. Sahibininsesi TRT de olayları gizleyerek ya da çarpıtarak bu uğursuz mizansende üzerine düşeni yaptı. İlginç olanı ise son Çimentepe olaylarını bir gün önceden duyurmasıydı.

Başında işçi sınıfının bulunduğu ve bir çayır yangını gibi öteki emekçi sınıf ve tabakaları da kapsayarak genişleyen, her türlü yöntemin tereddütsüz uygulandığı kitle eylemleri egemen sınıflar içinde kelimenin gerçek anlamıyla panik yaratmıştır. 9 Şubat tarihli **Yeniasır** gazetesinde Güngör Mengi imzalı yazıda şöyle denilmektedir: «... Kanun kuvvetine kafa tutanların hedefi artık açıktır. İktidarın bir burjuva partisinden (AP) öteki burjuva partisine (CHP) devri ile bu kez yetinmeyeceklerini ilan etmişlerdir».

TARİŞ olayları göstermektedir ki somut nedenlere dayalı, doğru bir zemin üzerinde yürütülen çalışmalar kitleleri kavramaktadır. Kitlelerle kendi günlük yaşamları içindeki sorunlarla boğuşurken bağ kurmak, o noktada doğru tespitleri yapmak ve o tespitlerden yola çıkarak daha ileri hedeflere yönelmek, kitlelerin ne bugün içinde bulundukları durumu gözden kaçırmak ve ne de günlük somut durum içinde hapsolup, orada takılmak. Sorun budur.

Bilimsel sosyalistler, TARİŞ olayları sırasında, baştan sona böyle bir anlayışın içinde oldular. Doğru tespitlerden hareketle, atak ve sorumlu bir politika yürüterek görevlerini her düzeyde yerine getirmenin çabası içindeydiler. Fabrikalarda direnişin başlatılmasında, sürdürülmesinde, goşizmin ve maoculuğun teşhir ve tecritinde öncü görevlerini yerine getirdiler. Bilimsel sosyalist militanlar atak, özverili çalışmaları, örnek disiplin anlayışları ve değişik eylem türlerine çabucak adapte olup eylemin gereklerini yerine getirebilen esneklikleri ile, yeni deneyler kazanırken, güç ve eylem birliğini de yaşama geçirdiler.

Somut durumun somut çözümlemesinin isabetle yapılmış olması, yeni eylem türlerinin yaratıcı bir biçimde bulunup uygulanmasına yol açtı. Çarpıcı etkiler yaratan dev boyutlu duvar gazetelerinin kentin en işlek yerlerine asılması, semt pazarlarında gerçekleştirilen mitingler, kalabalıkların bulunduğu yerlerde yapılan ajitasyon, kendiliğinden gelişen her türlü yürüyüş ve gösteriye tereddütsüz katılma ve yönlendirme çabaları vb. hareketin gelişme çizgisine uygun olarak yaşama geçirilebildi.

Yeterli boyutlara ulaşmış olmaktan uzak da olsa, direniş sırasında güç ve eylem birliği yolunda önemli sayılması gereken adımlar atıldı. Altı çizilmesi gereken asıl nokta ise fabrikalar düzeyinde her eğilimden işçinin gerçekleştirdikleri komitelerdir. Her an toplanabilen, durum değerlendirmesi yapıp hedefler saptayabilen bu komiteler, direnişten geriye kalan olumlu bir miras niteliği taşımaktadır. Üst düzeyde ortak politik değerlendirmelerin pek az yapılabildiği, buna karşılık fabrikada, sendikada, özellikle de üç gençlik örgütü arasında yapılan ortak çalışmaların vurgulanması gereken bir sorumluluk anlayışı ile yaşama geçirilmesi önemli bir kazanım oldu.

TARİŞ direnişi herkesin baktığında kendi istediğini göreceği bir vitrin değil, her türlü dersi içinde barındıran zengin bir laboratuar niteliğindedir.

Demirel hükümetinin TARİŞ saldırısı ülkemizin içinde bulunduğu durum ve tekelci burjuvazinin hesaplarının bir bölümünü oluşturmaktadır. Olağan burjuva demokratik bir hükümetin göze alabileceği bir olay değildir TARİŞ. Faşizme karşı yiğitçe direnen ve Ege bölgesinin yüreği olan bir kenti açık, çıplak, yasa tanımaz bir saldırıyla teslim almak ve faşistlerin denetimine vermek sıradan bir hükümet işi değildir. Demirel'in «sıkıyönetimle normal yönetim uygulaması arasında bir

yönetim biçimi»nden söz etmesinin altını çizmek gerekir. Faşizme karşı mücadelenin büyük ustası G. Dimitrov'un şu sözleri ile ülkemizde yaşanılan sürecin büyük benzerlikleri vardır: «... Burjuvazinin... kapitalizmin istikrara kavuşması için köylü kitleleri ve işçi sınıfına karşı **özel tedbirler** almak **zorunda** kaldığı ve bundan kaçınamadığı zamanlar, parlamenter demokrasi yöntemleri ile burjuva diktatörlüğünün sağlanamayacağı açıktır... Faşizmin gelişmesi için **sendikaların denetimini** ele geçirmek, sınıf sendikacılığı hareketini yok etmek **son derecede gerekli bir şarttır.** Burjuvazinin faşist diktatörlüğü de proletaryayı ve köylüyü (herhangi bir yoldan) kendine **bağımlı kılmadan** ve hepsinden önemlisi, **sınıf sendikacılığı hareketini** bastırmadan mümkün olmaz.

«Burjuva hükümetler —faşist diktatörlük kurulmadan önce— belli bir takım ön aşamalardan geçerler ve faşizmin yönetimi ele geçirmesini doğrudan doğruya mümkün kılan bir takım geçici tedbirler alırlar...»[5]

Emperyalist güçlerin ve tekelci burjuvazinin niyeti açıkça sırıtmaktadır. Ne var ki bunlar sınıf mücadelesini tek yanlı olarak belirleme gücünde değildir. Madalyonun öteki yüzünde işçi sınıfı ve emekçi sınıflar bulunmaktadır. Türkiye İşçi Partisi Merkez Yönetim Kurulu'nun **Tek Parti, Tek Cephe** kararında da ifade edildiği gibi «Türkiye'de kapitalizmin bunalımının derinleşmesi, büyük, tekelci sermaye ve büyük toprak sahipleri açısından anti-demokratik baskıları, faşist bir diktatörlüğü gündeme getirirken, başta işçi sınıfı olmak üzere emekçi kitlelerin düzenden kopuşlarını, mücadeleciliklerini, bilinç düzeylerinin yükselmesini de birlikte getirmektedir... Kitleler en ileri görevlere hazır duruma gelme sürecine girmektedir. Faşist tırmanış yalnızca ekonomik bunalıma, emperyalizme ve tekelci sermaye yararına çözümler bulma planının değil, demokratik gelişmenin önünün alınamamasının işçi ve emekçilerin yükselen mücadelesinden duyulan korkunun bir sonucudur.»[6]

Tekelci burjuvazinin karanlık oyunlarını bozacak güçler vardır. Ülkemiz emperyalizmin ve tekelci burjuvazinin çözümlerine mahkûm değildir. «Demokrasiden yana tüm güçleri içine alacak örgütlü birleşik hareketi oluşturmak, demokrasi cephesini kurmak mümkündür. Bu cephenin işbirlikçi, tekelci büyük sermaye ve büyük toprak sahiplerini iktidardan uzaklaştırması, bunun yerine başta işçi sınıfı ve köy emekçileri olmak üzere tüm emekçilerin, ilericilerin, demokratların, yurtseverlerin iktidarını kurması mümkündür.»[7]

Türkiye İşçi Partisi Başkanlık Kurulu 15.2.1980 tarihinde yaptığı açıklamada şöyle diyordu:

«Demirel hükümetinin işbaşına geçmesiyle birlikte ivme kazanan, tekelci sermayenin ekonomik-demokratik, politik her alanda, işçi sınıfımız ve emekçi halkımıza karşı giriştiği saldırı TARİŞ olaylarında en açık ifadesini buldu. Zaten son derece kısıtlı bulunan ve sıkıyönetim bölgelerinde fiilen uygulanamaz duruma dönüşmüş olan demokratik hak ve özgürlükleri daha da kısıtlayıp, önlemeye yönelik baskı yasaları ve bunu çok aşan fiili uygulamalarla birlikte yerli ve yabancı tekellerin istemlerini gerçekleştirmek, işçi ve emekçileri daha da bunaltıcı ekonomik karar ve uygulamalar, saldırının boyut ve şiddetini gözler önüne sermekte idi.»

---

(5) G. Dimitrov, **Faşizme Karşı Birleşik Cephe,** Ser Yayınları 1969 baskısı, s. 38-39/61.

(6) **Sorunlarımız Görevlerimiz, Tek Parti, Tek Cephe,** s. 30.

(7) **a.e.,** s. 41.

«TARİŞ birimlerini, İzmir'in emekçi halkına karşı bir faşist saldırı üssü haline getirmek için uygulanmasına başlanan plan, MC'nin devrilmesiyle gerçekleşme olanağını bulamamıştı. Demirel'in MHP desteğinde yeniden iktidar olmasıyla birlikte aynı planın yeniden ve daha büyük bir kararlılıkla uygulanması için hiç vakit yitirilmedi. Başlarındaki idarecilerin yerine kendi adamlarının getirilmesiyle birlikte yüzlerce işçinin işten atılması ve gerek işten atılma, gerekse faşistleştirme girişimlerine karşı gösterilen haklı tepki ve direniş kan ve ateşle boğulmaya çalışıldı.»

«Yüzbinlere varan işçinin toplu sözleşme görüşmelerinin sürdürüldüğü ve tekelci sermayenin anlaşma için en ufak bir niyetinin görülmediği bu ortamda TARİŞ benzeri yeni saldırıların tezgahlandığı da muhakkaktır. Buna karşılık, son örneği, TARİŞ'te görüldüğü üzere işçi sınıfımız ve onu destekleyen geniş halk yığınları, bu arada, sadece bir korkunun ifadesi sayılamayacak ölçüde geniş katılımıyla esnaf ve zanaatkar direnişinin de ortaya koyduğu üzere geniş kitleler, sermayenin kendilerine dayattığı açlık reçetesini kabul etmemekte kararlı olduklarını da bir kez daha göstermiş bulunmaktadır. Saldırının yoğunlaştığı ölçüde direnişler, grevler, dayanışma grevlerinin birbirini izlemesi ve işçi sınıfının en etkin mücadele aracı olan genel grevin gündeme gelmesi kaçınılmaz olacaktır. Ve bütün bunlarla birlikte tüm demokratik hakların sonuna kadar kullanılarak kitle eylemlerinin geliştirilip yaygınlaştırılması, en etkin kitle katılımıyla kazanılmış demokratik mevzilerin sonuna kadar müdafaası ve saldırının püskürtülmesi gerekmektedir.»

«Sermayenin oyununa gelerek yığınlardan tecrit olmaksızın, tersine tekelleri ve faşizmi tecrit ederek en geniş kitlesel katılım ve destekle bu saldırı boşa çıkarılabilir, çıkarılmalıdır ve de çıkarılacaktır.»

ÖNLEM PLANI VE BAZI YENİ GÖRÜŞLER ÜZERİNE

NAİM YALIN

Burjuvazinin açık taleplerinden oluşan ekonomik saldırı planının ilk kısmı nihayet Demirel hükümeti tarafından yürürlüğe kondu. Büyük burjuvazi tüm geleceğini bağladığı planın «Türkiye için gerekli ve doğru» olduğuna cümle alemi ikna etmek uğruna doğrusu az yatırım yapmadı. Büyük fedakârlıklarla hazırlanan terör atmosferinde, tam sayfa gazete ilanlarından, güzel otellerde peş peşe düzenen «bilimsel» toplantılara ve «objektif» açık oturumlara; M. Bronfenbrenner, J. Baranson, A. Kruger gibi tanınmış yabancı iktisatçıların ve bol sayıda tanınmış yabancı uzmanların Türkiye'de cirit atmalarına ve bedeli birdenbire artırılan bilimsel ve kültürel yarışmalara kadar bir çok araç bu amaçla seferber edildi. Büyük sermayenin sihirli ellerinde en palas yatırımın bile dünyanın en kârlı girişimi olup çıktığı bir ortamda elbette bu yatırım da boşa gitmeyecekti. Boşa da gitmedi. Gitti, toplumu çekip kurtarabilecek gücü büyük sermaye birikimlerinde, bu gerçeği anlayabilecek yeteneği de kendinde vehmeden küçük burjuva hayalperestliğini buldu.

Ne kadar ilginç! Bu arada marksizme aşina bazı akademisyenler de ünlü «serbest rekabet»i yeniden keşfettiler. Bu keşif her nedense sosyal-demokrat olduğunu kanıtlamak için sosyalist enternasyonale girmekten başka bir şey yapamayan CHP iktidarının ekonomik iflasından **sonra** oldu. Bilimin geliştirilemediği yerde düşünsel gelişmeyi anlık pratiğin, sınıfsal ve ideolojik mücadelede burjuvazinin ağır basmış olması durumunun belirlemesi kaçınılmaz oldu. Bilimin «avantacı öbek» gibi güzel deyimlerin türetilmesine indirgenmiş olduğu bir ortamda, özgün teori tutkunluğunu bilimsel yaratıcılığa dönüştüremeyenler araya taraya ancak «serbest rekabet»i bulabildiler. Ne demeli? Entellektüelizmin cilvesi mi? Üstelik bu keşif teorik kapsamdan öylesine yoksun bir biçimde gerçekleşti ki akademisyenlerimizin bunu, burjuvazinin «gizli cazibe»sini kullanmadaki başarısına borçlu olabileceklerini düşünmemek zor oluyor.

SEZARIN HAKKI VE KAPİTALİST EKONOMİ PRATİĞİNE TESLİM OLMAYA HAZIR OLANLAR

Burjuvazinin ideolojik başarılarını görmezlikten gelmemek zorundayız. Burjuvazi topluma yöneltiği ideolojik saldırı planını, özellikle aydınlar katında, başarıyla yönetmesini bilmiştir. Bu ideolojik savunma başlıca dört savı içermektedir:

Birincisi, Türkiye ekonomisinin gelmiş olduğu koşullarda bu planın «doğru ve gerekli», «kendi içinde tutarlı», «ekonominin zorunluluklarına cevap veren» bir plan olduğu görüşüdür. Buna ek olarak da planın tamamen «yerli» olduğu söylenmekte, planın IMF reçetelerine benzeyip benzememesinin kendi başına bir önem taşımadığı vurgulanmakta, burada önemli olan noktanın «Türkiye'nin önünde olan engelleri ancak bu planla aşabileceği» gerçeğinin kavranması olduğu belirtilmektedir.

İkinci olarak, Türkiye'de kapitalist gelişmenin (hür teşebbüsün) «serbest pazar» koşullarından yoksun bırakılmış olduğu, devletin ekonomiye müdahalesinin ekonomide çarpıklıklara yol açtığı öne sürülmektedir. Burada, devletin elinde tuttuğu belirli ekonomik imtiyazları kullanarak asalak bir biçimde ulusal gelirden pay alan kesimlere çatılmakta, küçük burjuvazinin hassas olduğu «hiç bir şey yapmadan servet kazananlar»a düşmanlık teması üzerinde teller başarıyla titreştirilmektedir: Türkiye'de fiyat denetimi uygulanmakta ama hiçbir işe yaramamaktadır. KİT' ler her yıl milyarlarca lira zarar yapmaktadırlar. Devlet bu zararları karşılamak için sürekli yeni para basmak zorunda kalmakta ve enflasyona neden olmaktadır. Üstelik sonuçta KİT ürünleri üzerinde ortaya çıkan karaborsa ve politik nüfuz kullanımına dayalı ekonomik imtiyazlar sadece vurguncuların işine yaramaktadır. Öyleyse büyük sermayenin kurtarıcı önerisi şudur: Devletin ekonomiye müdahalesine son verilsin, bu çarpıklıkların giderilmesi serbest pazar koşullarının işleyişine bırakılsın.

Üçüncüsü, Türkiye ekonomisi içe dönüktür. Dışarıya karşı yüksek gümrük duvarları ile korunmuş olmasının sonucu olarak içerde sadece iç pazara hitap eden yüksek maliyetli bir üretim yapısı gelişmiştir. Dış ticarette de serbestleşmeye gidilmesi ile bu yüksek maliyetli yapı kalkacak, yerine dışsatım olanağımızın bulunduğu alanlarda, verimli bir üretim yapısı gelişecektir. Bu, Türkiye ekonomisinin dışa bağımlılaşması anlamına kesinlikle gelmemektedir. Çünkü, günümüz dünyasında Japonya'sından Amerika'sına kadar her ülke dışa bağımlıdır. Yani belirli ürünleri, dışarıdan almak, bunu da dışsatım yaparak karşılamak durumundadır. Sosyalist ülkelerde de durum aynıdır. Bu alanda Türkiye'nin sorunları dışa bağımlı olmasından değil, tersine dış ticaret alanında çok gerilerde kalmış olmasından kaynaklanmaktadır. Öyleyse TL.'nin yabancı paralar karşısındaki değeri **sürekli bir biçimde** Türkiye'nin daha çok ihracata yönelmesini olanaklı kılacak **gerçekçi** bir düzeyde tutulmalı, dışsatım artışından sağlanacak döviz gelirleri ve yeni dış kredi olanakları da, devletin elinde çarçur edilmeden, serbest piyasa mekanizması içinde hür teşebbüsün istifadesine sunulmalıdır. Ülkenin döviz kaynaklarının en iyi biçimde kullanılması ancak böyle sağlanabilir.

Ve dördüncü adımda burjuvazi ideolojik savunusunu CHP iktidarı tarafından hediye edilen tüyü orta yere dikerek tamamlamaktadır: Zaten, bu ekonomik sistem içinde, başka bir alternatif de yoktur.

Ne kadar derli toplu ve veciz. Ne kadar etkileyici. İşaret edilen bütün olgular doğru. Devletin habire para basmasından, KİT zararlarına, enflasyona, vergi bile ödemeyen asalak-vurguncu aracı (ticaret) kesimlerine, iç pazara dayalı çarpık üretim yapısına, bu çarpık yapıyı daha da karıştıran bürokratik keşmekeşe kadar hepsi doğru. Nasıl olmuş da biz büyük sermayeyi bugüne dek düşman bellemişiz. Bütün

bu olumsuz gidişatın sorumlusu olarak onu gösterirken nasıl da yanılıyormuşuz. Meğer bizim ittifak içinde olmamız gerekiyormuş da haberimiz yokmuş. Meğer burjuvazinin planı, ülkede varolan ekonomik koşullar karşısında aklın gerçekçi bulması gereken bir planmış. «Kerim devlet» kalıntısı emirnamelerin doğurduğu hilkat garibesi bir kapitalizmde yaşamaktansa, bu planın yolunu aşacağı şöyle Batıdakiler'e benzeyen, gerçek bir kapitalizmde yaşamak çok daha ileri bir adım olurmuş. Hem böylece işçi sınıfı çok daha hızlı ve sağlıklı gelişir, sosyalizm için mücadele vermeye başlayabilirmiş. Bunun için önce kapitalizmin önünü kesen aracı ticaret burjuvazisi, gizli asalak kesimler tasfiye edilmeli, bunun için de serbest piyasa gereklerinin yerine getirilmesi desteklenmeliymiş. Üstelik sağda solda buna inanacakları bulmak da bugünlerde epey kolay oluyormuş. Ne demişler? «Hakikat bahrinin ilmin ne bilsin her taharetsiz/Ki cibril-i emin uçmaz o deryanın kenarından». İsteyen sermayenin çıkarlarını bugünü ile yarını çelişkisiz evrensel aklın emrine verecek bir kapitalizmin özlemi içinde modeller kursun. Olmayan ve hiçbir zaman olmayacak bir kapitalizmde «gerçek kapitalizm»i ve onun «asıl burjuvazisi»ni keşfetsin. Dolayısıyla Türkiye'nin henüz kapitalist olmadığına hükmetsin. Biz 19. yüzyıldan kalmış arkaik bir biçimde düşünmeye devam edelim. Pratik zekâlarını sermayelerinin hizmetine vermiş sahte-burjuvalarımızın kendi gerçeklik-dışı çıkarları doğrultusunda hazırladıkları gerçekçi plan ile ekonomiyi nereye götürebileceklerini anlamaya çalışalım. Anlayabilmek için ise önce Türkiye'nin ekonomik bağımsızlığına burjuvazinin süper-yenilikçi bir atılımla sahip çıkıverişi üzerinde biraz duralım.

BÜYÜK BURJUVAZİNİN BAĞIMSIZLIK ANLAYIŞI: BAĞIMLILIK BAĞIMSIZLIKTIR

Burjuvazinin görüşlerini hızla yenileştirdiği bir devreyi yaşıyoruz. Bu hız içinde burjuvazinin kabul ettiği önemli olgulardan birisi de ekonominin dışa bağımlı bir durumda olduğunun kabulü. Her ne kadar bu kabul daha çok Türkiye ekonomisinin petrol dışalımı için gerekli dövizi bile bulamamak durumuna girmekte oluşundan kaynaklanıyorsa da, bu noktada kavram tartışmasına girmemiz gerekmiyor. Önemli olan varılan sonuç. Bakın, egemen sermaye çevrelerinin sözcüsü durumundaki TÜSİAD'ın **1980 Yılına Girerken Türk Ekonomisi** adlı yayınında «dışa bağımlılığı azaltacak araçlar» nasıl sıralandırılmış: Daha fazla dış borç bulmak, AET ile ekonomik alanda bütünleşmek, yabancı sermayenin gelmesini sağlamak. Bunlar sermayenin nesnel «bağımsızlık» gereksinimleri. Bunları haklı göstermek de prof. ünvanlarını holdinglere satmış bilim adamlarının ödevi. Türkiye'nin dış borçlarının ulusal gelirine oranının ancak % 20 olduğu, halbuki bu oranın Güney Kore için % 37, Meksika için % 45, Mısır için % 77 olduğu belirtilince Türkiye'nin çağın gereklerine uymakta ne denli geride kalmış bulunduğu gösterilmiş olur. Çağımızda sosyalist ülkelerin bile kapılarını yabancı sermayeye açtıklarını söyleyince de Türkiye'nin yabancı sermayeden yararlanmamakla ne kadar geri kafalı davranmakta olduğu kanıtlanmış olur. Türkiye'nin 15.7 milyar dolar dolayında olan, faiz yükü de 6 milyar dolar tutan dış borçlarının yaklaşık % 45'inin neden özel sektörün elinde yatırım-dışı amaçlarla kullanılmış olduğu, % 32'sinin de neden yine özel sektörün elinde bugün çarpıklığı kendilerince de kabul edilen bir sanayi yapısının oluşturulmasına harcanmış olduğunu araştırmak ise bu bilim adamlarının bilimsellik alanı dışında kalır.

Ancak, araştırma yapılmasa da, bu konuda getirilecek yanıt hazırdır: Bütün olumsuzlukların kaynağı «dışa kapalı» olmak ve serbest pazar yasalarının işletilmemesidir. Değil mi ki kapitalist gelişmenin belirli bir evresindeki olumsuz sonuçlar

ayan beyan ortaya çıktı, o zaman bu evrede uygulanan ekonomik politikaların kapitalizmi engellemiş olduğu, sorunların da, bu nedenle ortaya çıkmış olduğu söylenecek, «gerçek» kapitalizmin bundan sonraki evrede ekonomi yüzüne inip sorunları ortadan kaldıracağı ilan edilecek. Doğrusu zeytinyağı bile suyun üstüne böylesine hızlı çıkamaz. Ama burjuvazi çıkabiliyor. Sanki devlet temel sanayileri kurmamış olsaydı, iç pazarı gümrük duvarları ile korumamış olsaydı Türkiye'de daha «gerçek» bir tür kapitalist sermaye birikimi olabilirmiş gibi. Sanki bu gelişme Türkiye'nin doğrudan yabancı sermaye işgali altına sokulamadığı koşullarda bizatihi kapitalist gelişmenin zorunlu evresini oluşturmuyormuş gibi.

BAZILARINI SÜRÜKLEYEBİLEN BİR SENARYO: SANAYİ BURJUVAZİSİ «ASALAK» TİCARİ SÖMÜRÜ MEKANİZMALARINA KARŞI

Duymayan kalmadı: Büyük sanayi burjuvazisi «kara servet»e karşı. Ticaret kesiminde yaratılan karaborsa kârların, spekülatif kazançların vergilendirilmesini talep ediyor. Daha da ileri gidiyor, serbest piyasa mekanizmaları işlerse bu kazançların ortadan kalkacağını ileri sürüyor.

Türkiye kapitalizminde toplumsal düzeyde artık-değer bölüşümünün ticaret kesiminin spekülasyonlu, karaborsalı kanalları içinde yapıldığı bir gerçek. Ama kapitalizmde artık-değer bölüşümünün ancak ve ancak ticari dolaşım ağı içinde yapılabileceği de bir gerçek.

Eğer kapitalist bir ekonomide toplumsal artık-değer üretiminin büyümesi durursa bunun doğal sonucu ancak ve ancak sonuçları ticari kesim içinde alınacak olan bu bölüşüm mücadelesinin kızışması olabilir. Ve eğer bu kızışan mücadele içinde büyük sanayi sermayesinin kârları görülmedik boyutlara ulaşıyorsa ticari kesimde uygulanan spekülasyon, karaborsa, kaçakçılık yöntemleriyle sanayi kesimi arasında çok yakın bir ilişki, daha doğrusu bir bütünlük var demektir. Nasıl mı? Bir örnek: KİT'ler tarafından üretilen bir malın, örneğin saçın % 20'si karaborsaya düşüyor ve yüksek fiyatlarla satılıyorsa, bu malın geri kalan büyük yüzdesini doğrudan fabrikadan alma gücüne sahip olan sanayi şirketleri de ürünlerini karaborsanın etkilediği pazar koşulları içinde fiyatlandırarak kara servetten aslan payını alma olanağına kavuşmuş olmaktadırlar.

Bu tür kâr mekanizmalarının yoğunluk kazanması kapitalist pazar yasalarının işlemediğini değil, tam tersine tam tamına varolan koşulların gerektirdiği gibi işlediğini gösterir. Ancak bu tıkır tıkır işleyişin kapitalist ekonominin geleceği ile yakından ilgilenenler açısından hiç de olumlu bulunamayacağı açıktır. Bu olumsuzluğu iyileştirmek için şöyle düşünülebilir: Üretim artsa, rekabet önem kazansa o zaman karaborsanın varlığına dayalı fiyatlandırma ve bölüşüm mekanizmaları işleyemez hale gelir. Örneğin rekabet içindeki firmalar kendi ürün fiyatlarını karaborsa saç fiyatlarına bakarak yüksek tutamazlar, fiyatlar pazardaki arz-talep durumuna göre oluşur. Ve bu tür rant benzeri kazanç kaynakları ortadan kalkar. Toplumsal artık-değerin bölüşümü spekülatif başarılara değil, üretim alanındaki büyümeye bağımlı bir hale gelir. Bu da ekonomik kaynakların daha üretken bir biçimde kullanılmasını sağlar.

Ne kadar anlamsız ve ne kadar tutarsız bir akıl yürütme. Anlamsız; çünkü Türkiye'de kapitalist ekonomik büyümenin durmasına yol açan etmenleri hesaba katmıyor. Sermayenin çıkarlarının nasıl olup da toplam toplumsal artık-değerin büyütülememesini en kârlı çözüm durumuna getirdiğini görmezlikten geliyor. Yani kapitalist büyümenin belirli bir evre sonunda en kârlı yolu izleyerek ulaştığı çözümsüzlüğü görmezlikten geliyor. Somuttaki bu çözümsüzlüğün üstüne sorunsuz-

laştırılmış düşsel bir pazar ekonomisini inşa etmeye çalışıyor. Aynı zamanda tutarsız, çünkü üretimi arttırmayı önermeden önce Türkiye'de özel kesimin 1970 başından bu yana neden sık sık yarı kapasite dolayında üretim yaptığını açıklamayı unutuyor. Pazar sorununun varlığını atlıyor.

Temel sorun serbest pazar ekonomisinin varlığı yokluğu değil. Fiyat tesbit komitesi, Türk Parasını Koruma Yasası vb. kimseyi şaşırtmasın. Büyük sermaye bütün bu komiteleri ve yasaları fiilen yürürlükten kaldıralı yıllar oldu. Ayrıca bu fiilen yürürlükten kaldırmanın nedeni de bunların serbest piyasa işleyişini engellemesi değil. Neden, büyük sermayenin çıkarlarının alabildiğine dejenere bir nitelik kazanması, yani artık-değer bölüşümünü bütünüyle yüksek fiyatlandırma mekanizmalarına dayandırması, adeta üretim yapmayı bu mekanizmalardan yararlanabilmek için gerekli bir önkoşul durumuna indirgemesi ve sonuçta gelir dağılımını gittikçe daha fazla eşitsizleştiren bir bölüşüm süreci ve küçük ölçekli tüketim malları üretimine dayalı, parçalanmış, birbiriyle bağıntısız üretim süreçleri yaratarak kendi pazarını kendisinin eritmesi.

Temel sorun varolan koşullarda sermayenin kârlı yeni yatırım olanaklarını tüketmiş olması. Kâr oranlarının atıl kapasite oranlarıyla birlikte doruğa ulaştığı koşullarda büyük sermaye kârlı yeni yatırım alanları yaratamamanın sıkıntısı içine düşüyor. Sermayenin gelir dağılımını eşitsizleştirerek yoluna devam edebilmesi, bunun için de kendine yeni yatırım alanları bulabilmesi gerekiyor. Serbest pazar ekonomisinin varlığı yokluğu bahane. Sermayenin yeni yatırım alanları bulabilmesi için KİT'lerin tekelindeki bazı üretim ve ticaret alanlarını ele geçirmesi gerekiyor. Bu da yetmiyor. Uluslararası şirketlerin bir şubesi durumuna gelmek pahasına bile olsa dışarı mal satabilmesi gerekiyor. Bu noktada içerde uygulanan serbest yüksek fiyatlandırma politikasının dışa karşı sürekli devalüasyonlarla telafi edilmesi gerekiyor. Bu da yetmiyor, büyük sermayenin halkın tüketimini kısıp kendisine hem iç tasarruf hem de dış finansman (dışsatım) kaynakları yaratabilmesi gerekiyor.

Aşağıdaki tablo (1) özel sermaye birikiminin ekonomideki toplam artık-değer üretimini büyütecek yeni yatırımlara dönüşebilmek açısından uzun bir süredir sıkıntı çekmekte oluşunun sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

TABLO I

İMALAT SANAYİİNDE YAPILAN YATIRIMLARDA YÜZDE ARTIŞ ORANLARI

(1963 Fiyatlarıyla)

	Özel Kesim	Kamu Kesimi	Toplam
1967	% 27.7	% 25.3	% 26.8
1968	19.9	32.4	24.6
1969	14.6	29.9	20.7
1970	11.7	7.2	9.7
1971	—1.5	1.9	—0.1
1972	23.2	43.3	31.8
1973	26.7	—10.7	9.2
1974	23.7	5.4	16.7
1975	—0.2	64.0	22.1
1976	—0.5	—3.9	—2.1
1977	0.4	12.7	6.0
1978	—8.7	—20.2	—14.3
1979	—30.4	3.0	—15.3

Tablodan görülebileceği gibi özel kesimin yaptığı yatırımların bir önceki yıla göre artış oranlarında 1970 başında da önemli sayılabilecek gerilemeler olmuştur. Ancak 1975'ten bu yana ortaya çıkan gerilemeler sorunun ulaştığı boyutları ve salt döviz darboğazı ile açıklanamayacak bir geçmişe sahip olduğunu büyük bir açıklıkla ortaya koymaktadır. Özel kesimin yaptığı yatırımlar bir önceki yıla göre 1975'de % 2, 1976'da % 5, 1978'de % 8.2,1979'da ise % 30.4 oranında azalmıştır. Bu azalmanın sanayi kesimini genel bir gerileme içine sokmasını bir ölçüde kamu kesimi tarafından yapılan yatırımlar engellemiştir. Ancak yatırımlarını azaltan özel sektörün kendisine kendi büyümesi dışındaki süreçlerle kaynak sağlayabilmek amacıyla yöneleceği önlemlerin belirtilerini 1970'ler boyunca kamu kesiminin yatırım artış oranlarında ortaya çıkan gerilemelerde gözlemlemek olanaklıdır. Bu önlemlerin kamu kesimine dayatılmasını olanaklı kılan politik koşulların oluşması sonucunda ise tüm imalât sanayiindeki yatırımlar 1978'de % 14.3, 1979'da % 15.3 oranında azalmış bulunmaktadır. Üstelik bu azalma 1979'da 259.4 milyar lirayı bulan özel tasarrufa karşılık özel kesimin sadece 176.5 milyar liralık yatırım yapmış olması, bunun ise sadece % 38.5'inin imalat sanayiine yapılmış olması olgusuyla birlikte ele alınınca daha da belirli bir anlam kazanmaktadır.

Kapitalistleşme sürecinin içinde bulunulan evresinde kârlı yatırım alanlarının daralması olgusu kurulu üretim alanlarında kâr oranlarının hızla yükselmesini hiçbir biçimde engellememektedir. Burada bir parantez açıp bu durumun salt Türkiye'ye özgü bir durum olduğunu, gelişmiş kapitalist ülkelerin serbest pazar mekanizmaları içinde bu tür ekonomik karmaşaların ortaya çıkamayacağını düşünenler için endüstri tarihini biraz incelemelerini, eğer buna ayıracak zamanları yoksa, hiç değilse günümüz endüstriyel ekonomi alanında yapılan çalışmaların sonuç bölümlerine bakmalarını salık vermemiz gerekiyor. Bu sorunu Türkiye sanayiinde daha somut olarak ele alabilmek için ise sanayide dışa açılma sorunları üzerine yürütülmekte olan bir çalışmanın bulgularına başvuracağız. Bu çalışma temelde, Türkiye'deki sınai kuruluşların AET ülkelerinde aynı ürün kapsamında üretim yapan benzerleriyle karşılaştırılmasına dayanmaktadır. Çalışmanın verileri 1978 Kasım-Aralık ayları içinde toplanmıştır. Kullanılan döviz kurları aynı tarihlerde geçerli olan resmi kurlardır. Vereceğimiz özet tablo yerel kaynaklara dayalı olarak kurulan sanayilere örnek oluşturuyor.

TABLO II

FAYANS VE SERAMİK ÜRETİMİNDE TÜRKİYE İÇİN SINAİ MALİYET VE FİYAT KARŞILAŞTIRMASI

	Türkiye	İtalya	Maliyet unsurlarının fiyat farklılığı içindeki payları
Birim fabrika satış fiyatı	100	72	
Kapasite kullanma oranı	% 73	% 87	
Maliyet unsurlarının birim fiyata oranı:			
Hammadde ve girdiler	% 18.4	% 28,5	—% 7.5
İşçilik	% 11.0	% 25,7	—% 26.8
Kâr+Faiz	% 57.8	% 13,8	+% 10.4
Amortisman	% 12.8	% 32.0	+% 123.9

Türkiye'de fayans ve seramik üretimi yapan bir fabrika ile bir benzerini karşılaştıran bu özet tablonun (TABLO II) yorumlanması oldukça basit. Türkiye'deki birim fabrika satış fiyatı (vergi hariç) 100 kabul edildiğinde İtalya'daki satış fiyatı 72 oluyor. Türkiye % 39 daha pahalı. Buna karşılık Türkiye'de hammadde ve işçilik çok daha ucuz. Türkiye'de İtalya'ya göre daha yüksek olan tek maliyet etmeni amortisman. Türkiye'de üretim ölçeğinin daha küçük olması sonucu birim üretim başına yapılan yatırım, dolayısıyla amortisman daha yüksek oluyor. Ayrıca Türkiye'de kapasite kullanım oranının daha düşük olması bu durumu daha da olumsuzlaştırıyor. Kâr ve faiz payının Türkiye'deki yüksekliği görece fiyat yüksekliğinin tek nedeni olarak ortaya çıkıyor. Yapılan araştırma burada bitmiyor. Üretimde bu denli yüksek kârlılığa nasıl ulaşıldığı araştırıldığında, bunun bütünüyle üretimdeki ürün çeşitlendirmesine dayandığı anlaşılıyor. Türkiye'deki fabrikanın üretimi ekonomideki talebi miktar olarak çok daha yüksek olan düz fayans gibi ürünler yerine, talebi çok daha sınırlı olan lüks seramik çeşitlerine kaydırmış olduğu görülüyor. Birim üründeki kârı daha az olan ürün çeşidinden daha çok üretmek yerine, birim kârı daha çok olan ürün çeşidinden daha az üretmek tercih ediliyor. Bütünüyle serbest pazar yasalarına uygun olarak, yüksek bir kâr oranıyla atıl kapasite beraber oluşuyor. Çünkü yüksek gelir kesimlerinin oluşturduğu dar bir pazarda bir pay elde edebilmek için, bütün fabrikalar lüks ürün çeşitlendirmesini aralıksız sürdürmek yolunu tutuyorlar. Düz fayans talebi üretim yetersizliği nedeniyle karşılanamazken, lüks seramik duvar kaplama elemanları alanında kapasite çığ gibi büyüyor. Hem de atıl kapasite ile birlikte büyüyor. Atıl kapasitenin varlığı bu alana yeni yatırımlar yapılmasını engellemiyor. Fayans üretmek için alınan teşvikler seramik için kullanılıyor. Tamı tamına serbest pazar yasalarının gerektirdiği gibi. Tıpkı halı, tekstil, gıda vb. üretiminde olduğu gibi.

Vereceğimiz ikinci özet tablo, girdileri açısından dışa bağımlı olarak kurulan sanayilere örnek oluşturuyor.

TABLO III

MOTOR ÜRETİMİNDE TÜRKİYE İÇİN SINAİ MALİYET VE FİYAT KARŞILAŞTIRMASI

	Türkiye	Almanya	Maliyet unsurlarının Fiyat farklılığı içindeki payları
Birim Fabrika satış fiyatı	100	59	
Kapasite kullanma oranı	% 47	% 84	
Maliyet unsurlarının birim fiyata oranı:			
Hammadde ve girdiler	% 42.5	% 28,3	+ %62.3
İşçilik:	% 12.6	% 22.0	+ %22.3
Amortisman:	% 9.8	% 12.9	+ %5.4
Kâr+Faiz:	% 35.1	% 21.5	+ %54.6

Bir Dizel kamyon motorunun Türkiye'deki birim fabrika satış fiyatı 100 kabul edildiğinde Almanya'daki satış fiyatı 59. Ancak bu kez Türkiye'deki üretim hammadde ve girdiler açısından büyük bir maliyet olumsuzluğu ile karşı karşıyadır. Bir motor için gerekli aynı hammadde ve girdilerin maliyeti, Türkiye'de yaklaşık 2.6 kat daha yüksek.

Ampul üretimi nedeniyle dışalımı yapılan filamanlar için Türkiye'nin dışarıya ödediği bedelin ampulun dış pazarlardaki fiyatına eşit olduğu anımsanacak olursa bu olumsuzlukla hemen her dışa bağımlı üretim alanında karşılaşılmasının neden

kaçınılmaz olduğu anlaşılabilir. Nitekim, Profilo Holding'in başkanı Jak Kamhi de Türkiye'nin dışalımlarına % 23 dolayında fazla fiyat ödediğini kabul etmekte, ancak bunu döviz tıkanıklığı nedeniyle doğan koşullara bağlamaktadır. Biz ise, bu % 23'ü uluslararası tekellerin azgelişmiş ülkelerin doğrudan kendi denetimlerinde olmayan üretim alanları için uyguladıkları transfer fiyatlandırılmasına yapılmış yeni bir ekleme olarak saptıyoruz.

Ancak, hammadde ve girdi maliyetlerinin daha yüksek olmasr, sonuçta Türkiye'de birim üründeki kâr oranının daha yüksek olmasını engelleyememektedir. Bunu sağlayan etmenler ise yine aynı kalmaktadır: Daha yüksek fiyat ve daha düşük ücretler.

DIŞA AÇILMA VE ÇÖZÜMSÜZLÜĞÜN YOĞUNLAŞMASI

Türkiye ekonomisinde atıl kapasitelerin talep karşısında yetersiz kalan (fiyat artışlarını durdurmaya yetmeyen) üretim düzeyleri ve dolayısıyla doğan yüksek kâr oranları ile birlikte varolması karşısında şöyle düşünülebilir: Bu durum Türkiye'de sanayinin dışa açılmamış olmasının bir sonucudur. Sanayi içerde ve dışarda rekabete açılarak büyüse, serbest pazar mekanizmaları bu çarpık durumu ortadan kaldırır.

Dışa açılmanın sanayi yapısında yaratacağı etkileri görebilmek için önce büyümenin kurulu üretim yapısında yarattığı sonuçlara daha yakından bakmamız gerekiyor. Bu nedenle aşağıdaki tablolar büyümesini dışa açılma ile birlikte yürüten tekstil sektöründen verildi.

TABLO IV
DOKUMA ÜRETİMİNDE TÜRKİYE İÇİN
SINAİ MALİYET VE FİYAT KARŞILAŞTIRMASI

	Türkiye	Fransa	Maliyet unsurlarının Fiyat farklılığı içindeki payları
Birim fabrika satış fiyatı:	100	92	
Kapasite kullanma oranı:	% 82	% 88	
Maliyet unsurlarının birim fiyata oranı:			
Hammadde ve girdiler:	% 27.3	% 44.8	— %13.9
İşçilik:	% 9.6	% 22.1	— %10,7
Amortisman:	% 14.1	% 13.4	+ %1.8
Kâr+Faiz:	% 49.0	% 19.7	+ %122.8

TABLO V
DOKUMA - BOYA - APRE ENTEGRE ÜRETİMİNDE
TÜRKİYE İÇİN SINAİ MALİYET VE FIYAT KARŞILAŞTIRMASI

	Türkiye	Fransa	Maliyet unsurlarının fiyat farklılığı içindeki payları
Birim Fabrika satış fiyatı:	100	86	
Kapasite kullanma oranı:	% 77	% 89	
Maliyet unsurlarının birim fiyata oranı:			
Hammadde ve girdiler	% 32.5	% 42.2	— %5.1
İşçilik:	% 8,7	% 21.8	— %10.7
Amortisman:	% 17,9	% 12.7	+ %7.0
Kâr+Faiz:	% 40,9	% 21.9	+ %108.8

Önce bir zorunluluğun peşinen kavranması gerek. Büyüme, beraberinde entegrasyonu gerektirir. Büyüyen üretim hacimlerinde üretimin aksamasız sürdürülebilmesi belirli üretim süreçlerinin biraraya toplanmasını, bütünleştirilmesini gerektirir. Entegrasyon ise biraraya getirilen üretim süreçlerinin ölçeklerini birbirine bağımlı kılar. Bu ölçeklerarası bağımlılaşma beraberinde ölçek ekonomilerinden yararlanma olanaklarını getirebileceği gibi tam tersine birim üretim maliyetlerinin yükselmesine de yol açabilir. Eğer entegrasyon her bir üretim sürecinde optimum ölçeklere ve bu ölçeklerde gerekli üretim yoğunluklarına ulaşılmasını hedefliyorsa birim ürün başına düşen sınaî maliyetler düşer. Planlı ekonomilerde entegrasyon süreci böyle düzenlenir. Eğer entegrasyonun amacı öncelikle farklı üretim süreçlerini aynı sermayenin denetiminde merkezileştirmek ise, bu süreç her zaman yukarıda belirtilen olumlu sonuçlara yol açmayabilir. Türkiye'de tekelleşmenin ve buna bağlı olarak belirginlik kazanan üretimin merkezileşmesi olgusunun üretim maliyetlerini olumsuz yönde etkilemesi örneğinde olduğu gibi.

Verdiğimiz ilk özet tablo (TABLO IV) salt dokuma sürecini içeren bir yerli ve bir Fransız fabrikasını ele alıyor. İç ve dış fiyat arasında önemli bir farklılık yok. Aynı şey amortisman maliyeti için de geçerli. Dolayısıyla Türkiye'de gerek hammadde ve girdilerin gerekse işçiliğin görece çok düşük olması kâr ve faiz payının birim üründe % 49 gibi yüksek bir orana ulaşmasıyla sonuçlanıyor. Bunda kuşkusuz TARİŞ'in tekstil sanayicilerine her yıl dünya piyasalarında geçerli fiyatlar üzerinden (yerel fiyatlara göre ucuza) pamuk sağlama politikasının da önemli bir katkısı var. İkinci özet tablo ise (TABLO V) büyüme sürecinin daha ileri bir evresinde bulunan, daha büyük üretim ölçekli ve boya-apre üniteleriyle bütünleşmiş iki dokuma fabrikasını ele alıyor.

Göze çarpan ilk değişiklikler fiyat farkının büyümüş ve kapasite kullanma oranının düşmüş olması. Yapılan araştırma, kurulu dokuma kapasitesinin boya-apre ünitelerini tam kapasitede çalıştırmaya yetmediğini gösteriyor. Artan amortisman ve atıl kapasite nedeniyle yükselen birim sınai maliyetler karşısında işletme, üretimini, serbest pazar yasalarına uygun olarak, en kârlı biçimde fiyatlandırılabilecek ürünler çerçevesinde çeşitlendiriyor. Ancak bu çeşitlendirme renk ve dokuma farklılıkları nedeniyle üretim yoğunluğunu azalttığı için üretim maliyetlerini olumsuz yönde etkileyen yeni bir etmen oluyor. Ve sonuçta kâr yapan bir KİT olan Sümerbank'ın ürünlerine zam yapılması için politik baskı oluşturulmasını zorunlu kılıyor. Büyüme, beraberinde üretim maliyetlerinin kârlılığı olumsuz yönde etkilemesini getiriyor. Dışa açılma, beraberinde üretimin artan bir bölümünde kârlılığın fiyatlar aracılığıyla korunabilme olanağını ortadan kaldırıyor.

Dolayısıyla üretimin içerde olabildiğince özgürce fiyatlandırılabilmesi artan bir önem kazanıyor. Bir de ücretlerin maliyet içindeki paylarının artmamasının sağlanması. Yani işçilerin kemerleri sıkması gerekiyor. Büyümenin politikası sıkıyönetimle bütünleşiyor.

BÜYÜK BURJUVAZİNİN TEK ÇÖZÜM YOLU: EMPERYALİZME SIĞINMAK

Burjuvazinin «kendi içinde tutarlı» paniğini yerli yerine oturtmasını bilmek gerekiyor. Mutlaka bilmek gerekiyor. Bu bilinmediği zaman tersi, yüz; yanlışı, doğru olarak algılamak kaçınılmaz. Bilmek ise, Türkiye ekonomisinin içinde bulunduğu şu temel gerçekliği doğru bir biçimde kavramakla mümkün: Türkiye'de sürdürülegelen dışa bağımlı kapitalistleşme sürecinin «ithal ikamesi» olarak adlandırılan evresi sona ermiştir. Dışarıdan alınması yasaklanan ya da gümrük vergileriyle

pahalılaştırılan tüketim mallarının, Türkiye'de üretim için gerekli girdileri ve makinaları dışarıdan alarak, iç pazarda kolayca yükseltilebilen fiyatlar aracılığıyla kârlı olarak üretilebilmesini sağlayan nesnel olanaklar tükenmiştir. Böyle bir sanayileşmeye tüm ekonominin sağlayabildiği döviz olanağı olarak tükenmiştir. Eşitsiz bir gelir dağılımı sonucunda yaratılmış iç pazar olanağı olarak tükenmiştir. Tüketim malları üretimini olanaklı kılan temel sınai üretim yapısı ve alt-yapı hizmetleri olarak tükenmiştir. Ekonomide yaratılan ancak bankaların elinde bu tür bir ekonomik büyümenin aşırı yüksek sınai finansman ve kredi gereklerini artık karşılayamayan mali kaynaklar olarak tükenmiştir. Nedenini anlamak için bankaların kredilerini bu kadar kârlı biçimde dağıtmayı nasıl becerebildiklerini anlamak gerekir. Ekonomideki para miktarının artırılmasıyla bankaların çıkarları arasındaki yakın ilişkiyi görmek gerekir.

Bütün bunlar üzerinde **YURT ve DÜNYA**'nın «1978 Türkiye Raporu»nda durulmuştu. Şimdi bu koşullarda burjuvazinin kendisine bulduğu yeni umut dünyasına kapılanları uyarmak gerekiyor. Bu umut dünyası dışa bağımlı kapitalist büyümeyi, dışa bağımlılığın katmerli bir evresi içinde yeniden başlatabilmekten ibaret. Bu kadar basit. Göbeğinden dışa bağımlı olan bir sınıf sıkışınca başka ne yapabilir ki? «Kendi içinde tutarlı» ekonomik planlar mı hazırlar, hazırlayabildiği nerede görülmüş? Türkiye'de nasıl hazırlayabilsin? Nesnel olanaklarının en güçsüz olduğu bir dönemde, dışa bağımlılığını yeni bir evreye ulaştırmayı planlamaktan başka ne yapabilir? Bütün sonuçları dışarı bağımlı olan bir planın «kendi içinde tutarlı» olabileceği nerede yazılıdır?

Burjuvazinin sınıfsal-ideolojik dışa bağımlılığının ulaştığı düzeyi anlayabilmek için bu «kendi içinde tutarlı» planda tarım sorununa yer vermeye gerek bile görülmemiş olduğunu atlamamak yeterli. Her bunalım döneminde olduğu gibi 1970'li yıllarda da sık sık tartışma konusu olan «ekonominin kaynak yaratıcı temeli», «kendi tüketimini yine kendisi karşılayan ve ekonominin gerçekten üretken olan kesimi» olarak nitelendirilen tarım kesimine nedense bu kez, «kendi içinde tutarlı» bir planda, vergilendirme önerisi dışında, yer verilmiyor. Tarım kesiminde daha önce tartışılan sorunlar çözümlenmediğine ve sanayinin kaynak talebi azalmayıp tersine hızla büyüdüğüne göre, bu unutkanlık neden? Nedeni, büyük sermayenin hem kendi kaynak sorununun çözümüne ilişkin, hem de tarım sorunlarının çözümüne ilişkin tüm bekleyişlerini dışa bağımlılaştırmış olmasında aramalı. Nitekim burjuvazinin «kendi içinde tutarlı» planında yer vermeye gerek görmediği tarım sorunlarını, hem OECD danışmanlarının, hem de Dünya Bankası uzmanlarının Türkiye için hazırladıkları planlarda baş köşede görürüz. Onlar Türkiye'de dışarı transfer edilebilecek yeni kaynakları tarım kesiminde ararlarken bizimkiler, kendi planlarında ekonominin büyümesini sağlayacak yeni kaynakların yaratılması sorununa yer vermemeyi, varolan kaynaklar üzerindeki bölüşüm mücadelesini yoğunlaştırmayı tercih ediyorlar. Çünkü bu evrede yapabilecekleri tek plan, dışa bağımlılığın planıdır. Her bir satırı Türkiye'de «büyük müteşebbis» ve «bilim adamlarımız» tarafından % 100 yerli olarak üretilmiş bile olsa, bu plan tümüyle dışa bağımlı olmak zorundadır. Ekonomik büyümeyi sağlayacak tüm olanaklar ve ulaşılabilecek tüm sonuçlar açısından dışa bağımlı olmak zorundadır.

Bu bağımlılığı önemsemeyen, bağımsızlığı unutmaya mahkûmdur. Bağımsızlığı unutan çözümsüz kalmaya, tökezleyip düşmeye mahkûmdur. Kendi düşen ağlamayacak mı? Halkın lokmasını çekip alan «beceri»ye hayran kalan, bir süre sonra bu becerinin lokma çekip almaktan başka hiçbir şeye muktedir olmadığını görünce güvendiği dağda donmayı erdemlilik mi sayacak? Ya yanacak ya da donacak. Sosyalizmi kaf dağının ardında düşünenlerin yazgısı kesinlikle bunlardan

başka bir şey olmayacak. Yine kesinlikle, burjuvazinin TARİŞ'den Afganistan'a kadar ortalıkta hababam seyirtmesinin ardında yatan gerçek nedenin ekonomiyi büyütme azmi değil de, buram buram yanan bir kuyruk olduğunu görünce çok şaşıracak.

EMPERYALİZMİN SON AŞAMASINDA AFGANİSTAN

ONUR GÜVENLİ

1980'li yıllara başlarken Afganistan'daki gelişmeler ideolojik mücadelenin önemli bir alanı oldu. Bir anlamda 1970 - 1980 arasındaki on yıl içinde dünyada tanık olduğumuz gelişmeleri Afganistan olayları zirveye ulaştırıyordu. Bu on yıl içinde yer alan gelişmeleri anlamayanlar Afganistan'da olup bitenleri de anlamadılar. Afganistan'ı bu gelişmelerden soyut olarak ele alıp, Sovyetler Birliği'nin bu alanda attığı adımı «büyük güç politikasının bir sonucu», ya da «ABD emperyalizminin davranışlarıyla tıpatıp benzeşen bir davranış» olarak niteleyen «reel sosyalistler» oldu. Afganistan'ın toplumsal yapısının henüz sosyalizme elverişli koşullara sahip olmadığını söyleyen kimi aydınlar ve bilim adamları Sovyetler Birliği'nin «devrim ihracatçılığı» yaptığını söyleyerek karşı tavır aldılar. Bu arada, emperyalizmin propaganda makinesi tozu dumana kattı; akıl almaz yalanlarla kitle iletişim araçlarından kamuoyunda belki de şimdiye dek görülmemiş ölçüde bir beyin yıkama kampanyası açtı.

Emperyalizmle sosyalist sistemin mücadele sürecinde son on yıl içinde ortaya çıkan belirleyici faktörleri, bu faktörlerin arasında 'detente'ı (yumuşama) yerli yerine oturtmadan Afganistan konusunda değerlendirmeler yapmak kişisel değer yargılarından öteye gitmeyen boş laflardan ibaret kalıyor. Öte yandan gene Afganistan'ın 1920'lerden bu yana gösterdiği siyasal ve toplumsal gelişmelerin bir bilançosunu çıkartmak da olup bitenleri anlayabilmek için zorunlu. Çünkü sanıldığı ya da kimi yazarlar tarafından dile getirildiği gibi, Afganistan «keçi çobanlarından» oluşan bir ulus değil. Zaman zaman insanı şaşırtan bir tarihi zenginliğe sahip Afganistan.

Biz, tüm bu gerekçelerden ötürü, herkesin bildiği ama 1980'i anlayabilmek için tekrar hatırlatılması zorunlu olan bir geriye dönüş yaparak II. Dünya Savaşı'ndan sonra dünyadaki toplumsal ve siyasal güçlerin gösterdiği gelişmeye bir göz atalım.

ABD EMPERYALİZMİNİN ALTIN YILLARI

1950'li yıllar, II. Dünya Savaşı'ndan sonra ABD emperyalizminin dünyaya dayattığı düzenin önemli bir direnişle karşılaşmadan yürüdüğü bir dönem olmuştu. Örneğin, bu dönemde ABD, Birleşmiş Milletler'e, Kore'ye aktif askerî müdahalede bulunulması için karar aldırabiliyor, Süveyş'in millileştirilmesi girişimine karşı doğrudan askeri müdahalede bulunan İngiltere ve Fransa'yı «haşlıyor» ama iki yıl sonra Türkiye'yi de kullanarak Lübnan'a asker çıkartıyordu. II. Dünya Savaşı yıllarında, Amerikan basınının yere göğe koyamayarak övdüğü Sovyetler Birliği'ne ve Amerikalıların kitle iletişim araçlarından «Jo Amca» diye tanıdıkları Stalin'e karşı, biraz güçlükle, biraz da kuyruklu yalanlarla da olsa, soğuk savaş başlatılmış, «komünizm umacısı» yaratılmıştı. Bu umacı sayesinde Avrupa'da NATO, Orta Doğu'da ilkin Bağdad Paktı, daha sonra CENTO, Uzak Doğu'da SEATO paktları kurulmuş, dünya sosyalist sisteminin çevresinde, sosyalizmin «çevreye bulaşmasını» önlemek için bir kordon oluşturulmuştu. Bu kordonu oluşturan ülkelerde, İran'da, Türkiye'de, emperyalizme bağımlı Arap ülkelerinde işçi haklarından, sosyalizmin ilk hecesinden bile söz etmek suçların en büyüğüydü. Tüm dünyada cikleti ile, kovboy filmleriyle, sarışın kadın yıldızlarıyla Amerikan kültürü egemendi, Washington'dan bakıldığında tadına doyum olmaz bir manzara doğrusu. Ama 1960'lı yıllardan sonra emperyalizm adım adım mevzilerinden geri çekilmek zorunda kaldı.

GERİLEME VE NEDENLERİ

Dünyanın ilk işçi devleti, Sovyetler Birliği 1957 yılında insan yapısı ilk uyduyu uzaya gönderdiğinde Amerika bunu panik içinde karşılamıştı. 12 Nisan, 1961 tarihinde Yuri Gagarin'in «Vostok 1» uzay gemisi ile dünya çevresinde dönen ilk insan olması Amerika'yı mateme boğdu. Amerikalılar bunu doğru olarak yarışı kaybetmeye başladıkları biçiminde yorumladılar. Kırk yıl önce, büyüyüp gelişmesini önlemek için, İngiltere, Fransa, Japonya ile birlikte topraklarına asker çıkarttıkları dünyanın ilk işçi devleti ilerliyordu. Paniğe uğramakta haklıydılar.

Mücadele yalnızca uzayda verilmiyordu. Afrika ve Asya'da ulusal kurtuluş hareketi genişliyor, sosyalist sistem ekonomik ve askeri alanda güçleniyordu. Afrika'da emperyalist sistemin ağı içinde kaldıkça ülkelerini kalkındıramayacaklarının bilincine varan bir çok lider yetişiyordu. Kwame Nkrumah ya da Patrice Lumumba gibi Afrika'nın azgelişmiş uluslarında çıkan bu liderler emperyalizme karşı verdikleri mücadelede zaman zaman canlarından oluyorlar ama tıpkı Afganistan'da olduğu gibi onların attıkları tohumların boy atmasını önlemek mümkün olmuyordu. Demek ki, zaman zaman «keçi çobanları» da devrim yapabiliyorlardı. ABD'nin burnunun dibinde Küba'da, ilkin ciddiye alınmayan, ama sonraları Beyaz Saray sakinlerini uykularından edecek sakallı, gerilla üniformalı bir avukat devrim yapıyordu. Orta Doğu'da ise Arap ülkelerinde gerici yönetimler birbiri ardına çöküyordu. Irak'ta krallık yönetimi yıkılmış yerine anti-emperyalist nitelikli bir yönetim gelmişti. Suriye ise ilerici bir çizgideydi. Türkiye'de Adnan Menderes-Celal Bayar yönetimi bir darbe ile yıkılmıştı. Gerçi 27 Mayıs darbesini yapanlar ilk iş olarak radyodan NATO'ya, CENTO'ya bağlılıklarını haykırıyorlardı ama bundan böyle Türkiye'de sosyalizmi savunmak artık eskisi kadar kolay suçlanamayacaktı. Kuşkusuz, Türkiye özelinde gelişmelere baktığımızda 27 Mayıs ile gelen demokratik özgürlükler, darbeyi gerçekleştirenlerin öznel olarak demokrasiye bağlılıklarından kaynaklanmıyordu yalnızca. (Bunlardan kimilerinin ne denli demokrasi yanlısı olduklarını yıllar sonra görecektik. Örneğin 27 Mayıs sabahı radyodan NATO'ya ve

CENTO'ya bağlı olduklarını davudi sesi ile haykıran Albay Türkeş gibi.) Bu dünya üzerindeki dengelerdeki değişikliklerden, soğuk savaşın sona ermesinden, dünya sosyalist sisteminin güçlenmesinden ve halkların uyanışından, tüm bu faktörlerin birlikte işleyişinden kaynaklanıyordu. Türkiye'de olduğu gibi, diğer ülkelerde de bu bir toplumsal ve tarihsel nedendi.

Emperyalizm, dünya halklarının uyanışı, dünya sosyalist sisteminin güçlenişi karşısında geriiemekte ama daha köşeye sıkışmış değil. Yeni açılımları var. Nitekim, 4 Ağustos, 1964 günü bir Amerikan deniz filosu Kuzey Vietnam kıyılarını bombardıman etmeye başlıyor. Gerekçesi ise, üç gün önce Tonkin körfezinin uluslararası sularında «normal devriye» görevi yapan Maddox ve Turney Joy adlı iki ABD muhribinin Kuzey Vietnam torpidolarının saldırısına uğramaları. Böylece Vietnam savaşı başlıyor. Vietnam savaşı ile birlikte silâh, cephane, motorlu araç ve bir ordunun donatımı için iç çamaşırından sabuna kadar akla ne gelirse onların tüketimi de artıyor. Şimdi, insanlık tarihinin onurla anacağı o büyük devrimcinin, Ho Chi Minh'in adını taşıyan Saygon kentinde son kalan Amerikalıların kendilerine uşaklık etmiş olan Vietnamlılarla birlikte, ABD elçiliğinin damından Amerikan helikopterlerine salkım saçak asılarak kaçtıkları 1975 yılının bir bahar gününe kadar sürecek olan kanlı savaş böyle başlıyor. Savaş Amerika'ya 50.000 cana mal oluyor. Ama emperyalizm için önemli olan rakam bu değil. Savaş bittiğinde Vietnam'da çarpışanlara silah, cephane, roket, gemi, araç sağlayan Amerikan şirketlerinin kasalarına giren para 150 milyar dolar. Bu arada, savaşın son hızı ile sürdüğü 1968 yılında, Tonkin körfezinde saldırıya uğradığı iddia edilen Maddox gemisinin kaptanı böyle bir saldırının olmadığını söyleyiveriyor. Üstelik ABD Kongresi komisyonlarından birisi de, Tonkin körfezi saldırısının gerçekten uydurma olduğunu kanıtları ile saptıyor. Ama artık 150 milyar dolar kasalara akmaya başlamıştır. Bu yüzden savaş sürüyor.

1960'lı yıllarda uç veren bir diğer önemli olay da Çin yönetiminin emperyalizmin yanında yer almaya başlaması. Washington'dakiler Çin'in bu eğilimini hemen saptayıp kullanmaya başlıyorlar. Çin gelecek on yıl içinde emperyalizmin dünya sosyalist sistemini kuşatma stratejisi için önemli bir piyon olacak.

1970-1980

1970 - 1980 arasındaki on yıl emperyalizmin sürekli gerilediği ve artık köşeye sıkıştığı bir dönemi belirliyor. Bunun böyle olduğunu Amerikalıların kendileri de söylüyorlar. Ama bizim ülkemizde hâlâ bazı «reel» sosyalistler ile birtakım ilericiler, «süper-güç», «etki-alanları» gibi «bilimsel» teorilerle vakit geçiriyorlar. Örneğin Olimpiyatların boykot edilmesi konusunda bir Beyaz Saray yetkilisi şöyle konuşuyor: «Savaş çıkaramayız, insanları bombalayamayız. Artık elimizdeki olanaklar neyse ona göre davranmak zorundayız!»[1]

1970 - 1980 dönemini belirleyen iki önemli olgu var. Bunlardan birisi artık açık açık tekrarlanan «ekonomik bunalım» ve onun burjuva iktisatçılara göre nedenleri, diğeri de birbiri ardından kesin başarıya ulaşan ulusal kurtuluş hareketleri.

Burjuva iktisatçılarına göre 1974 - 75 ekonomik bunalımının başlıca nedeni petrol zengini ülkelerin petrol ambargosu uygulamaları ve her yıl fiyatları yükseltmeye başlamaları. Oysa gene emperyalist dünyanın kitle iletişim araçlarında, manşetlerde değil ama haber aralarında petrol sahibi ülkelerin ellerindeki bu olanağın bilincine varmalarından sonra petrol tekellerinin kârlarının görülmemiş oranda art-

---

(1) **Newsweek**, sayı 4, 1980.

tığı yazılıyor. Öte yandan, Arap ülkelerinin petrolden kazandıkları dolarlar gene emperyalist tekellerin denetimindeki bankalara yatıyor. Bunalımın asıl nedeni bu değil. Gözden kaçırılmak istenen de asıl neden. Emperyalist ekonominin bunalımları her nedense hep savaş sonralarına rastlıyor. II. Dünya Savaşını 1946 ekonomik bunalımı izliyor. Kore savaşının bitiminden sonra 1958 bunalımı patlak veriyor. 1975 bunalımı ise Vietnam savaşındaki yenilgiden sonra geliyor. Resmi istatistiklere göre 1973 yılında ABD'de 4 milyon 300 bin olan işsiz sayısı, 1975 yılında 7 milyon 800 bine ulaşıyor.

Ulusal kurtuluş hareketleri emperyalizme ve emperyalizmin tezgâhladığı oyunlara karşı zafere ulaşıyor bu dönemde. Angola'da, Mozambik'te, Gine Bissau'da, Etiyopya'da CİA ve Çin'in aktif desteğini alan görünüşte ilerici, sol, kurtuluşçu ama özde emperyalizmin maşalığını yapan çetelere karşı gerçek bağımsızlık hareketlerinin başarısı engellenemiyor. Üstelik bu kez kazanılan zaferler artık geriye döndürülemeyecek nitelik taşıyorlar. Bunu Washington'un politika kuramcıları biliyor. Dünya sosyalist sisteminin aktif olarak, bilfiil katılarak desteklediği bu devrim hareketlerinin başarıya ulaştığı ülkeler kesin ve artık geriye dönmeyecek bir biçimde emperyalist ilişkiler ağı dışına çıkıyorlar. Ne bu ülkelerin gerçek devrimcilerinde, ne dünya sosyalist sisteminde, «bekleyelim, bu geri kalmış ülkelerde sosyalizmin toplumsal nesnel koşulları oluşsun, ondan sonra sosyalizmi kurmaya başlayalım» diye ilkel bir düşünce ortaya çıkmıyor. Ama başka başka ülkelerin sözüm ona ilericileri böylesine düşünceleri —hem de bilimsellik adına, kendilerinden başka kimseye yakıştıramadıkları «reel sosyalistlik» adına— yazıp savunuyorlar. Önemli olan sosyalizm ile emperyalizm arasındaki mücadelede bu ülkelerin emperyalist bağımlılık ilişkileri dışına çıkabilmeleri. Nesnel koşulların oluşmasını beklemekle sosyalizm mücadelesinin yapılamayacağı daha 1917 yılında iflâs etmiş ama bu nedense anımsanmıyor.

Afrika'da eski Portekiz sömürgeleri ve Etiyopya'dan başka Arap dünyasında da Libya, Cezayir, Irak, Suriye'de anti-emperyalist yönetimler işbaşında. Güney Yemen'de, dünyanın en geri ülkelerinden birisi olan Güney Yemen'de bile sosyalist bir geleceğin temel taşları yerleştiriliyor. Burada da dünya sosyalist sisteminin yardımlarıyla.

1975 yılından sonra gelişmeler büsbütün hızlanıyor. İran'da Şah Rıza'nın despot düzeni halk kitlelerinin devrimci ayaklanmasıyla yıkılıyor. Burada kitlelerin güncel hedefi sosyalist bir düzeni kurmak değil elbet. Ama halk hareketinin anti-emperyalist niteliği de yadsınamaz. İran'da Şah Rıza düzeninin yıkılmasıyla, bu ülkedeki üsler ve emperyalizmin her zaman kullanmayı, jandarmalık yaptırmayı hesapladığı ordu da bir daha geri gelmemek üzere parçalanıyor. Pakistan'ın da CENTO'dan çıkmasıyla, 1950'lerden beri Orta Doğu'da emperyalizmin acentalığını yapmış olan bu örgüt ortadan kalkıyor. Türkiye, CENTO'ya bağlılığını devam ettirdiğinden Ankara'daki CENTO merkezinde —eski TBMM— örgütten geriye kalan masaları, sandalyaları haraç mezat satmak da Türkiye'ye son görev olarak veriliyor.

1978 Nisan'ında Afganistan'da Davud Han iktidarı yıkılıyor. Yerine halk güçlerine dayanan bir düzenin kurulması için ilk adımlar atılmaya başlıyor. Çin Hindi'nde, Kampuçya'da Pekin yanlısı zalim Pol Pot düzeni sosyalist Vietnam'ın aktif yardımları ile yenilgiye uğruyor. Kampuçya halkı sosyalist Vietnam'ın askeri yardımından sonra sağladığı ekonomik ve insancıl yardımlarla, Pekin yanlısı yönetimin milyonlarca insanı ve özellikle aydınların kadın, çocuk demeden öldürerek açtığı yaraları sarmaya başlıyor.

Belki burada kısaca Avrupa'ya da değinmek gerek. 1970 - 80 arasında Portekiz,

İspanya ve Yunanistan'daki açık faşist yönetimler yıkılıyorlar. Devrim dalgası, halkların uyanışı şimdiye kadar Washington'un kendi bölgesi olarak ilan ettiği Amerika kıtasına da sıçrıyor. Nikaragua'da Somoza silahlı mücadele ile yıkılıyor ve ülkede halka dayanan demokratik bir yönetim işbaşına geliyor. Jamaika'da iktidarı ilerici güçler alıyorlar, seçimlerle. El Salvador'da halk güçlerinin dikta yönetimine karşı başarıya ulaşacakları belli oluyor.

Tüm bu gelişmeler ABD Başkanı Jimmy Carter'ın Ulusal Güvenlik Başdanışmanı Dr. Zbignew Brzezinski'yi, «Dünyada tehlikeli bir hal almaya başlayan halkların uyanışından» söz etmeye zorluyor. Böylece emperyalizm «halkların tehlikeli uyanışına karşı» harekete geçmek zorunluluğunu duyuyor. Bunun ilk belirtileri 1978 yılında NATO stratejisinin değişmesiyle ortaya çıkıyor. NATO bunu açıkça ilân etmiyor ama en yetkili kişilerin ağzından çıkan sözler böyle bir değişikliği kanıtlıyor.

Avrupa'daki NATO kuvvetlerinin Amerikalı Komutanı General Alexander Haig, «Askeri olanaklarımızla NATO'nun merkez bölgesi dışında kalan yerlerde de temsil edilmemiz ve caydırıcı gücümüzü Üçüncü Dünyada ortaya çıkan çatışmalarda kullanmamız gerekmektedir.» diyor. Yani NATO savunması artık üye ülkelerle sınırlı değil. Dünyanın her bölgesinde patlak verecek anti-emperyalist hareketlere karşı NATO harekete geçebilecek. Nitekim bunun ilk örneğine 1978 yılında Zaire'nin Katanga bölgesinde çıkan ayaklanma ile tanık olunuyor. Avrupa'dan Zaire'ye kurulan hava köprüsü ile NATO ülkeleri asker ve malzeme göndererek bu ayaklanmayı batı çıkarları doğrultusunda kanlı bir biçimde bastırıyorlar.

SOSYALİST SİSTEMİN MÜCADELE ARACI: DETENTE

Barış içinde emperyalizm sürekli mevzi yitiriyor, ekonomik bunalımı derinleşiyor. Böyle olunca da barış politikası dünya sosyalist sisteminin en etkin mücadele araçlarından birisi oluyor. Helsinki konferansından sonra daha da bir güç kazanan barış politikasının «dünya halklarının tehlikeli bir hal alan uyanışına» katkıda bulunduğunu biliyor emperyalist politikanın yaratıcıları. Barış politikasının bir sonucu olarak Avrupa ülkelerine nötron bombalarının yerleştirilmeleri yığınsal gösterller ve direnişlerle engelleniyor.

Beyaz Saray politikacıları bu yüzden detente politikasının bozulması için ellerinden geleni yapıyorlar. 1979 yılına gelindiğinde emperyalizm saldırıya geçiyor. Daha 1979 yılının başlarında Orta Doğu'da CENTO'dan boşalan yerin doldurulması için Tel Aviv-Kahire ekseninin kurulması çalışmaları başlıyor. Enver Sedat ile Menahem Begin, Carter'ın Camp David malikanesinde bir araya getiriliyor. Bu iki eski düşman, Carter'ın sayesinde birdenbire sıkı fıkı dost oluyorlar ve Filistin halkının hakları bu arada gümbürtüye gidiyor. Beyaz Saray'ın hesabı, Tel Aviv-Kahire eksenine daha sonra Türkiye, Suudi Arabistan ve Pakistan'ı katmak.

İkinci saldırı Avrupa'da gerçekleşiyor. Birdenbire sosyalist sistem ile NATO arasındaki dengenin NATO aleyhine bozulduğu farkediliyor. Bu yüzden NATO'nun Avrupalı müttefiklerinin toprakları üzerine, Sovyetler Birliği'nin Urallar'a kadar uzanan bölgelerini ateş altında tutabilecek 572 adet nükleer başlıklı Pershing-2 ve Cruise füzelerinin yerleştirilmesi planlanıyor.

Daha sonra Küba'da Sovyetler'in Amerika'yı tehdit eden bir askeri güç bulundurduğu ileri sürülerek gerginliklerin artırılması sürdürülüyor.

Detente sürecine büyük katkıda bulunan SALT II antlaşmasının Kongre tarafından onaylanmasının «şüpheli» olduğu açıklanıyor. 1980 yılına girildikten sonra da Kongre'nin SALT II antlaşmasını onaylamayacağı bildiriliyor.

Petrol alanlarına ve muhtemelen «Üçüncü Dünyada ortaya çıkacak çatışmalara» müdahale için ABD 110.000 kişilik bir hava indirme tümeni kuruyor ve bu tümen 24 saat içinde dünyanın herhangi bir bölgesine karşı harekete geçirebileceğini duyuruyor dünyaya.

Hint Okyanusunda 5. Filo kuruluyor ve İngilizlerden devralınan Diego Garcia üssü takviye edilip yeniden donatılıyor. Basra körfezine açılan Hürmüz Boğazını denetleyen bu üsten başka ABD, Umman Sultan'ı Kâbus'un «isteklerine» uyarak bu Arap şeyhliğine 40.000 kişilik bir kuvvet gönderiyor.

Çin silahlı kuvvetlerinin modernleştirilmesi gereği farkediliyor. Bu amaçla İngiltere, Federal Almanya ve ABD Savunma Bakanları peşpeşe Pekin'e gidip geliyorlar.

Bu arada ABD'de MX adı verilen yeni bir kıtalararası nükleer füze sistemi kurulmasına karar veriliyor. Tabii gerekçe bir Sovyet saldırısına karşı ülkenin «savunulması».

Emperyalizmin gerginlikleri artırmak, soğuk savaşı yeniden canlandırmak, barış politikasını sona erdirmek için gösterdiği çabalar boşuna değil. Çünkü barış sosyalizmin nasıl mantıksal sonucuysa, savaş ve silahlanma yarışı da emperyalizmin mantıksal sonucu. Emperyalizmin biraz soluk alabilmesi buna bağlı. Örneğin Avrupa'ya satılmak istenen orta menzilli, nükleer başlıklı füzelerin faturası 6 milyar dolar. Zaten ABD Kongresi, bu füzelerin seri yapımına geçilmesi için bir tek koşul koymuştu. O da, geçen yılın Aralık ayında yapılan NATO Bakanlar Konseyinde, bu füzelerin Avrupa ülkelerine yerleştirilmeleri için karar çıkması, yani, bir anlamda satış garantisi idi. MX kıtalararası nükleer başlıklı füze sisteminin faturası ise daha yüksek: 41 milyar 600 milyon dolar. Hava İndirme Tümeninin donatılması, uçaklarının yapımı için 10 milyar dolarlık bir harcama gerek. Yani ABD tekellerine böyle bir para ödenecek. Belki de Hint Okyanusunda görev görecek 5. filoya verilecek uçak gemisini Teneco adlı tekel yapacak. Bir uçak gemisinin fiyatı yaklaşık 2 milyar dolar. Çin silahlı kuvvetlerinin modernleştirilmesi için şimdilik 60 milyar dolarlık bir harcamaya gerek var. Carter'ın 1980 savunma harcamaları 146 milyar 200 milyon dolar olarak saptandı. Üstelik 1985 yılına kadar bu harcamaların 250 milyar dolara çıkarılması da bütçede öngörülüyor.

ABD emperyalizminin ideolojisinin etkin yönlendirici organlarından olan **Newsweek** dergisi Şubat ayında yayınlanan sayılarından birisinde, Carter'ın savunma harcamaları ile ilgili haberi verdikten sonra, «Savunma Sanayiinde Patlama» başlığı altında, General Dynamics, Boeing, United Technologies gibi tekellerin bayram ettiklerini yazıyor. Derginin haberine göre bütçenin açıklanmasından sonra bu gibi tekellerin hisse senetleri fiyatları borsada birden bire yükselmeye başlamış. Bu tekellerin kârları azımsanacak gibi değil. Elimizde son yılların rakamları yok. Ama silâhlanma yarışının bugünkü gibi hızlı olmadığı, 1977 yılına ait rakamlar yeteri ölçüde anlamlı. 1977 yılında Litton silah fabrikalarının kârı bir yıl öncesine oranla yüzde 547, Northrop uçak fabrikasınınki yüzde 483, ünlü Lockheed' inki yüzde 141, Fairchild'ın yüzde 140 artmış. Gene 1976 yılında ABD Kongre'sinin bir komisyonun yaptığı araştırmaya göre Pentagon'a (ABD Savunma Bakanlığı) iş yapan 50 firmanın kâr oranlarının yüzde 50'den başlayarak —inanılması güç ama— yüzde 2000'e kadar uzandığı saptanıyor. Yani elli firmadan birisi bir koymuş 20 almış. Kongre komisyonunun raporlarında bu firmanın adı açıklanmıyor. Herhalde «rekabet özgürlüğü» zedelenmesin diye.

Emperyalist sistemin politikasını saptayan insanlara gelince, onlar da sözkonusu tekellerin adamları. Bu da Amerika'da Brookings Enstitüsü'nün yaptığı bir

araştırma ile saptanıyor. Amerika'nın en büyük 500 tekelinden gelen kişilerin, bakanlık da dahil olmak üzere Beyaz Saray'da yöneticiler arasında temsil oranı Roosevelt döneminde yüzde 44 iken, Kennedy döneminde yüzde 65. Uzağa gitmeye gerek yok. Carter'ın Ulusal Güvenlik Danışmanı Brzezinski, F-16 savaş uçaklarına, füzelere ve diğer silâhlar ile komuta merkezlerine monte edilen elektronik beyinleri satan Rand tekelinin yönetim kurulu üyeliğinden Beyaz Saray'a gelmiş bir kişi. Brzezinski'nin hızlı bir silahlanmacı olmasına şaşmamak gerek. Dışişleri Bakanı Cyrus Vance ise, siyaset yapmadığı dönemlerde Rockefeller'in yönetim kurulu üyeliğini yapıyor. Gene Brookings Enstitüsüne göre, ABD'de Hava, Deniz ve Kara Kuvvetleri sekreterleri ya da bakanların yüzde 98'i silah yapımcısı tekellerin adamları. Barışın tüm bu kişiler ve bu sistem için ne denli ölümcül olduğu açık.

VE AFGANİSTAN

1980 yılında dünyadaki görünüm ile Afganistan olaylarının kesiştiği odağı tanımlayabilmek için şimdi de Afganistan'ın yakın geçmişine bir göz atalım. Afganistan kırsal alanlarında feodal ilişkilerin egemen olduğu ancak yönetim kademelerinde ilerici geleneğin yadsınmayacak ölçüde derin kökleri olan bir ülke. Afganistan' da anti-emperyalist mücadele 1920 yılında Emanullah Han'ın İngiltere'ye karşı verdiği bağımsızlık savaşı ile başlıyor. Afganistan, 1917 Büyük Ekim Devriminden sonra Sovyetler Birliği'nin uluslararası antlaşma imzaladığı üçüncü ülke oluyor İngiltere ve Türkiye'den sonra. 1921 yılında yapılan bu antlaşmadan sonra Afganistan'ın ilk aydınları Sovyetler Birliği'nde eğitim görüyorlar. Emanullah Han, Afganistan Kıralı olarak ülkesindeki feodal ilişkilere karşı mücadeleye girişiyor, ancak, 1929 yılında İngilizlerin de parmağı olan feodal kabilelerin ayaklanması sonucunda tahttan düşürülüyor. Yerine Nadir Şah Afgan Kıralı oluyor. Nadir Şah, İngilizlerin isteğine uygun olarak Afganistanlı aydınların Sovyetler Birliği'ne gidip gelmelerine engel oluyor. 1933 yılında Nadir Şah bir suikastte can veriyor ve yerine oğlu Zahir Şah geçiyor. Meşrutiyet Parlamentosu için 1949 yılında yapılan seçimlerde 120 sandalyeli mecliste 50 sandalyeyi solcu adaylar kazanıyor. Bu ülkede siyasal partilerin yasal olarak varolmamasına rağmen halk arasında sol akımların oldukça güçlü olduğunu kanıtlıyor. 1949 ile 1952 yılları arasındaki döneme Afganistan'da «Liberal Parlamento Dönemi» adı veriliyor. Ama 1949 seçim sonuçları bir bakıma Liberal Parlamento Döneminin de sonu oluyor. Çünkü, solcuların serbest seçimlerde başarılı olacakları ortaya çıkınca 1952 yılında yapılması gereken seçimler yapılamıyor. Saray çevreleri, bu dönemde yayına başlayan **Nida-i Halk, Vatan, Angar** gibi ilerici yayın organlarını «komünist fikirlerin yayılmasına yol açıyorlar, İslâm elden gidiyor,» gerekçesiyle kapatıyorlar ve bunları yayınlayan kişiler hapse atılıyorlar. 1953 yılında Zahir Şah'ın kayınbiraderi Muhammed Davud Han kansız bir darbe ile meşrutiyetin Başbakanlığını ele geçiriyor. 1953-63 döneminde Davud Han'ın Başbakanlığında Sovyetler Birliği ile Afganistan arasındaki ekonomik ilişkiler yoğunlaşıyor. Davud Han, bu dönemde Batı ile sosyalist ülkeler arasında bir denge politikası izliyor. Gene bu dönemde Sovyet yardımcıları ile Afganistan'da bir dizi alt-yapı yatırımları gerçekleştiriliyor.

Asker-bürokrat kadrolardan bir çoğu bu dönemde hem Sovyetler Birliği'ne hem de Batı ülkelerine eğitim için gönderiliyorlar. 1963 yılında Davud Han iktidarının doruğundayken Pakistan ile çıkan sınır anlaşmazlığını bahane edip istifa ediyor. Davud Han'ın istifa nedenleri kesinkes açıklığa kavuşmuyor. Görünüşte neden aslında Afganistan'ı oluşturan başlıca etnik topluluklardan Peştunların Pakistan'da yaşayan kabilelerinin ayaklanması ve Pakistan'ın sınırı kapatması. Davud Han'ın

istifasından sonra bir kez daha ülke yönetimini kendi ellerinde bulan Zahir Şah Filipin tipi partisiz bir demokrasi deneyimine girişiyor. 1965 ve 1969 yıllarında seçimler yapılıyor. Ama bu seçimler 1949 yılındaki seçimlerin aksine birtakım sınırlamalar altında gerçekleştiriliyor. İki meclisli parlamentonun her iki meclisinde de belirleyici durumda olan üyeler hep Zahir Şah tarafından seçilen üyeler. Parlamentodaki bu duruma rağmen, bugünün Afganistan'ındaki siyasal hareketler ilk kez bu dönemde adlarını duyuruyorlar. Nur Muhammed Taraki, **Halk** adlı gazeteyi yayınlamaya başlıyor. 11 Nisan ile 16 Mayıs 1966 tarihleri arasında bu gazetenin altı sayısı çıkıyor. Bu sayılarda, dünyadaki güncel çelişkinin, «Büyük Ekim Devrimi ile başlayan uluslararası sosyalizm ile uluslararası kapitalizm arasındaki çelişki» olduğunu ortaya atan yazılar da yer alıyor. Ancak Saray çevresinden yeniden «din elden gidiyor» seslerinin gelmesi üzerine **Halk** gazetesi dine karşı olmadığını, krallık düzeninin şimdilik korunması gerektiğini de yazmak zorunda kalıyor. Ama gazete kapatılıyor. **Halk** gazetesi çevresinde toplanan ilericiler bir yıl sonra ikiye ayrılıyorlar. Birisinin lideri Taraki olarak kalıyor, diğer grup ise Babrak Karmal'ın yayınlamaya başladığı **Perçam** (Bayrak) adlı gazete çevresinde toplanıyorlar. Perçam gazetesinin çıkışından bir ay sonra ise Taraki grubundan ayrılan bir başka grup **Şule-i Cavid** (Sonsuz Alev) adlı bir dergi çıkarıyor. Bu dergi Muhammed Osman Landai'nin başını çektiği Pekin yanlısı maocu fraksiyonun yayın organı oluyor. Bölünmeler sürüyor ve Babrak Karmal'ın Perçam grubundan ayrılan Tahir Badakşi **Sitem-i Milli** adlı bir yayın organı çıkartıyor. Bu yayın organında özü köylülüğe dayanan, milliyetçi ve şoven bir «sosyalizm» görüşü savunulmaya başlıyor. Kısacası 1970 öncesinde Afganistan'da örgütlülük alanında değil ama, ideolojik yelpaze açısından sol, Türkiye'de aynı dönemde olduğundan hiç de geri değil. Daha da ötesi, Babrak Karmal'ın **Perçam** grubu maocular tarafından Moskova yanlısı olarak suçlanırken, **Halk gazetesi** yanlıları da **Perçam**'ı «aşırı legal» olmakla suçluyorlar.

Zahir Şahın'ın partisiz demokrasisi 17 Temmuz 1973 tarihinde müstafi Başbakan Davud Han'ın kayınbiraderine karşı yaptığı kansız darbe ile sona eriyor. Davud Han, darbeden hemen sonra feodal ilişkileri kırmak için bir dizi reform kararı alıyor. Ancak bu başarılamıyor. Bu dönemde Davud Han'ın reformlarını Karmal'ın kadroları destekliyor. Hatta kırsal alanlara yönetici, eğitimci ve teknokrat olarak gidenlerin çoğunluğunu **Perçam** yanlıları oluşturuyor. Kitleleri örgütlemedeki tecrübesizlik, parti pratiğinin olmaması yüzünden hareket başarılı olamıyor. 1977 yılında yapılan seçimlerden sonra Davud Han bir dönüş yaparak ülkeyi kendi adına yönetmeye başlıyor. Cumhuriyet ilan edilmiş olmasına rağmen, Devrim Konseyi Davud Han'ın atadığı kişilerden, akrabalarından, dostlarının çoluk çocuğundan oluşuyor. Reformlar bir yana atılıyor. Bu yüzden 1977 yılında Karmal'ın **Perçam** grubu ile **Halk** grubu yeniden işbirliğine girişiyorlar.

27 Nisan, 1978 tarihindeki devrime yol açan süreç çok hızlı gelişti. Olaylar Perçam dergisinin yönetmeni ve Babrak Karmal grubunun ideologu olarak görülen Mir Akbar Hayber'in Mart ayında sokak ortasında öldürülüşü ile başladı. Kitle hareketi ve ordu içindeki ilerici güçler 27 Nisan'da Davud Han'ı devirerek ülke yönetimini Devrim Konseyi'ne verdiler. 27 Nisan hareketinin bir cunta hareketi olduğu iddiaları var. Ancak Devrim Konseyi'nin yapısı ile 30 Nisan'da ilan edilen 21 kişilik ilk kabinenin yapısı bu iddiaları doğrulamıyor. 21 kişilik kabinede yalnızca üç asker var. 21 kişilik kabinenin 11 üyesi **Halk** grubundan, 10'u **Perçam**'dan. Kabine üyelerinden 11'i devrim olduğu sırada devlet memuru, üçü asker, ikisi Kabil Üniversitesi öğretim üyesi, birisi Afganistan Radyosunda görevli, üçü gazeteci, yazar, ikisi doktor, ikisi avukat, ikisi de akademik kariyer yapmış bilim adamı.

Kabine etnik yapı açısından da Afganistan halkını gerçekçi bir biçimde temsil etme niteliğini taşıyor. 1 Bakan ülke nüfusunun çoğunluğunu oluşturan Peştun etnik grubundan. Altısı Tacik, ikisi Hazara, ikisi Özbek.

Afganistan'ın devrimden sonraki ilk kabinesinin bir de Amerikalılar tarafından değerlendirilmesi var. Gerçi, kitle iletişim araçlarında Nisan devriminin «Sovyetler Birliği'nde eğitilmiş subaylar tarafından yapıldığı» ABD tarafından iddia ediliyordu ama daha az kişinin okuduğu ve ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından değerlendirilen bilgilerde şöyle deniliyordu: «Kabine üyelerinden 10'u ABD'de, ikisi Mısır'da, biri Fransa'da, biri Batı Almanya'da eğitim görmüş kişiler. Sovyetler Birliği'nde eğitim görmüş üç bakan da kendilerini Rus taraftarı olmaktan çok milliyetçi olarak kabul etmekteler.»[2]

Devrim Konseyi içindeki anlaşmazlık ya da sürtüşme 1978'in Temmuz ayında patlak verdi. Hafızullah Amin'in başrolü oynadığı bu sürtüşmede Babrak Karmal ve taraftarları Devrim Konseyi ve Bakanlar Kurulundaki görevlerinden alınarak ülke dışında çeşitli elçiliklere atandılar. Hafızullah Amin'in tasfiye hareketi başlamıştı. Temmuz ayındaki tasfiyeleri Afganistan'da kalan ama **Perçam** grubu ile ilişkileri olduğu bilinen kişilerin tasfiyeleri izledi. Savunma Bakanı General Abdul Kadir darbe girişimlerinde bulunmakla suçlanarak hapse atıldı. Tüm bu tasfiye hareketi 1979'un Eylül ayında Amin'in, Afganistan devriminin «babası» olarak tanınan Taraki'yi boğdurmasına kadar sürecekti.

Bu arada da Devrim Konseyi, kararnameleri ile ülkedeki feodal yapının kırılmasını sağlayacak adımlar atılıyordu. 1978 yılının Haziran ayında ilan edilen kararname ile Toprak reformu ilkeleri saptanıyordu. Bu ilkelerde toprak üzerinde mülkiyet sınırlandırılıyor, çiftçilerin tohumluk, gübre, araç-gereç gibi gereksinimlerini kolayca karşılayabilmeleri icin kooperatiflerin örgütlenmesi öngörülüyordu.

1979 yılının Mart ayından sonra Hafızullah Amin, Afganistan'ın tek hakimi gibi davranmaya başlıyordu. Taraki, yalnızca sembolik bir lider görünümünde kalıyordu. Çünkü Afganistan'da devlet yönetiminde biraz olsun deneyimli, işe yarar kadroların tümü Karmal'a bağlı oldukları gerekçesiyle ya işlerinden atılmışlar ya da hapishanelere konulmuşlardı. Devrim Konseyinin aldığı kararları yürütemeyen Amin yönetimi halka karşı sertleşmek zorunda kalıyordu. Bu da Afganistan'da kitleleri giderek devrim çizgisinden uzaklaştırıyordu.

Babrak Karmal'ın yönetime geçmesinden sonra Afganistan'a giden **L'Humanité** muhabiri Martine Monod, Amin'in Afganistan Devrimine yaptığı zararlar konusunda şöyle diyor:

«Amin'in aslında en büyük suçlarından birisi, kapıldığı din aleyhtarı fanatizm içinde, sıradan Müslümanları, Müslüman Kardeşler ya da diğer silahlı dinci grupların arasına itmesi olmuştur. İnançlarını korumaktan başka amaçları olmayan bu kişiler, Amin'in çılgın saldırıları karşısında silahlanmaya zorlanıyorlardı.»

Amin düzeni ya da düzensizliği bu çerçeve içinde Afganistan devriminin tüm kazanımlarını tehlikeye düşürürken, ülkenin Pakistan, İran ve Çin ile olan sınırlarında «hızlı bir gerilla eğitimi» sürdürülüyordu. Bölgeyi çok iyi tanıyan İngiliz haberalma ajanları, Amerikan ve Çin malzemesi bölgeye yığılıyor, Mısırlı uzmanlar eğitim çalışmalarını yönetiyorlardı. Pakistan'daki 12 «mülteci kampında» ilk ağızda sayıları 100.000'i bulan müslüman gerilla böyle eğitiliyorlardı. Müslüman gerillalar Afganistan içlerine girerek çeşitli kentlerde sabotajlar düzenliyorlar, cinayetler iş-

---

(2) **Problems of Communism,** Temmuz-Ağustos 1979, s. 40. ABD Dışişleri Bakanlığı yayını.

liyorlardı. Bu cinayetlere kurban gidenlerden kimi de, Afganistan'ın kalkınmasına katkıda bulunmak için gelmiş sivil Sovyet mühendisler, uzmanlar ve aileleriydi.

1979'un Eylül ayında Amin, Taraki'yi görevinden alıp boğdurdu. Nedenleri henüz kesinlikle ortaya çıkmayan bu olay muhtemelen Afganistan Devriminin «babası» olarak tanınan Taraki'nin, Amin'in tasfiyecilik hareketine karşı çıkmasından kaynaklanmıştı. Çünkü Mart ayından beri ülkenin dizginleri zaten Amin'in elindeydi.

Eylül ayından sonraki gelişmeler ise ortada. Yalnız bu konuda batının kitle iletişim araçlarının gözlerden kaçırmaya çalıştıkları bir gerçeğe de değinmek gerek. Taraki'nin öldürülmesinden sonra Babrak Karmal gizlice Afganistan'a dönerek, Nisan Devrimini gerçekleştiren Devrim Konseyinin hapiste olmayan üyeleri ile ilişki kuruyor. Babrak Karmal'ın bunu defalarca açıklamasına rağmen Batının televizyonları, gazeteleri, dergileri Karmal'ın Sovyet kuvvetleri ile birlikte 27 Aralık günü bir Aeroflot uçağı ile Kabil hava alanına geldiğini ısrarla yazıyorlar. Oysa Devrim Konseyi üyeleri Amin'in dayattığı terör rejimine karşı mücadele kararını iki ay önce alıyorlar. Ve yılbaşında da tüm dünyayı ayağa kaldıran Sovyetler'in Afganistan Devrimini yıkılmaktan kurtarmak, Babrak Karmal'ın sağlıklı güçlerine destek sağlamak için asker göndermesi gerçekleşiyor. Sovyetler Birliği, yardımın Afganistan ile 1978 yılında imzaladığı Dostluk Antlaşmasına, Birleşmiş Milletler Anayasasına ve Babrak Karmal'ın çağrısına uygun olduğunu açıklıyor. Önemli olan hareketin hukuksal metinlere uygun olup olmadığından çok dünyanın bugün içinde bulunduğu koşullarda doğru olup olmadığı. Aslında hareketin son on yılda görülen ve enternasyonalizm ilkesine uygun olarak ulusal kurtuluş hareketleri ile dayanışma örneklerinden hemen hemen hiç farkı yok. Tek fark, Sovyetler Birliği'nin kendi askeri gücünü ilk kez böyle bir örnekte kullanması ve bunun Batı dünyasında uyandırdığı belirgin telaş.

Son on yıl içinde görülen örneklerde, böylesine bir enternasyonalist dayanışma ögesi olmasaydı, bugün muhtemelen Angola ve Mozambik ve belki Etiyopya emperyalist bağımlılıklar ağından kurtarılmış olmayacaktı. Bugün Angola'da ve Mozambik'te halkın refahı için atılan adımlar atılamayacak, kara Afrika'nın bu talihsiz insanları hâlâ emperyalizmin ağır sömürüsü altında olacaklardı. Dünya sosyalist sisteminin ulusal kurtuluş hareketleri ile enternasyonalistçe dayanışma göstermesi işte bu yüzden kapitalizmden sosyalizme geçiş çağının kaçınılmaz bir ögesi. Bunun «devrim ihracatçılığı» ya da bazılarının dediği gibi «hegemonyacılık», «büyük devlet politikası» ile ilişkisi yok. İlişkisi olmadığı gün gibi açık çünkü, bugünün burjuva organları bile Angola'ya, Mozambik'e, Gine Bissau'ya ya da Etiyopya'ya kulp takamıyorlar. Bu ülkelerin bir hegemonya altında olduğunu söyleyemiyorlar. Hiç kuşkusuz yarın, Afganistan gerçeği de gün ışığına çıkacak.

Emperyalizm ile mücadelede, herhangi bir ülkenin emperyalist bağımlılık ilişkilerinden çıkarılması, emperyalizmin yeniden azgınlaştığı bu dönemde çok önemli. Bazı kişilerin düştüğü yanlış, bu mücadeleyi göremeyip, emperyalist ilişkilerin dışına çıkan ülkelerde sosyalizmin nesnel koşullarının olgunlaşıp olgunlaşmadığını tartışmak. Oysa Afganistan'da bu tür görüşlerin yanlışlığı somutlanıyor. Amin'in yanlışı, tasfiyecilik bir yana Afganistan'ın nesnel koşullarını hesaba katmayarak ülkede volontarist (iradeci) tutumunun ağır basması oldu. Oysa asıl önemli olan emperyalizme karşı, bu tür azgelişmiş ülkelerde sosyalizmin temellerinin hazırlanması ve somut koşullara uygun bir süreç içinde ilerlemektir. Afganistan'da şimdiki yönetim bunun bilincindedir. Sosyalist sistemin dayanışması ile emperyalizmin ağı dışına çıkarılmış diğer ülkelerdeki yönetimler de bunun bilincindedirler.

Son on yılın olayları ve Afganistan'da sosyalistlerin politikalarının doğruluğu bir kez daha kanıtlanmaktadır. Emperyalizmin etki alanı daraldıkça bunalımları

artacaktır. Dünya devrimci güçleri ve toplumlar barışı daha da ileri götürdükçe emperyalizm köşeye sıkışacaktır. Bu iki öge sosyalist sistemin politikasının ana hatlarını oluşturmaktadır. Bunu emperyalist politikanın yaratıcıları da bilmektedirler. O yüzden barışın bozulması, soğuk savaşın patlak vermesi ve kendi ellerinde bulunan alanlardan çıkmamak için uğraşmaktadırlar.

Oysa bu konuda da manevra alanları kısıtlıdır. Brejnev'in dediği gibi, «barışın ve detente'nin temelleri sağlamdır». Sorun, bölgede önemi git gide artan Türkiye ve benzeri ülkelerdeki sınıf hareketinin ve onun militan güçlerinin, emperyalizmin ve yerli işbirlikçilerinin bu saldırılarına geçit vermemek için dayanışmalarını artırmaları ve ideolojik mücadelelerini yükseltmeleridir.

Çağımız kapitalizmden sosyalizme geçiş çağıdır. Dünya sosyalist sistemi ve öteki dünya devrimci güçlerinin enternasyonalist dayanışmasının giderek yükseldiği günümüz koşullarında sosyalizm dünyanın en geri toplumlarının bile gündemindeki başlıca hedeftir.

TOPLUMSAL BİR DEVRİMDE DEMOKRATİK VE SOSYALİST GÖREVLER*

Demokrasi için savaşım ile sosyalizm için savaşımın görevlerinin diyalektik birliği, Lenin'in sosyalist devrim teorisinde önemli eksenlerden biridir.

Tarih, burjuva-demokratik ve sosyalist devrimler de dahil, hiç bir devrimin «saf» olmadığını göstermektedir. Nitekim, Rusya örneğinde, ne 1905-1907 devrimi ne de 1917 Şubat burjuva-demokratik devrimi görevlerinin tümünü başarabilmişlerdir. Bunların başarılması 1917 Ekim sosyalist devriminde gerçekleşmiştir. Diğer ülkelerde de «saf» devrimler görülmemiştir. Her biri demokratik ve sosyalist görevlerin kendine özgü bir bileşimiyle karşılaşmışlardır.

Toplumsal devrimin her iki evresi içiçe örülüyse de, her birinin temel özelliklerini birbirinden ayırmak çok önemlidir. Çözümü gereken görevlerin özellik, kapsam ve zamanlamasının daha kesin belirlenebilmesi için gereklidir bu.

Lenin'in öngördüğü gibi Rusya'daki burjuva-demokratik devrimin görevleri çarlık otokrasisinin yıkılıp, yerine demokratik bir cumhuriyetin kurulması; her şeyden önce köylü yararına toprak sorununun çözümü demek olan toplumsal yaşamın bütün alanlarından feodalizmin etkisinin silinmesi; sekiz saatlik iş gününün başlatılması; milliyetler sorununun çözümü ve diğer ülkelerdeki devrimci güçlerle sağlam uluslararası bağlar ve karşılıklı yardım ilişkilerinin kurulması olmuştur.

Lenin'e göre sosyalist devrimin görevleri, işçi sınıfının iktidarının kurulması, yeni bir devlet aygıtının yaratılması, özel kapitalist mülkiyetin kaldırılıp üretim araçlarının toplumsal mülkiyetinin kurulması, merkezi planlamanın başlatılması, her türlü baskı ve sömürünün ortadan kaldırılması, ideoloji ve kültür alanlarında işçi sınıfının gereksinim ve yararlarının gözetilmesi olmuştur.

TARİH DOĞRULUYOR

20. yüzyılın birinci yarısında toplumsal yaşamın temel alanlarında demokratik

---

* **Socialism: Theory and Practice** Eylül 1979 sayısından TİP Merkez Eğitim, Bilim ve Araştırma Bürosu tarafından Türkçeye çevrilmiştir.

ve sosyalist değişmeleri içiçe gerçekleştirerek zaferle sonuçlanan devrimlerin en tipik özellikleri nelerdir?

Ekonomi alanında Rusya'daki burjuva-demokratik devrimi görevlerinin ancak bir bölümünü yerine getirebilmiştir. Ne sekiz saatlik işgünü uygulamaya konulabilmiş, ne de toprak reformu yapılabilmiştir. Ne var ki, ekonomik alandaki kazanımların eksik kalması politik ilişkilerdeki büyük gelişmeyle bir hayli giderilmiştir. 1917 Nisan'ında Lenin: «Dünyanın hiç bir ülkesi **şu anda** Rusya kadar özgür değildir» diye yazıyordu.[1]

Sosyalist devrim, ekonomi alanında her iki evrenin görevlerini tutarlı olarak yerine getirmiştir. İşletmelerin işçiler tarafından denetimi sağlanmış ve bunlar kamulaştırılmıştır: Sekiz saatlik iş günü uygulaması yürürlüğe girmiş; topraklar kulakların elinden alınmış ve köylülere devredilmiştir. Daha sonraları, sosyalizmin temellerinin inşası sırasında tarımda **kollektifleştirme** gerçekleştirilmiştir.

Diğer ülkelerdeki sosyalist reformların da kendilerine özgü özellikleri bulunmaktadır: Nitekim, Çekoslavakya'da devrimin birinci evresinde, yani 1948 Şubat'ından önce, komünistler ekonomideki kazanımların genişletilmesine özel bir dikkat göstermişler ve önerileri üzerine hükümet bankaların, madenlerin ve genel olarak büyük işletmelerin kamulaştırılmasına karar vermiştir.

Polonya'da halk demokrasisi hükümeti demokratik bir toprak reformuna başlamış ve daha devrimin ilk evresinde endüstriyi geniş çapta kamulaştırmıştır. Kamulaştırmanın «aşağıdan» gelen bir girişkenlikle, yani bizzat işçi ve emekçi halk tarafından gerçekleştirilmiş olduğu belirtilmelidir. 1945-1946'da halk hükümeti ayrıca bankaları ve toplu ulaşımı da kamulaştırmıştır. Bundan sonra devrim işçi sınıfının gerçekleştirdiği ekonomik kazanımların sağlam temeli üzerinde gelişmiştir. Nitekim, Polonya'da daha başlangıçtan itibaren iki devrim yerine, demokratik devrimin çerçevesini aşan tek bir devrimci süreç olduğunu belirtmek yerinde olur. Buna karşılık, bu süreç içinde biri genel demokratik, diğeri sosyalist iki çizgiyi ayırdetmek gerekir.

Politik ilişkiler alanında Rusya'da burjuva-demokratik devrim genel olarak karşılaştığı görevleri çözmüştür. Çarlığı devirip, çarlık imparatorluğunun politik yapısını bütünüyle sarsmıştır. Dünyanın en despot devletlerinden birinin baskısı altındaki işçi sınıfı böylece burjuva demokrasisi çerçevesi içinde politik özgürlüğünü kazanmıştır. Üstelik, burjuva geçici hükümetinin yanısıra ortaya İşçi ve Asker Delegeleri Sovyetleri çıkmıştır. Bu ise, iktidar sorununda, devrimin geleneksel burjuva demokratik değişimleri aştığı ve Şubat devriminden bir süre sonra, gerçek iktidarın kesinlikle Sovyetlerin eline geçtiği anlamına gelmektedir. Geçici hükümetin savaş bakanı A. Guchkov, o sıralarda «hükümet kararlarının İşçi ve Asker Delegeleri Sovyetinin izin verdiği ölçüde uygulandığını ve birlikler, demiryolları, posta telgraf hizmetlerinin ellerinde olması yüzünden, Sovyetin gerçek iktidarın ana unsurlarını kullandığını» belirtmiştir.

Burjuva-demokratik devrim Rusya'da milliyetler sorununu çözmede de başarısız kalmış, kilisenin devletten ayrılması vb. değişimleri sağlayamamış, bunları sosyalist devrim yerine getirmiştir.

Çekoslovakya'da, daha devrimin ilk evresinde, işçi sınıfı burjuvazinin bir bölümü ile iktidarı paylaşırken, eski devlet çarkı yıkılarak yerine halk hükümetinin yeni aygıtlarının kimi ögeleri yerleştiriliyordu. Komünist Partisi, yurtsever güçleri işçi sınıfının etrafında toplayarak, 1948 Şubat'ında iktidarın işçi sınıfı tarafından devralınmasını sağlayacak kararlı adımları atıyordu.

(1) V.I. Lenin, **Toplu Eserler,** cilt 24, s. 83.

Devrimin birinci evresinde şiddetli bir iktidar mücadelesi Polonya'da da patlak verdi. Gerici, kapitalizm yanlısı ögeler yavaş yavaş iktidar organlarından uzaklaştırıldılar. Burjuva ve milliyetçi güçlerin silahlı direnişi bastırıldı. 1946 yılında endüstrinin kamulaştırılması büyük sermayenin siyasi gücüne büyük bir darbe indirdi.

Kültür alanında Rusya'da burjuva-demokratik devrim eğitim hakkını biçimsel olarak tanımıştı. Ancak bu hakkın gerçekleştirilmesi yolunda hiç bir pratik önlem almadı. Herkesin okur-yazar olmasını ve kültürel düzeyde hızlı bir yükselmeyi gerçekleştiren sosyalist devrim olmuştur. Sosyalist devrim bu alanda, kapitalizmin yapmış olması gereken büyük çapta bir çalışmanın üstesinden gelmek zorunda kalmıştır.

İkinci Dünya Savaşı (1939-1945) ertesinde bazı ülkelerde yer alan devrimlerin ilk evresi kültürel dönüşümler açısından çok köktenci bir özellik taşımaktadırlar. Gerici ideolojinin etkisini zayıflatmak, eğitim sistemini demokratikleştirmek ve sosyalist kültür ögelerini geliştirmek için kararlı önlemler alınmıştır. Nitekim, bu devrimlerin ilk evresinde işçi sınıfı burjuva demokratik olmaktan çok sosyalist karakterde görevler yerine getirmekteydi.

Toplumsal bir devrimin demokratik ve sosyalist ögelerinin bugün eskisinden daha çok birbirine yaklaştığını, daha içiçe girdiğini söylemek için yeterince kanıt vardır. Bunun ana nedeni dünya devrimci sürecinin derinleşmesi, dünya güç dengesinin sosyalizmden yana daha da değişmesi ve sosyalist dönüşümlerden yana nesnel ve öznel faktörlerin olgunlaşmasıdır. Yeni durum daha kökten dönüşümler ve devrimci gelişmede sosyalist ögelerin yoğunlaşması için daha elverişli koşullar yaratmaktadır. Bilimsel ve teknolojik devrim ve ekonomik bağımsızlık mücadelesi üretim araçlarının toplumsallaştırılması, tekel egemenliğinin yıkılması ve sosyalist ekonomik ilişkilerin kurulması gibi etkili önlemleri kolaylaştırmaktadır.

ULUSAL DEMOKRATİK DEVRİMLERİN ÖZGÜL NİTELİKLERİ

Demokratik ve sosyalist görevlerin içiçe girişi sadece sosyalist devrimlerin gerçekleşmesi için ekonomik yönden olgunlaşmış ülkeler (yani gelişmiş kapitalist ülkeler) için değil; aynı zamanda ulusal kurtuluş mücadelesi veren ülkeler için de geçerlidir.

Tutarlı ulusal kurtuluş mücadelesi emperyalist sisteme etkili darbeler indirmekte, gücünü kırmakta ve temellerini sarsmaktadır. Bu, ulusal kurtuluş devrimlerinin kapitalizmden sosyalizme geçişte dünya devrimci sürecinin bir bileşeni olduğunu göstermektedir. Günümüzde bu devrimler belirgin olarak anti-burjuva bir nitelik kazanmakta ve geçmişin klasik burjuva devrimleri çerçevesinin haylı ötesine geçmektedir. Diğer yandan, ulusal kurtuluş hareketleri ortak demokratik görevlere sahip çeşitli sınıf ve toplumsal katmanların güçlerini birleştirmektedir.

Belirli bir çelişki barındırmakta olan bu durum gerçekte nasıl bir çözüme ulaşmaktadır?

Başlangıç evresinde ulusal kurtuluş hareketi kapitalizm çerçevesinin dışına çıkmamakla birlikte, zamanla bu çerçeve daha derin genel demokratik dönüşümler için dar gelmeye başlamaktadır. Ve bu çerçeve kırılmadıkça demokratik ulusal kurtuluş devriminin amaç ve görevleri toplumsal yaşamın herhangi bir alanında tam olarak asla başarılamamaktadır. Bu evrede devrim kimi zaman azgelişmiş kapitalizm ile feodalizmin kalıntılarını birleştiren bir burjuva devletin kurulması ile sonuçlanan bir duraklamaya uğrayabilir. Kimi Asya ve Afrika ülkelerinde gelişme

bu yolu izlemiştir. Ancak ulusal kurtuluş hareketinin izlediği ana yol bu değildir. Kitlelerin harekete katıldığı ülkelerde, hareket içindeki sınıfsal çıkar çatışmaları ve siyasal mücadelenin mantığı, ulusal kurtuluş devriminin toplumsal bir devrime dönüşmesine yol açmaktadır. Ulusal demokratik devrim bir gecede «saf» bir sosyalist devrime dönüşemez, ya da derhal genel demokratik temelinden kopamaz. Bununla beraber, ülkelerin ve halkların sosyalist çizgide gelişmeye daha da yaklaşmalarını önleyemez.

Bu nokta ile ilgili bir örnek verelim. 1966 Şubat ayında Suriye'de anti-emperyalist hedefleri olan sol kanat bir hükümet iktidarı aldı. İlk dönemde hükümet ulusal burjuvaziye ekonomi alanında belirli bir özgürlük tanımayı düşünüyordu. Ancak, burjuvazinin büyük bir bölümü hükümetin bağımsız ekonomik politikasını destekleyeceği yerde, sermayesini başka ülkelere transfer etmeye girişince, bu hükümeti, acele anti-kapitalist önlemler almaya ve yerli burjuvazinin bu bölümünün servetlerini kamulaştırmaya zorladı.

Şili devrimi de demokratik ve sosyalist görevlerin içiçe girişini gösterdi. Geçici yenilgilere uğradıysa da deneyimleri özellikle Latin Amerika için çok büyük önem taşır. Devrim sırasında ekonominin büyük sektörleri kamulaştırıldı. Demokratik değişim çerçevesini aşan bu önlem sosyalist ekonominin unsurlarının kurulmakta olduğu anlamına geliyordu. Bu gibi önlemler yabancı ve yerli gericilerin düşmanlığını çekti. Kimi somut nedenler yüzünden güçler dengesini devrimin aleyhindeydi. Gericiler bu durumdan yararlanarak halkçı hükümeti devirdiler.

DEMOKRASİ İÇİN SAVAŞIMIN ROLÜ

Genel demokratik ve sosyalist görevlerin birleşmesi endüstrileşmiş kapitalist ülkeleri de ilgilendiren günümüzün güncel sorunlarındandır.

Kuşkusuz, Rusya'daki devrimde bu bileşimin öz ve biçimi, örneğin günümüz Fransa'sında, Federal Almanya'da, ya da ABD'de gelişebilecek olan bir devrimden farklıydı. Rusya'da, özellikle ekonomi alanında birçok demokratik dönüşümün sınıfsal özü esas olarak, bütün ülke yararına gerçekleştirilen anti-feodal önlemlerle belirleniyordu. Gelişmiş kapitalist ülkelerde ise tutarlı demokrasinin uygulanması, büyük sermayenin otoriter ve anti-demokratik eğilimlerine karşı mücadele ile el ele yürümektedir. Bu nedenle, burada demokrasi **anti-tekel** önlemlerin bir sonucu olarak anlaşılmalıdır. Buradan anlaşıldığı gibi, çağımızda yer alan devrimlerde demokratik ve sosyalist görevler, geçmişte olduğundan daha sıkı bir biçimde, birbiriyle kaynaşmakta ve sosyalist görevler tekellerin elinden siyasal iktidarı almayı içermektedir.

Burjuva anayasalarının çoğunda belirli demokratik hak ve özgürlükler bulunmaktadır. İlerici anayasal kural ve standartlar çokluk bir beyandan öteye gitmese de, bunların rolünün küçümsenmesi yanlış olur. Bunlar sosyalizme geçiş için proletaryanın savaşımında önemli bir etken olabilirler. Diğer yandan, komünistler hiç bir burjuva anayasasının, hatta en ilerici olanlarının bile, işçi sınıfına ülkenin siyasi, ekonomik ve toplumsal yaşamını belirlemede gerçekten hak tanımadığını açıkça kavramışlardır. Ayrıca bu anayasalar, temel çıkarları tehlikeye girdiğinde, tüm demokrasiye paydos demeye hazır, aşırı gerici burjuva gruplarının hareketlerine karşı işçi sınıfına hiç bir güvence sağlamazlar.

Komünistlerin daha kapitalist sömürünün ekonomik sistemi ortadan kalkmadan, demokrasiyi genişletmeye çalışmalarının nedeni, işçi sınıfının sosyalizme doğru ilerlemesini mümkün kılacak gerçekten etkin mekanizmalarla ve burjuvazinin karşı-devrimci teröre başvurması halinde, mücadelesini daha da etkin kılabilmek

içindir. Bu yapılmadan, bir çok komünist partinin savunduğu sosyalizme barışçı yoldan devrimci geçişin olanaksız olduğunu deneyler göstermektedir.

Goşistlerin görüşünün aksine, anti-tekel bir demokrasi rejimin kurulması için mücadele, devrimci güçleri sosyalizmden uzaklaştırmaz. Bu tip demokrasi sosyalist sistemin kurulmasıyla eşdeğer tutulamaz. Bu, gelişmelerin kapitalist bir evresi de değildir. Bu tip demokrasi sosyalizme doğru atılmış büyük bir adım, sosyalizme geçişi olanaklı kılacak bir biçimdir.

Rusya gibi ekonomi ve kültür bakımından Batı Avrupa ve Kuzey Amerika gibi ülkelerin gerisinde bulunan bir ülkede burjuva demokrasisinden doğrudan sosyalist demokrasiye geçişin nasıl mümkün olduğu —hem de böylesine kısa dönemde— sorusu çok mantıklı bir sorudur.

Bunun başlıca nedeni, 1917 Şubatında burjuva-demokratik devrimin zaferinin, gerek o zaman gerekse şimdi, Batı'dan daha gelişkin bir demokrasi ve sosyalizm mücadelesi için elverişli koşulların yaratılmasına yol açmış olmasıdır. Rusya proletaryası sosyalist devrim hazırlığında burjuva geçici hükümetin muhalefetine karşın 1917 Ekim öncesinde yaklaşık 200.000'e ulaşan silahlı Kızıl Muhafız müfrezeleri örgütlemiş ve silahlandırmıştır. Ayrıca, komünistler 1917 sonbaharından önce askerlerin büyük bir bölümünü kendi yanlarına kazanmış bulunuyorlardı. Moskova ve Petrograd gibi ülkenin büyük kentlerinin garnizonları geçici hükümetin emirlerine itaati hemen hemen reddetmekteydiler. Bu durum ülkenin savaş içinde bulunduğu bir zamanda gerçekleşmişti.

Bu deneyim diğer ülkelerin devrimcilerince de özümlenmişti. Nitekim Çekoslovakya'da silahlı işçilerin meydana getirdiği halkın silahlı müfrezeleri örgütlenmişti. Bunlar proletaryanın iktidar mücadelesinde büyük bir rol oynamıştır. Küba'da devrimi savunma komiteleri buna benzer bir rol oynamışlardır. Şili'de karşı devrimci sınıf ve güçler dengesi yüzünden, proletarya, gerektiğinde devrimci kazanımlarını savunabilecek kurumları örgütleyememişti. Bu da devrimin gidişini olumsuz yönde etkiledi.

Nitekim, burjuva sisteminde demokrasi kazanılmadan sosyalizm için başarılı bir mücadele yürütmenin bir kural olarak çok güç olduğunu gelişmeler göstermektedir. Biçimsel ve sınırlı olsa bile demokratik hak ve özgürlüklerin bulunmayışı kitlelerin siyasal bilinçlenmelerini ve sosyal dönüşümler için savaşımlarının örgütlenmesini engellemektedir. Demokrasiden yoksun olunduğunda devrimci güçler ve komünist partisi çalışmalarında engellerle karşılaşmaktadırlar. Son olarak, devrimci savaşımda önemli bir dönüm noktası olan burjuva demokrasisinin kurulması, bu tip demokrasinin sınırlı ve tutarsız bir karakterde oluşunun kitleler tarafından daha çabuk anlaşılmasını sağlamaktadır.

Her devrim kendi özellikleriyle belirlenir ve kaçınılmaz bir biçimde diğer devrimlerden farklı toplumsal hareketleri içerir. Her toplumsal altüst oluş çeşitli yapı ve kapsamda sınıf savaşlarından meydana gelir ve her devrim demokratik ve sosyalist görevlerini yerine getirmede kendi önceliklerini oluşturur. Bununla birlikte bütün devrimlerin çok sayıda ortak noktaları bulunur. Bu ortak noktalardan bir ülkeyi sosyalizme daha çok yaklaştıran demokratik görevlerin başarılmasında yararlanılır.

A. Kalmikova'nın kaleme aldığı Sosyalist Devrimin Leninist Teorisi ve Çağımız (Moskova 1977) broşüründen ve konuyla ilgili diğer yayınlardan derlenmiştir.

EMPERYALİZME FAŞİZME KARŞI DEMOKRASİ CEPHESİNE DOĞRU

TEKELCİ BURJUVAZİNİN SALDIRISI

14 Ekim seçim sonuçlarının alınmasından sonra, kurulan Demirel Hükümetinin ünlü 100 günlük programının neyi amaçladığı bugün çok daha açık seçik bir şekilde görülüyor. Devlet mekanizmasını baştan aşağı silkeleyen tayinler, DPT'nin ve hatta hükümetin bir bölüm yetkilerinin devredildiği ve başına ünlü MESS patronu Turgut Özal'ın getirildiği yabancı sermaye işleriyle görevli yeni kuruluş, tekellerin devleti tümüyle denetimleri altına alma girişimlerinin önemli adımları oldu. Bu 'düzenlemelerin' peşi sıra hiç vakit yitirilmeden yeni ekonomik önlemler geldi. TL.'nin değeri dolar karşısında % 48 oranında düşürüldü. Fiyatlar serbest bırakıldı. KİT'lere kendi ürünlerinin fiyatlarını kendileri saptama hakkı tanındı. Tüm bunlar «enflasyonu önleme» adına ekonomiyi bütünüyle tekellerin denetimi altına sokmaya çalışan önlemler olarak toplum yaşamına girerken, emekçi halk kitleleri de yoksulluğun sınırına itildi.

Demirel hükümeti eliyle tekeller adına girişilen bu saldırılar demokratik hak ve özgürlükler üzerinde yoğunlaşan baskı ve terörle tamamlanmaya çalışılıyor. Faşist terör yeni koşullarda Demirel hükümetinin desteği altında devam ederken, devlet terörü git gide tırmandırılarak faşist terörü ikinci planda bıraktı. Polis ve öteki kolluk kuvvetleri yurdun dört bir yanında hiç bir yasa tanımayan saldırılara girişirlerken, sıkıyönetim bölgelerindeki baskılar daha da artırıldı. Yeniden kitlesel tutuklamalar başlatıldı. Bu yeni uygulamaların 12 Mart dönemlerinden farkı, özellikle büyük kentlerdeki işçi ve emekçi semtlerinde yoğunlaştırılmış olmasıdır. Öte yandan ırkçı, şoven, milliyetçi baskılar da, örneğin Tunceli ilinde olduğu gibi, tüm bir kenti günler boyu evine hapsedecek boyutlara ulaştı.

Demirel'le birlikte işçilere emekçilere, aydınlara ve gençlere yeniden kitlesel işkenceler dönemi başlatıldı.

«Kurtarılmış bölgelere son vereceğim» diyen Demirel'in bu uygulamalarıyla, işçi ve emekçi semtlerini, ilericilerin oturduğu semtleri ve hatta sokakları, 'teslim alma', susturma, böylece her tür ilerici kıpırdanışı ezme amacı güttüğü, faşist çetelerin polisin ve öteki kolluk kuvvetlerinin 'yardımcısı' olarak yeniden 'göreve

davet edildiği', kısaca Demirel hükümeti eliyle en temel insan haklarının ayaklar altına alınıp, çiğnendiği yeni bir dönem başlatılmış oldu.

'Bilinçli' bir hırs ve öfke ile saldırıya geçen tekelci burjuvazi, her türlü iletişim aracını da bu saldırının, hedeflerini saptırma, kitleleri susturma ve yıldırma için seferber etti. Faşizmin terörü ve kanlı saldırıları unutturulmak amacıyla bireysel terör eylemcileri öne çıkarıldı. Kitlelerin direnişleri ve ilerici-demokratik muhalefet baş suçlu olarak gösterilmeye başlandı.

Her koldan birden başlatılan bu saldırılar ve provokasyonlar İzmir TARİŞ'te en ileri boyutlarına ulaştı. TARİŞ'i faşist hareketin kalesi yapabilmek, bölgedeki her türlü ilerici hareketi bu mevziden püskürtebilmek için önce yönetimi değiştirdiler, sonra binlerce işçiyi sokağa atmak ve yerlerine faşist militanları almak için provokatif saldırılar başlatıldı.

Demirel hükümetinin emriyle onbin asker, tankları ve toplarıyla, binlerce polis panzerleri ve kitle kırım silahı **tengaz** tüfekleriyle TARİŞ işçisinin üstüne sürüldü. Polisin provokasyonları ve bunca yoğun saldırı, TARİŞ'te ve İzmir'in çeşitli işçi semtlerinde, sınıf mücadelesini barikatlara çıkardı. Böylece 15-16 Haziran'dan sonra, TARİŞ'te verilen mücadele ile sınıf hareketi yeni bir köşe dönüyordu.

«DEMOKRASİ GÜÇLERİNİN ZAAFLARI»

Tekelci sermaye, 12 Mart faşist döneminden bu yana, güçlendiği oranda saldırısını yineleyerek, ekonomik yaşamı bütünüyle kontrol altına almak ve giderek devleti ele geçirmek niyet ve isteklerini siyasi iktidarlara ve topluma dayattı. 12 Mart Hükümetlerinden sonra, gelen MC hükümetleri bu planın aktif uygulayıcıları oldular. «Özgürlük şampiyonu» CHP'nin iki yıla yaklaşan iktidarı döneminde de özellikle ekonomik alanda IMF reçetelerinin uygulanması, devlet kademelerindeki gerici-faşist güçlerin etkinliklerinin kırılmaması ve faşist MHP ile yan örgütlerine ilişilmemesi yoluyla tekelci sermayenin etkinliğinin artması devam etti.

CHP iktidarının emperyalizm ve tekellerle uzlaşmasını kolaylaştıran nedenlerin en başında, işçi sınıfı adına yola çıkan kimi aydınların, politik grupların ve özellikle de UDD'cilerin uzlaşmacı politikaları sonucu, kitlelerin sınıf beklentilerinin CHP kuyruğuna takılması ve kitle örgütlerinin sosyal demokratlaştırılması geliyordu. Nitekim, gene aynı nedenlere bağlı olarak kitle hareketleri, CHP iktidarı boyunca en zayıf konumlara itildi.

1960'lardan beri süre gelen ve son yıllarda doruk noktalarına varan ekonomik bunalımın büyük sermaye çevrelerinde ve kimi militarist çevrelerde faşizm özlemleri yarattığı yeni keşfedilen bir olgu değil. Türkiye yıllardan beri bu süreci yaşıyor. Ancak gözden kaçırılan olgu, «Burjuva hükümetler —faşist diktatörlük kurulmadan önce— belli birtakım ön aşamalardan geçerler ve faşizmin yönetimi ele geçirmesini doğrudan doğruya mümkün kılan birtakım gerici tedbirler alırlar. Hem kim ki, burjuvazinin koyduğu gerici tedbirlere ve bu ön aşamalarda faşizmin gelişmesine karşı koymaz, o kişi faşizmin zaferine engel olmak durumunda değildir, aksine o zaferi kolaylaştırır.»[1]

Dimitrov'un faşizme karşı mücadele tarihi içinde birçok kez doğrulanmış bu sözleri günümüze de ışık tutuyor. Demirel hükümetinin aldığı önlemleri «rejim değişikliği» olarak niteleyen CHP Genel Başkanı Ecevit'ten, iki yıllık iktidar dönemindeki iflasının bir ara seçimde aldığı yenilgi ile Parlamentonun hâlâ en büyük partisi

---

(1) G. Dimitrov, **Faşizme Karşı Birleşik Cephe**, s. 61, Ser Yayınları 1969.

iken iktidarı bırakacak kadar moral bozukluğu ve çözümsüzlük içine düşmesinin ve tekellerle yaptığı uzlaşmalarla bizzat hazırladığı bu sürecin hesabını sormak gerekir.

Demirel'in hedefi çok açık. Evet bu «rejim değişikliği»dir. Bu «Latin Amerika rejimlerine gidiştir». Ama bu tanımlama yetmez. Sınıfsal adını da koymak gerekir: Bunun adı devleti, dolayısıyle ekonomik ve politik yaşamı, tümüyle tekellerin eline vermenin en temel adımlarından biridir. Ve bu adımlar CHP iktidarında hazırlanmıştır.

Ne var ki CHP ve onun Genel Başkanı açısından sorun bu kadarla bitmemektedir. Şimdi bu önlemleri eleştirirken, hâlâ kitle hareketlerinden korkmanın, kitle hareketlerine karşı çıkmanın da anlamı bu gidişe fiilen yardım etmekten başka bir şey değildir.

«TEMEL EKSİKLİK»

Sınıf hareketi bugün, TARİŞ olaylarıyla yeni bir köşe dönerken, Lenin'in 1905 devrimi sırasında Moskova'daki eylemlere ilişkin olarak yaptığı değerlendirmeyi tekrar hatırlamakta yarar vardır. Lenin, bu eylemler sırasında Moskova proletaryasının mücadelesini anlatır, alınacak dersleri sıralar ve sonuçta şu yargıya varır: «Pratik her zaman olduğu gibi teorinin önünde gitti». Bu saptama teorinin zayıflığının değil, o dönemdeki eylemin kaçınılmaz yenilgisinin bir ifadesiydi.

Bugün tekellerin faşist saldırısı ve devlet terörünün yoğunlaşması artarak sürüyorsa, demokrasi güçleri dağınıklık içindeyse yukarıdaki saptama aynıyla yaşadığımız koşullar için de doğrudur.

Türkiye İşçi Partisi, seçim sonuçlarının alınmasından sonra, tüm örgüt birimlerinde «seçim sonuçları ışığında, ideolojik, politik ve örgütsel» sorunlarını tartışmaya açtı. Şubat ayı başında bitirilen tartışma sonunda, **Sorunlarımız, Görevlerimiz, Tek Parti Tek Cephe** adı altında bir belge yayınlandı. Başta partinin kendisi olmak üzere tüm sınıf güçleri ve demokratik güçler açısından yayınlanan bu belge son derece öğretici ve geleceğe ışık tutucu nitelikte.

Başlığa çıkardığımız «Temel Eksiklik» tanımlaması tartıştığımız konuya ilişkin olarak bu belgede yapıldı. 49. sayfadaki bu başlığın altında şunlar söyleniyor: «Demokrasi güçleri açısından temel eksiklik, kalıcı ve sürekli bir güç ve eylem birliğinin yaratılıp, bunun demokrasi cephesini örme yönünde geliştirilememesi, bir anti-faşist, anti-emperyalist cephenin oluşturulamamış olmasıdır. Üstelik bu dönemde, demokrasi cephesinin yaratılması yolunda yeterli adımların atılamamış olmasının yanısıra, cephe kavramı ve cephe imajı önemli darbeler yemiş, cephe gibi en geniş demokratik güçleri kavrayıp mücadeleye sokmanın, hedefine ulaştırmanın temel bir aracı dar grup çıkarlarına alet edilmiştir.

«Ne var ki, Partimiz tarafından da birleşik bir anti-faşist hareketin öngörülmüş, oluşturulması yolunda adımlar atılmış olmasına dar grupçu 'taktik' yaklaşımlar yerine ortak-birleşik hareketin esas alınmasına karşın, saptırılmış cephe anlayışının yerine doğrusu konularak yerli yerine oturtulması görevi de bugüne bırakılmış durumdadır. »

Son TARİŞ olaylarında görüldüğü üzere işçi sınıfının kendiliğinden eylemlerinde en geniş eylem birliğini gerçekleştirmesine karşın, «pratiğin teorinin önünde gitmesi» olgusu, geçtiğimiz döneme damgasını vurmuştur. Tekelci burjuvazinin saldırıları karşısında bilimsel sosyalist hareketin aşması gereken «temel eksiklik» işte budur.

FAŞİZMİN NİTELİĞİ

Bugün tüm demokrasi güçleri açısından, tüm işçiler, emekçiler, gençler ve aydınlar açısından bilince çıkarmamız gereken temel sorun şöyle tanımlanabilir.

«Faşizmin yönetimi ele geçirmesi, sadece bir burjuva hükümetinin bir diğerini izlemesi değildir. Burjuvazinin-burjuva demokrasisinin belli bir sınıfsal egemenliği içeren devlet biçiminin, bir diğeriyle; açık terörist diktatörlükle değiştirilmesidir. Bu farkı gözden ırak tutmak çok yanlış olur. Çünkü bunun unutulması devrimci proletaryanın, emekçilerin en yaygın olduğu şehir ve köy kesimlerinde yönetimi ele geçirmeye çalışan faşistlere karşı mücadeleye girişmesine, ayrıca burjuva kampında söz konusu olan iç çelişkilerden yararlanmasına da engel olabilir. Yine faşist diktatörlüğün yerleşmesi açısından bugün burjuva demokratik ülkelerde burjuvazinin gittikçe gelişen gerici tedbirlerinin önemini küçümsemek aynı oranda ciddi ve tehlikeli bir hatadır. Bu tedbirler emekçilerin demokratik özgürlüklerini baskı altında tuttuğu gibi, parlamentonun haklarını da zedeler, sınırlar ve devrimci hareketin engellenmesini hızlandırır.»[2]

Aynı konuda gene faşizme karşı mücadelenin büyük teorisyen ve militanlarından M. Thorez şöyle demektedir: «Diğer ülkelerdeki anti-faşist mücadelenin boşluk ve zayıflıklarının pek çoğu, faşizmin yanlış kavranmasından, ya da hiç değilse, burjuva demokrasisine göre faşizmin özgün içeriği hakkında anlaşmazlıktan kaynaklanmaktadır. Bu temel yanlış, sadece ilgisizliği değil, aynı zamanda faşist tehlikenin, halklar üzerine çöken korkunç belanın gücünü küçümsemeyi de beraberinde getirmektedir. Halbuki onun hayvansal diktatörlüğünün ve doğrudan savaşa çıkan provokasyon ve maceralarla dolu dış politikasıyla da gösterdiği gibi gücünü hiç de küçümsemeye gelmez.»[3]

Tüm bu sözler, doğruluğu birçok kez kanıtlanmış bu sözler, özellikle ilerici, demokrat kişi ve güçler tarafından bugün her zamankinden daha yaşamsal önem taşımaktadır.

BUGÜNÜN SOMUTUNDA SINIF GÜÇLERİNİN KARŞILIKLI KONUMU

Türkiye İşçi Partisi Merkez Yönetim Kurulu (MYK) tarafından yayınlanan belgede, mücadelenin karşılıklı safları şöyle tanımlanmaktadır. «Yurdumuzda bugün politik mücadelenin ön plana çıkan alanı faşist yönetimi tezgahlamak amacında olan işbirlikçi, büyük tekelci sermaye, büyük toprak sahipleri ile demokratik hak ve özgürlükleri koruyup geliştirmek için mücadele eden işçi sınıfı, emekçi kitleler tüm demokrat ve yurtseverler arasındaki mücadeledir... emperyalizmin Türkiye'yi Ortadoğudaki planları için daha doğrudan kullanma girişimleri önemli bir dış unsurdur.»[4]

İşçi ve emekçi kitleler, süre gelen faşistleştirme sürecine karşı mücadele etmeye kararlı olduğunu TARİŞ'te bir kere daha göstermişlerdir. Demokrasi güçleri arasında yaratılacak güç ve eylem birliği ve bunun oluşturacağı cephe ile işçi ve emekçi kitlelerin mücadele süreçlerinin birleştirileceği «demokratik iktidar» hedefi yaşama girdiği oranda, mücadelenin yaygınlaşması ve daha da etkinlik kazanması bugün her zamankinden çok daha olasıdır. Saptanabilecek gerçekçi politikalar, mahkum edilecek bireysel terör eylemleri kısa sürede kitlelerin mücadele-

---

(2) a.e., s. 60-61.

(3) M. Thorez, **Faşizm ve Anti-Faşist Güçbirliği**, s. 34, Ser Yayınları, 1979.

(4) **Sorunlarımız, Görevlerimiz, Tek Parti Tek Cephe**, s. 62-63.

sini ileri boyutlara vardırabilecektir. Yeter ki, «dar grupçu» hesap ve tutumlardan kaçınılsın, demokratik güçler arasındaki ideolojik ve politik mücadele, eylem birliği ve cephe birliği koşullarına uygun olarak yürütülsün.

FAŞİZME KARŞI DEMOKRASİ CEPHESİ

Türkiye İşçi Partisi örgütleri içinde süren ve sonuç belgesi ile noktalanan tartışma en temel konulara açıklıklar getirdi. Mücadele hedeflerini belirledi. Somut durumun somut tahlilinden, hiç de abartıcı ve moral değerlere ağırlık veren bir çözümlemeye dayanmadan, «Yılgınlığa yer yoktur», «Bunları tecrit etmek ve yenmek mümkündür» saptamalarını yaptı. «Kapitalizmden sosyalizme geçiş çağındayız. Partisi etrafında birleşen, ittifaklarını sağlayıp düşmanlarının oyunlarını bozabilen işçi sınıflarının kendileriyle birlikte ülkelerinin tüm emekçilerini, sömürünün, baskının bütün çeşitlerinden kurtardığı çağdayız. İşçi sınıfı en yakın müttefiki yoksul köylüler ile diğer köy emekçilerini, aydınları, gençleri, esnaf ve zanaatkârları, kitlesel olarak kendi mücadele deneylerinden hareket ederek, en ileri görevlere hazırlayabilecek sınıftır. İşçi ve emekçilerin hiç de uzak olmayan bir gelecekte yurdumuzun üzerinde sosyalizmin şanlı bayrağını dalgalandırmayı başarmaları mümkündür.»[5]

Her zaman olduğu gibi, «Anti-faşist cephenin temel kapsamının ne olduğu» sorusu, büyük önem taşıyor. MYK'nın **Tek Parti Tek Cephe** kararında bu soru da büyük bir açıklıkla yanıtlandı.

«Bütün anti-emperyalist, demokratik hareketlerin demokrasi cephesinin öncü, temel, itici gücünün işçi sınıfı olduğu, işçi sınıfının öncülük etmediği demokratik mücadelelerin hedefine ulaşamadığı, ve ulaşamayacağı gerçeği, bilimsel sosyalizmin öngördüğü temel bir doğru olduğu kadar, dünya ve ülkemiz pratiği bunu kanıtlayan yüzlerce deneyle doludur.»

«Diğer taraftan demokrasi cephesinde işçi sınıfının öncülüğü, işçi sınıfının birliği sağlanıp geliştirilmedikçe de başarılamaz. İşçi sınıfının her düzeydeki en geniş birliğinin sağlandığı, işçi sınıfının büyük çoğunluğu birliğin önündeki engelleri aşarak biraraya geldiği ölçüde, geniş emekçi kesimlerin de işçi sınıfı etrafında kenetlenmesi, demokrasi güçlerinin cephe içinde toparlanması mümkün olacaktır.»[6]

Nitekim aynı konuda, Üçüncü Enternasyonal'in 7. Kongresi'nde konuşan Dimitrov, şunları söylüyordu: «İlk yapılacak iş, başlangıçtaki iş, birleşik bir cephe yaratmak, emekçilerin bütün fabrikalarda —her yörede, her bölgede, her ülkede, bütün dünyada— eylem birliğine varmalarını sağlamaktır. Proletaryanın ulusal ve uluslararası çapta eylem birliğini sağlaması, emekçi sınıfına sadece başarılı bir müdafaa değil, aynı zamanda faşizme ve emekçi sınıfın düşmanlarına yöneltilen bir karşı harekette kullanılacak silahı da kazandırmış olacaktır.»

İŞÇİ KÖYLÜ İTTİFAKI

«İşçi sınıfının öncülüğündeki anti-faşist, anti-emperyalist cephe ana eksen olarak, demokrasi mücadelesinin temel ekseni olan, işçi-köylü ittifakına dayanmak zorundadır. Demokrasi cephesinin zaferi, her şeyden önce tekelci, büyük sermaye ve büyük toprak sahipleri tarafından sömürülen geniş köylü yığınlarıyla oluşturacağı ittifakın sağlamlığına bağlıdır.

---

(5) a.e., s. 42.

(6) a.e., s. 67.

«Az topraklı, topraksız köylüler tekelci, büyük sermayenin, emperyalizmle bütünleşen çıkarları doğrultusunda izlediği politikanın sonucunda giderek yoksullaşmaktadırlar. Tekelci sermayenin önde gelen temsilcileri taban fiyatlarının fazlalığından yakınmakta, emperyalist finans kuruluşları taban fiyatlarının azaltılmasını istemektedirler. Bu istekler, özellikle belli ürünleri yetiştiren küçük üreticilerin yoksullaşma ve beraberinde mülksüzleşme sürecini hızlandıracak isteklerdir.»[7]

Her geçen gün yoksul ve orta köylülüğün daha da zararına işleyen kredi mekanizması (tefeci krediler yanında banka kredileri de) tarım girdileri yoluyla tekelci sermayenin artan sömürüsü, toptancı tüccarın denetimindeki piyasa mekanizması ve nihayet büyük toprak sahiplerinin baskıları, kırlarda artan oranlarda yoksullaşma sürecini hızlandırmaktadır.

«Böylelikle demokrasi için mücadele saflarına, işçi sınıfının doğal müttefiki olan yoksul köylü yığınlarının yanı sıra, daha geniş köylü yığınlarının katılmasının, ya da bir bölümünün tekelci sermayenin ve büyük toprak sahiplerinin politik hegomonyasından kurtarılıp tarafsızlaştırılmasının olanakları artmaktadır.»[8]

«TEKELCİ OLMAYAN SERMAYE KESİMLERİ»

Faşizme karşı mücadele, hiç kuşkusuz faşizmin sınıfsal kaynağını ortaya çıkarmak ve bu sınıfın diğer sınıflarla ilişkilerini saptayarak, sömürü ve baskının nedenlerine işaret etmek ve bu kaynağı yalıtlamakla olanaklıdır. Bu açıdan emperyalizme ve faşizme karşı mücadelenin geliştirilmesi ve bir cephe birliğine varılmasını hedefleyen eylemler dizisi, burjuvazi içindeki ayrılık ve çelişkileri dikkate almak zorundadır. Baş düşman olan emperyalizm ve tekellere karşı mücadeleye çekilebilecek tüm güçlere bu arada tekelleşme sürecinin hızlanmasına paralel olarak tekellerle çelişkileri artan küçük ve orta sermaye kesimlerine de seslenmek zorundadır. Bu kesimlere cephe içinde yer verilmesi ve buna dayalı bir politika saptanmasında, «bu kitleler olduğu gibi, oldukları gibi alınmalıdır. Bizim kendilerini görmeyi arzuladığımız şekilde değil. Bu kitleler ancak kavga sırasında kuşkularından ve kararsızlıklarından kurtulacaklardır.»[9]

TİP MYK'nın **Tek Parti Tek Cephe** isimli kararında bu konuda şöyle denmektedir. «Kendi küçük sermayelerinin yanısıra kendi emekleriyle ekonomik yaşamda yer alan üretim ve hizmet kesimleri, esnaf ve zanatkârlar vb. ile tekelci sermaye arasında derin bir çelişki vardır. Bu kesimler, tekellere, büyük sermayeye, emperyalizme karşı mücadelede giderek daha da hareketlenmektedirler. Demokrasi cephesinin vazgeçilmez unsurları oldukları açıktır. Öte yandan, özellikle gene bu kesimlerin geçmişe özlemle bakan özellikleri nedenlyle, bir yandan dinci ideolojinin etki alanında oldukları, ama buna karşın, özünde anti-emperyalist, anti-tekelci nitelik taşıyan çıkışlar da yapabildikleri görülmektedir. Diğe yandan, bu kesimlerin faşist ideolojinin yöneldiği temel bir alan olduğu da bilinmektedir.

«Tekelci olmayan genellikle, kendi işletmelerini kendileri yöneten, az sayıda ve az ücretli işçi çalıştırdıkları bilinen küçük ve orta işletme sahiplerinin ise, bir yandan tekelci sermayeye bağlı, diğer yandan da tekelci sermaye ile çelişen bir yapıya sahip oldukları gözden kaçırılmamalıdır.

«Burjuvazi içindeki ayrışım ve farklılıkların dikkate alınması, mücadelemizin bir gereğidir. Burjuvazinin tekelci sermaye ve büyük toprak sahipleri dışında ka-

---

(7) **a.e.**, s. 68.
(8) **a.e.**, s. 86-89.
(9) G. Dimitrov, **a.e.**, s. 76.

lan bölümü bir kesimiyle emperyalizm ve büyük sermayeyle kurdukları ilişki ile varlıklarını güvence altına alır ve palazlanırken; öteki kesimiyle bunalım içinde kıvranmakta ve yıkıma gitmektedir. Bu iki eğilim politik tercihlere de yansımaktadır.

«Burjuvazi içinde çıkarları nesnel olarak faşizmle uyuşmayan, demokratik görüşlere sahip grupların, unsurların, özellikle emperyalist bağımlılık ve tekelci uygulamadan zarar gören, çöküş içindeki küçük ve orta işletme sahiplerinin, bunların örgütlerinin cepheye kazanılması, bunlarla işbirliği yapılması, faşizme karşı mücadeleyi güçlendirip, faşizmden yana olan güçleri soyutlamaya yardımcı olacaktır. Ancak bu grubun sömürücü sınıfın bir parçası olma konumu, politik tutumun gösterdiği faşizm ve emperyalizmle uzlaşmaya yatkınlığı vb. olumsuz özellikler daima ve titizlikle gözönünde bulundurulmalıdır. İşçi sınıfı mücadelesine olduğu gibi, anti-faşist cepheye de zarar verebilecek eğilimlere karşı mücadele zorunludur.»[10]

Yukarıdaki tesbitlerin yapılmasının üzerinden çok geçmeden. Özellikle İstanbul'da yoğunlaşan bir «kepenk kapatma» eylemi oldu. Burjuvazi tüm gücüyle bu eyleme karşı çıktı. Ve eylemi «devlet gücüne karşı yapılmış, terörist grupların tehdidi»ne bağlayarak, saldırısını bu yönde yoğunlaştırdı. Demirel'in bu kesimleri «kepenk ve kontak kapatmaya» çağırmasının üzerinden daha bir yıl anca geçmiştir. Kendisi bakımından bu eylemi meşru gören Demirel'in ve öteki egemen çevrelerin şimdiki saldırılarını anlamak oldukça kolaydır. Çünkü eylem burjuvazinin temel sınıfsal ittifaklarından birine yönelmiştir. TİP Başkanlık Kurulu bu konuda yaptığı yorumda şöyle dedi.

«Sadece bir korkunun ifadesi sayılamayacak ölçüde geniş katılımıyla esnaf ve zanaatkâr direnişinin de ortaya koyduğu üzere geniş kitleler, sermayenin kendilerine dayattığı açlık reçetesini kabul etmemekte kararlı olduklarını da bir kez daha göstermişlerdir.» Böylece Dimitrov'un yukarıda işaret ettiğimiz saptaması bir kere daha kendini doğrulamaktadır.

KENT EMEKÇİLERİ

Emperyalizme ve faşizme karşı mücadelede ülkemizde en hareketli kesimlerden biri de kent emekçileri, öğretmenler, memurlar ve teknik elemanların yanı sıra aydınlardır. **Tek Parti Tek Cephe** belgesinde bu kesimler için «bağımsızlık ve demokrasi cephesinin asli ve vaz geçilmez unsurlarıdır» denmektedir.

Gerçekten de, emperyalizme ve faşizme karşı mücadelede ve sosyalizmi gerçekleştirme yolunda her türlü özveriye hazır olduğunu yüzlerce kez kanıtlamış olan bu kesimlerin mücadelelerinin yükseltilmesi ve ortak cephe içindeki etkinliklerinin artırılması en önemli sorunlardan biri olmaktadır. Ne var ki hiç akıldan çıkarılmaması gereken temel nokta, cephenin mücadele süreci içinde kurulacağıdır. Manouliski'nin III. Enternasyonal toplantısında da belirttiği gibi, «Proletarya ancak kendi gücünü ve öncüsü partinin gücünü kanıtlayarak müttefiklerini kazanabilir.» Ayrıca daha şimdiden varolan mücadele güçlerinin birleştirilmesi, ortak eylemlerde doğru eylem çizgisinin hakim kılınabilmesi gene proletaryanın ve onun öncü partisinin cephe içindeki gücünün sürekli artırılması koşuluna doğrudan bağlıdır.

«Şehir ve kırdaki halk kitleleri, orta sınıflar, özel olarak köylüler gerçekten çok önemli tarihsel roller oynuyorlar. Fakat bununla birlikte bu rol, hiç bir za-

(10) **Tek Parti Tek Cephe,** s. 69-70.

man bağımsız değildir. Büyük burjuvazinin ve sermayenin etkisinde kalıp, onun politikasının aleti haline gelmekte ya da işçi sınıfının müttefiki olmaktadır.»[11]

ŞOVENİZME KARŞI MÜCADELE

Tekelci sermayenin ekonomik ve politik etkinliğinin artmasına koşut olarak, şoven milliyetçi baskı ve özümseme politikalarının da yoğunlaştığı gözlenmektedir. Günlük basının bu konudaki yoğun propagandasının yanı sıra TRT'de de yeni yeni programlar ve düzenlemeler yapılmaktadır. Faşizmin ırkçı-şoven milliyetçi tutumunun ne boyutlara vardığının kanıtları sadece uluslararası proletaryanın dersleri arasında değil, Türkiye işçi sınıfının mücadele tarihi içinde de yoğun bir yer tutmaktadır.

Ülke ve devlet bütünlüğünü koruma gibi gerekçeler anti-demokratik, gerici ve faşist her tür saldırıya, ırkçı özümseme politikalarına ve uygulamalarına dayanak yapılmaya çalışılmaktadır.

Bu konuya ilişkin olarak MYK sonuç belgesinde şöyle denmektedir: «Doğu ve Güneydoğu'da temel insan haklarını, eşit olma hakkını, ulusal ve insani hak ve değerleri özgürce kullanma ve geliştirme hakkını hedef alan hareketler ve bu hedefleri esas alan örgütlenmeler, anti-emperyalist, anti-faşist ve anti-şovenist mücadelede özel bir konuma ve öneme sahiptir.

«Bütün bu hak ve özgürlükleri yok sayan, bu talepler doğrultusundaki mücadeleyi ve hareketleri, ırkçı, şoven-milliyetçi tutumlarla düşmanca bastırmaya çalışan egemen sınıfların şoven politikalarına karşı durmak ve püskürtmek, bu hak ve özgürlükleri gerçekleştirmek, demokrasi ve özgürlük cephesinin en temel görevlerinden birisidir. Bir başka deyişle, şovenizme karşı mücadele, demokrasi cephesinin doğal, doğal olduğu kadar da temel bir görevidir.

«...Dolayısıyla, henüz sorunların çözümüne sınıfsal açıdan bakamayan, ancak, ırkçı-şoven milliyetçi baskılara, özümseme politikasına ve bu çerçevedeki uygulamalara karşı mücadele yürüten ve mücadeleyi esas alan örgüt ve grupların cephede yer alması, cepheye kazanılarak asli unsurlar haline getirilmesi, ısrarlı bir biçimde yerine getirilmesi gereken bir görevdir.

«Ancak doğaldır ki, bu ortak mücadele içinde, milliyetçi etkilenmelerden ve şartlanmalardan karşılıklı olarak sıyrılınması, kardeşliğin, isteğe bağlı, gönüllü birliğin de temellerini güçlendirecek ve bu yoldaki süreci hızlandıracaktır.»[12]

ANTİ-FAŞİST MÜCADELE GENÇLİK

«Faşizm yönetimi ele geçirdi, çünkü, gençlik saflarına nüfuz edebilmişti. Halbuki sosyal demokratlar genç emekçileri sınıf kavgasından saptırdılar. Bu yüzden de devrimci proletarya gençlik için gerekli eğitimi geliştiremedi... faşizm ise, gençliğin militan eylem gibi önemli bir ihtiyacını kavradığı için, gençliğin büyük bir kesimini kendi savaş bölüklerine çekebildi.»[13]

Gençlik içinde çalışmanın ve gençliği anti-faşist mücadeleye çekmenin ve örgütlemenin ne kadar yaşamsal olduğuna işaret ediyor Dimitrov. Yani, bu alandaki başarısızlığın faşizmin yönetimi ele geçirmesine neden olacak boyutlara va-

---

(11) M. Thorez, **a.e.**, s. 64.

(12) **Tek Parti Tek Cephe**, s. 73-74.

(13) G. Dimitrov, **a.e.**, s. 74.

rabileceğine işaret ediyor. Bu saptama bugün Türkiye'deki sınıf güçleri için, bilimsel sosyalist hareket için tüm anti-faşist güçler için adeta bir hareket noktası, soruna yaklaşma biçimi olarak ele alınmak durumundadır.

Bugün Türkiye'de anti-faşist mücadele içinde olabilecek gençlik örgütlenmeleri çeşitli politik ve ideolojik ayrımları olan örgütler içinde dağılmış durumdadır. Bu açıdan öncelikli görev anti-emperyalist ve anti-faşist gençlik cephesinin kurulması ve bu cephenin demokratik cephe içinde yerini alması, gençliğin anti-faşist mücadelesi açısından öncelikli olarak saptanması gereken örgütlenme perspektifi olmaktadır.

Bu konuda **Tek Parti Tek Cephe** kararında TİP MYK şöyle diyor: «Gençliğin ilerici, devrimci enerjisini anti-faşist mücadelenin emrine vermeyi sağlayacak bir anti-faşist, anti-emperyalist, anti-şovenist gençlik platformunun oluşturulması ve bu platformun savrulmalardan uzak, disiplinli bir çalışma göstermesi, yalnız gençlik içinde değil, tüm toplumda faşizmle mücadelenin en belli başlı güvencelerinden biridir. Faşizmin genç beyinleri kendi amaçlarına alet etmesi, gençlik kitlesini suskunluğa, politika dışına düşmeye itmesi, maoculuğun tahribatı, maceracı çıkışlar, ancak anti-faşist örgütlerin uyumlu, gerçek bir birliği sağlamaları ile boşa çıkartılabilir. Emperyalizm ve büyük tekelci burjuvazinin egemenliğine son verilmesinde, anti-faşist gençlik platformu bu hedefe biran önce ulaşılmasına geniş katkılarda bulunabilecek bir güç olarak sorumluluklarını yerine getirebilir.»[14]

FAŞİZME KARŞI MÜCADELE VE CHP'NİN KONUMU

Türkiye solunda en çok tartışılan, kimi zaman ilericiliğine «toz kondurulmayan», kimi zaman gerici güçlerle aynı hizaya konan ve hatta tümüyle inkar edilen CHP'nin, faşizme karşı mücadele ve demokrasi cephesi açısından yerli yerine konması ve sınıfsal niteliğinin açık seçik belirlenmesi gerekmektedir.

CHP burjuva reformist bir parti midir, sosyal demokrat bir parti midir, yoksa tümüyle tekelci sermayenin etki alanına girmiş, bu nedenle de bundan sonraki aşamada ve özellikle emperyalizme ve tekellere karşı mücadelede artık tümüyle barutunu tüketmiş midir vb. tartışmalara TİP MYK kararının getirdiği açıklık şöyle: «... uç değerlendirmelerin yapıldığı, savrulmaların olduğu bir problem alanı, demokratik güçler arasında CHP'nin yeri tartışmasıdır. Partimiz CHP'yi yoksayan, öteki burjuva partileri ile, hatta gerici faşist partilerle aynı kaba koyan değerlendirmelere de, CHP kuyrukçuluğunun bütün biçimlerine de karşı olduğunu, çeşitli vesilelerle tekrar tekrar ortaya koymuştur.

«Tekelci sermayenin küçümsenmeyecek etkilerine, uzantılarına ve tekelci sermaye ile tüm uzlaşmalarına rağmen, genel hatları ile programı ve özellikle tekellerin saldırılarının yoğunlaştığı dönemlerde yürüttüğü utangaç ve kimi çelişkileri de içeren politikasıyla CHP, esas olarak tekelci olmayan sermaye kesimlerinin sözcülüğünü üstlenen, onu temsil eden bir partidir. Ayrıca CHP'nin kitle tabanında bağımsızlıktan ve demokrasiden yana bir tutuma sahip geniş bir işçi ve emekçi kesimi yeralmaktadır. CHP'nin tabanındaki anti-faşist, anti-emperyalist eğilimlerin büyük ağırlığını ele alan, CHP örgütünün burjuvazinin tekelci ve tekelci olmayan kesimleri ile küçük burjuva ilerici aydınları, köylüleri, sınıf bilinçsiz işçileri kapsadığını gözönüne alan bir politika savrulmalardan uzak kalabilir. Savrulmaları engelleyebilir.

«Cumhuriyet Halk Partisi'ni cephe açısından değerlendirirken diğer kesim-

(14) **Tek Parti Tek Cephe**, s. 81.

lere ilişkin olarak yapılması gerektiği gibi, durağan bakılamayacağı açıktır. Cephenin oluşması için Cumhuriyet Halk Partisi'ne yaklaşım, sonuçlarını hemen vermeyecektir. Diğer taraftan bir süreç içinde CHP'den tekelci etkilerin temizlenmesiyle birlikte gelişen bir örgütsel bütünlük, cephenin oluşma ve örgütlenmesi açısından büyük kazanımlar sağlayacaktır.

«... CHP içinde henüz tabandaki işçi ve emekçilerin çıkar, özlem ve taleplerini kararlı ve ilkeli bir şekilde savunma niteliğini kazanmamış olsa da, etkin bir demokrat, yurtsever kanat oluşmaktadır.»[15]

MİLLİ SELAMET PARTİSİ HANGİ SINIFSAL ÇIKARLARIN SAVUNUCUSUDUR?

Özellikle İran devriminden sonra, geri kalmış ve gelişmekte olan ülkeler içinde olan müslüman ülkelerde islamcı ideoloji yeniden etkinlik kazandı. Bir kısım Arap ülkelerinin dünya petrol üretimi ve rezervlerinin önemli bir bölümünü ellerinde tutmaları ve bu ülkelerin ilerici Arap rejimleri tarafından sürekli zorlanması, İslamcı ideolojiye zorunlu olarak yeni yeni işlevler kazandırdı.

Dinci ideoloji, özellikle gerici burjuva partileri tarafından ülkemizde yıllardır politik mücadelenin bir aracı olarak kullanılagelmiştir. Ne varki, MSP'nin kurulması ve belli bir etkinlik kazanması ile birlikte, Ortadoğu ve özellikle İran'daki son gelişmeler MSP'nin politik tutumunu da etkilerken, bu parti ve dolayısıyla bu partinin dayandığı sınıfsal kesimlere ilişkin yeni beklentiler ve politikalar düşünülmeye ve öne sürülmeye başlandı. Demokrasi mücadelesi açısından MSP'nin son günlerde yaptığı kimi çıkışlar da bu tür yeni gözlemler yeni kanıtlar sağladı.

MYK kararında bu parti üzerine şunlar söylendi: «... dinci ideolojinin etkisi altında olan, halen tekelci ve tekelci olmayan kesimlere açık olan Milli Selamet Partisi'ni ele alırken de, Türkiye'de ve dünyada olup bitenlere, gelişmelere bağlı olarak, bütün bir süreç içinde, sınıfsal ayrımın belirginleşip netleşmesi sonucunda, gene dinci, geçmişe özlem duyan, ama aynı zamanda daha radikal tavıralışlara yönelen politik oluşumların da beklenebileceği hiçbir abartma faktörüne yer vermeksizin gözden kaçırılmamalıdır.»[16]

Son olarak M. Thorez'in bu konudaki özgün deyişini hatırlatalım. «Küçük ticaret ve şehir küçük burjuvazisi; sermaye ve bankerler insiyatifindeki kredi zilletinden nefret ederler, buna karşılık mülkiyetin ebedi varlığına, hatta onu artırma olanağına inanırlar. Bağımsız meslek sahipleri, orta ve üst kadrodaki görevliler bir başka çeşit hayalle ön yargılara sahiptirler. Onlar bugünkü toplumun aşamalı olarak barışçı bir şekilde kendiliğinden düzeleceğine inanırlar. Tüm anlayışlar arasında şovenizm tohumu bazen anti-faşizme karışır... orta sınıflara dayanan parti ve örgütler, onların hayal ve saplantılarını beklenmedik bir şekilde yansıtırlar. Onlar kalıcı bir politika yürütemezler, sürekli olarak yalpalarlar. Biz onlara, antifaşist hareketin, Halk Cephesinin başarısını, proletaryanın dışındaki emekçi kitlelerin, işçi sınıfının çevresinde toplanabildikleri ölçüde ancak garanti edilebileceğini göstermeye çalışıyoruz.»[17]

GOŞİZM VE BİREYSEL TERÖRİZM SORUNU

Faşizmin saldırısının yoğunlaştığı, devlet terörünün tırmandığı boyutlarda emperyalizme ve faşizme karşı, mücadelenin geliştirilmesi ve bu süreç içinde mü-

---

(15) a.e., s. 77-78.
(16) a.e., s. ......
(17) M. Thorez, a.e., s. 63.

cadelenin alacağı çeşitli biçim ve boyutlarda titizlikle kaçınılması gereken olgulardan biri bireysel terörizm olmaktadır. Bu hareketler ise, genel olarak orta katmanların ve küçük burjuva kesimlerin bir başkaldırış biçimi olarak gözlenmektedir.

Tekellerin etkinliğinin artmasıyla birlikte mülksüzleşme sürecinin de hızla arttığı bilinen bir gerçek. Kırda ve kentte orta ve küçük mülk sahiplerinin hızla mülksüzleşmesine ilave olarak özellikle gençliğin büyük bir gelecek endişesine kapılması, toplumun çok çeşitli kesimlerinde düzene karşı başkaldırı eylemlerini artırmaktadır. Üstelik yaşadığımız koşullarda faşizmin gençliği hedef alan ideolojik, politik ve örgütsel saldırıları, bu kesimlerde korunma, devlet güçlerinin tarafgir tutumlarına karşı güvensizlik ve giderek karşıya alma ve nihayet 'kendi yolunu kendi çizme' eğilimlerine yaygınlık kazandırmaktadır.

Ayrıca, goşist harekete taban olanların çoğunluğunun özellikle küçük burjuva kökenli olmaları, onların küçük burjuva devrimciliğine eğilimli olduklarını, 'çocukluk hastalığı' goşizme önceden yatkın olduklarını peşinen kabul etmeyi gerektiren bir durumdur. Bu sosyal bir hastalıktır ve yalnızca ideolojik değildir; bundan ötürü de süregendir.»[18]

Kapitalizmin işçilerin, emekçilerin, aydınların ve gençlerin en temel beklentilerine cevap verememesi bir yana, git gide yaşam koşullarını düşürmesi, gelecek endişesinin tüm topluma hakim bir unsur haline gelmesi 'süregenliği' daha da artırmaktadır.

Devrimci proletaryanın sınıf güçlerinin bu konumuna gözlerini kapamasını hiç kimse bekleyemez. Özellikle tekellerin faşizm dayatmaları karşısında, en geniş kitleleri sınıf cephesi içinde toplamak ve düşmanı yalnızlaştırarak yenmek, günümüz somutunun en öncelikli ve ivedi sorunu olmaktadır.

Sorun MYK kararında şöyle ortaya konmaktadır: «... bugün artık gençliğin de ötesinde, küçük üretici kesimde hatta kimi işçi gençler arasında etkinlik kazanmış olan bu gruplar ile eylem birliğini geliştirmenin yolları aranmalıdır. Daha baştan bu gruplar ile eylem birliğini sürdürmenin, bu grupları cepheye kazanmanın olanaksız olduğu biçiminde bir değerlendirme yanlış olacaktır. Bu gruplara en geniş eylem birliğinin gereği anlatılmak ve kabul ettirilmek zorundadır. Ne var ki, bu hareketin sınıfsal niteliği biran bile gözden kaçırılmamalı, küçük burjuva tepkici özü açıkça ve titizlikle değerlendirilmelidir. Goşizmin iradeciliği, sabırsızlığı esas alan ve maceracı bir karakter taşıyan tahlil ve eylemlerinin çoğu zaman demokratik güçlerin eylem birliğine, demokrasi güçlerinin mücadele bütününe zarar verecek boyutlara ulaştığı, hatta devrimci potansiyeli erittiği unutulmamak zorundadır.

«... Anti emperyalist mücadelenin başarısı, tekelci sermayeye, büyük toprak sahiplerine karşı olan tüm güçlerin birliğinin sağlanmasında ayrılık değil, birlik noktalarının öne çıkarılmasını gerektirir. Ama hiç unutulmamalıdır ki, sağ ve 'sol' oportünizme karşı verilecek mücadele de bağımsızlık, demokrasi, sosyalizm mücadelesinin, demokrasi cephesinin başarıya ulaşması için bir o kadar zorunludur.»[19]

NASIL BİR PARTİ?

«Sınıf mücadelesinin hızlı bir şekilde keskinleştiği, sınıf düşmanlarının saldırılarını yoğunlaştırdığı bir süreci yaşıyoruz. Bugün için 'kat kat üstün bir düş-

(18) V. Balşokov, **Orta Katmanların Başkaldırısı,** Konuk Yayınları, s. 119.
(19) a.e., s. 75-76.

mana karşı, düşman bütün gücünü tek bir noktaya topladığında açık bir meydan savaşından kaçınabilecek, ama öte yandan, düşmanın yetersizlik ve yanlışlarından yararlanabilecek, ona en beklemediği yerde ve anda hücuma geçebilecek kadar esnek bir partiye' her zamankinden çok ihtiyaç vardır. Görevler çok yanlı, ama aynı anda oluşan görevlerdir; önemleri kat kat artmaktadır.» Merkez Yönetim Kurulumuz, partimizin daha da güçlendirilmesini ve çelikleştirilmesini, bu iki alandaki görevlerin yerine getirilmesinde ve kalıcı sonuçlara ulaştırılmasında temel bir faktör görmektedir. Bu alanlarda ilkeli ve kalıcı adımların atılması, partimizin daha da güçlendirilmesine koşut olarak sağlanacaktır.

«Partimizin önünde duran görevleri yerine getirmesi, Genel Merkezden çalışma ekiplerine kadar bütün örgütlerimizin sınıf mücadelesinin tüm alanlarında sürekliliği olan yoğun bir politik çalışmayı yürütmesine ve bunu örgütlemesine bağlı bulunmaktadır. Sürekliliği olan bir kitle çalışmasını yürütmek, her dakikayı kitlelerin örgütlenmesi için değerlendirmek, kitlesel eylemleri yükseltmek; bunlar partimizin kollektif bilincinde sürekli canlı tutulması gerekli noktalardır.»

«Kısaca:

Anti-faşist görevlerin yerine getirilmesi için, anti-faşist cephenin örülmesi için daha güçlü bir partiye sahip olmak!

Bilimsel sosyalist hareketin tekleşmesi için daha güçlü bir partiye sahip olmak!

Daha da güçlendirilmiş, daha da çelikleştirilmiş bir Türkiye İşçi Partisi!

Başarının yolu buradan geçmektedir.»[20]

MYK'nın saptadığı görevlerin başarısı için, parti olarak kendisine ilişkin, varmak istediği ideolojik, politik ve örgütsel hedeflerin topluluğu olarak ifade edilen bu saptama, aynı zamanda önümüzdeki günlerin getirdiği zorlu görevlerin başarısının da temel koşulu olmaktadır.

Türkiye İşçi Partisi örgüt birimleri içinde 4 aya yakın süren tartışma sonunda demokratik merkeziyetçi işleyişin örnek bir belgesi olarak açıklanan MYK kararı, salt TİP'in kendi içindeki silkinişin bir ifadesi değildir. Bilimsel sosyalist parti yaşamının enternasyonalist normlarının sınıf mücadelesinin her aşamasında korunması ve geliştirilmesi, bugünü yarına bağlayan sınıf mücadelesinin somut hedeflerinin bilince çıkarılması ve bunun en geniş işçi ve emekçi kitlelere benimsetilmesi gerekiyor. Sınıf mücadelesinin gereksindiği mücadele biçimlerinin hiç birine takılmadan, hiç birini küçümsemek ya da mutlaklaştırmak gibi bir körlüğe düşmeden, kitle hareketlerini yükseltmek, kendiliğinden gelişen kitle hareketleri içinde yer alarak onları doğru hedeflere doğru yönlendirmeye çalışmak görevi ağır bir sorumluluk olarak bekliyor ve nihayet kitle hareketlerinden alınabilecek derslerin asla ihmal edilmemesi gerekiyor. Bunun için öncelikle TİP MYK'nın tanımladığı ve ulaşmak için hedeflerini bilince çıkardığı parti yapısına kavuşmak, önümüzdeki mücadelenin öncelikli ve eksiksiz yerine getirilmesi gereken sınıf görevleridir.

Türkiye'de sınıf mücadelesi zor günlerin eşiğinde boğuşuyor. Ama MYK kararının saptadığı gibi, «tehlike ve olanaklar birlikte oluşmaktadır». Son TARİŞ direnişi bunun sıcak ve güncel kanıtlarından biri oldu. Türkiye işçi sınıfı ve emekçi halk kitleleri, emperyalizme ve faşizme karşı, ülkemizin bağımsızlığı, demokratik hak ve özgürlükler ve nihayet sömürüsüz toplum yolundaki mücadelesini, TARİŞ olaylarıyla bir kere daha görüldüğü gibi, yükseklere çıkarabilecek mücadele bilinç

(20) **a.e.,** s. 92-93-94.

ve kararlılığına sahiptir. «İşçi ve emekçilerin hiç de uzak olmayan bir gelecekte yurdumuzun üzerinde sosyalizmin şanlı bayrağını dalgalandırmayı başarmaları mümkündür.» Yeter ki öncü güç, bilimsel sosyalist hareket doğru mücadele hedefleri, doğru mücadele yöntemleriyle mücadele cephesine katabileceklerinin tümünü saflara katmasını bilsin. Nerede geri çekileceğini ve nerede mücadeleyi yükseltebileceğini doğru saptasın. Bu kıvrak ve üstün manevra yeteneğini geliştirebilsin. Yeterki bilimsel sosyalist hareketin safları kararsız, mücadelenin gereklerini kavrayamayan, bugünün görevlerini yarının görevleri ile bağdaştıramayan, sağ ve sol oportünist akımların etkilerinden kurtarılsın.

SOSYALİST DEVRİM VE ANTİ-FAŞİST MÜCADELE

Kimi sağ ve sol oportünist akımlar, Türkiye İşçi Partisi'nin sınıf mücadelesinin önündeki görevlerin zorunlu bir gereği olarak saptadığı politikayı, «sosyalist devrimden vazgeçmek» olarak tanımlamaya kalkıyorlar. Bu dar kafalılar, bu sağ ya da sol uzlaşmacılar, bu sınıf hareketinin kaçakları, bu sıcak köşelerinde devrim lafazanlığı yapmaya kalkanlar, faşizmin saldırıları karşısında ellerini kollarını bağlayıp, çevrelerinde hata aramaya kalkanlar, sadece «sosyalist devrim» diyerek sosyalist devrimin yapılamayacağını bilmiyorlar mı? Ya da emperyalizme ve faşizme karşı mücadelenin sosyalist devrim hedefi gözetilmeden kazanılamayacak olduğu yolundaki uluslararası proletaryanın derslerinden habersizler mi? Belki, ama daha önemlisi bunlar dar grupçu hesapları, hizipçi kafaları ile sınıf mücadelesine yaklaşan, bu nedenle de bir burjuva çukurundan diğerine batan sınıf körleri, hatta sınıf uzlaşmacılarıdır. Bunlar, teoriyi donduranlar, eskinin köhnemiş batağında burunlarının ucunu göremeyen, son kertede sınıf uzlaşması platformlarının ayakları altından kaymasına isyan eden, bu nedenle de yükselen sınıf mücadelesinin ateşinden korunabilmek için kendilerine içinde kavrulacakları demirden bir zırh hazırlamaya çalışan döneklerdir.

Sosyalist devrim tezi, bugünden yarına sosyalist devrim değildir. Bu anlayışın, 'tek yol devrim' anlayışından hiç bir farkı yoktur ve bu anlayış sınıf hareketinin önündeki görevleri inkar eden, sosyalist devrimi tıpkı 'tek yol devrim' gibi, bilinmeyen bir geleceğe bırakan sol oportünizmdir.

Lenin'in dediği gibi; «Demokrasi için savaşımın proletaryayı sosyalist devrimden saptırabileceğini, ya da sosyalist devrimi gözden uzak tutabileceğini, gölgeleyebileceğini vb. sanmak çok büyük bir yanılgı olur. Tersine, tıpkı tam demokrasiyi gerçekleştirmeyen muzaffer bir sosyalizm düşünülemeyeceği gibi, proletarya da demokrasi için genel, sistemli ve devrimci bir savaşım sürdürmezse, burjuvazi karşısında zafere hazırlanamaz.»

Günümüz koşullarında proletaryanın demokrasi için mücadelesi, faşizme karşı mücadele olarak çok daha önem kazanıyor. Kaldı ki, faşizmi püskürtmek, bu sağlanamazsa, bir daha dirilmemek üzere yerle bir etmek, tüm faşist hareketin kökünü kazımak görevi sıradan bir demokrasi mücadelesi de değildir. Önce faşizmin «hayvansal diktatörlüğü»nün ne olduğu kavranmalıdır. Sonra işçilerin, emekçilerin, aydınların ve gençlerin tümüyle ne tür bir saldırı karşısında olduklarının bilince çıkarılması gerekir.

Bilinmelidir ki, devrim sürecinin tekliği, sosyalist devrime giden yolda bir dizi aşamanın inkârı da değildir. Ne var ki, hem bu aşamaları ve bunun «devrimci iktidar»ının doğru bir biçimde saptanması ve hem de sosyalist devrim perspektifinin bir an bile gözden kaçırılmaması gerekmektedir. Bu her iki uç da bur-

juvazinin tuzaklarına düşmekten kurtulamazlar. Sınıf mücadelemizin yakın geçmişi bunun sayısız dersleri ile doludur.

12 Mart öncesi MDD'ciler sağ oportünizmin temsilcileri olarak, Emek hareketi ise 'sol' oportünizmin temsilcileri olarak şu kısa geçmişte tarihin bataklığına gömülmüşlerdir. UDC'cilerin yakın geçmişteki deneyleri de bunun örneklerinden biridir. Bunun karşıtı ise, TİP içinde tasfiye edilen ve şimdi sosyalist devrim havarisi kesilen anti-komünist ve anti-sovyet hiziptir.

«Şayet 'saf, katıksız, arı' proletarya, proleterin (çalışarak yaşamının gerekli kıldığı araçlarının ancak yarısını sağlayan) yarı proletere, yarı proleterin küçük köylüye (ve kentte ya da kırda küçük zanaatçıya, genel olarak küçük işletmeciye) küçük köylünün orta köylüye vb. geçişinin belirtisi olan pek çeşitli bir sosyal tipler yığınıyla çevrili olmasaydı; şayet proletaryanın kendisinin içinde daha az ya da daha çok gelişmiş kategoriler, mesleki, kimi zaman dinsel vb. bölünmeler bulunmasaydı, kapitalizm kapitalizm olmazdı. Bu nedenle proletaryanın öncüsü için, proletaryanın bilinçli bölümü için, dolambaçlı yollara başvurmak, çeşitli proleter topluluklarıyla, çeşitli işçi ve küçük esnaf partileriyle anlaşmalar, uzlaşmalar yapmak zorunludur. Burada önemli olan, bu taktiği, proletaryanın genel bilinç düzeyini, devrimci anlayışını, savaşım ve yenme yeteneğini azaltacak değil, yükseltecek şekilde uygulamayı bilmektir.» (V.I. Lenin)

Burada söz konusu olan, gerçek sosyalistlerin, partinin kendisinin, emperyalizme ve faşizme karşı, çeşitli düzeylerde uzlaşmalar ve anlaşmalar yaptığı ya da yapmaya çalıştığı kesimler içinde 'kendi benliğini' unutmaması, kaybetmemesi ve sulandırmamasıdır. Ancak bu, bir köşede bekleyerek, kıyıda kenarda kendine sığınacak sakin bir köşe arayarak değil, sınıf mücadelesinin tam içinde sıcak mücadele ile olur. Bu sınıf hareketinin gereksindiği, kitleselliği hiç gözden ırak tutmayan her türlü mücadele biçim ve yönteminin ustaca yaşama geçirilmesiyle olur. İşçi ve emekçilerin mücadele deneylerinin, mücadele karar ve azimlerinin ustaca saptanmasıyla olur. Bu da gene sınıf hareketinin ta içinde saptanabilir. Kıyıda kenarda değil, ta göbeğinde yer alarak olur.

Sınıf hareketi içinde sağ ya da 'sol' oportünistlerin gözden kaçırdığı, «eskiye, alışılmışa, tarihin mahkum ettiğine karşı savaşım verenlerin yolunun, bir otoyol gibi dümdüz olmasına» olanak yoktur. Yükselen devrim dalgalarının içinde hiç bir devinimi olmayan bir kütük gibi, savrulup kıyıya atılmak da vardır. Aslolan, bu dalgaların içinde ustaca yolunu bulabilmek ve onlara yol gösterebilmektir. İşte teori, bunun için «bir doğma değildir.»

«Biz... tüm cumhuriyetçilerin, tüm demokratların yanında mücadele ediyoruz. Bizde bir değişmenin olduğundan söz etmeye kalkanlara şunu açıkça belirtelim ki, bizim doktrinimiz bir doğma değil, fakat her koşulda, işçi sınıfı ve halkın birliği için doğru yolu bulma yöntemidir.»[21]

Bu sözler uluslararası proletaryanın deneyleri içinde her gün bir kere daha doğrulanmaktadır.

Sınıf mücadelesinin kaçaklarına bu aşamada söylenecek ilk söz şu olabilir: **«Her ülkede devrimcilerden şunu istiyoruz; kendi tecrübelerinden ve proletaryanın devrimci öncülüğünden alınacak ne kadar ders varsa bunları tesbit etsinler ve uygulasınlar. Kıyıda kalıp kabaran dalgaları gözleyeceklerine; bir kenarda havanın durulmasını bekleyeceklerine, sınıf kavgasının dalgalı sularında nasıl yelken açılabileceğini hızla öğrensinler.»**[22]

---

(21) M. Thorez, a.e., s. 132.
(22) G. Dimitrov, a.e., s. 149.

«SANAT RAPORU» ÜZERİNE

«Sanat Raporu», özenle hazırlanmış, ama daha çok kuramsal düzeyde genel doğruları ve saptamaları getiren bir çalışma; Türkiye'nin bugünkü genel görünümü içindeki sanat olgusunu, geçiş dönemindeki olabilirliği ile değil, ilerde olması gerektiği biçimde sunmaya yönelik... Ciddiliğinden hiç kuşku duymadığım böyle bir raporun, kanımca somut belgelere ve verilere dayandırılarak hazırlanması, sanatın topluma olan karmaşık ilişkilerini çözüme açık bir biçimde açıklaması yönünden daha aydınlatıcı olurdu. Belirtilenler, bugüne kadar yapılmış olan saptamaların bir özeti, ama pratik çözümlemelere yönlendirilmemiş. Herşeyden önce yapılması gereken şey, sanat ile varolan toplumsal sistem arasındaki işlevsel ilişkiyi ortaya çıkardıktan sonra, sanatın varolan sistem içindeki işlevinin ne olduğunu belirginleştirmek olmalıydı. Bu da belgelere ve uygulamalara dayalı somut öneriler olarak gerçekleştirilmeliydi. Ayrıca işlevselliğin niteliği ve ölçüsü her sanat alanında değişik bir biçimde önümüze çıkar. Hızlı bir geçiş sürecini yaşamakta olan bu toplumun sosyo - ekonomik yapısı ve konumu gözönüne alınarak çeşitli sanat alanlarında bugün için ne yapılabileceği sorusunun yanıtlanması daha gerçekçidir sanırım; daha sonra yapılacaklar ise bir sonraki aşamadır.

Rapordaki bazı konular, ayrıntılı bir biçimde incelenmediğinden, yine yuvarlak ve genel kalınmıştır. Sözgelimi, sanat eğitimi alanında, bugünkü varolan toplumsal sistemin sınırlarını zorlayan bir eğitim izlencesini yürütmekte olan kurumlar yok mudur? Sanat eğitimi yapan tüm kurumlar teker teker iyice incelenmiş midir? Yoksa yıllardan beri eleştirilen bazı kurumlar gözönünde tutularak bir genellemeye mi gidilmiştir?

Demokratikleşme İçin Plan'da Türkiye'nin çeşitli alanlarındaki durum belgelere ve somut örneklere dayanılarak verilirken sanat konusunun soyut denilebilecek bir genelleme içinde verilmesi sözkonusu yapıtın bütünlüğünü bozar göründü bana. Sanat konusuna ciddi bir biçimde eğilmiş bir siyasal partinin daha önce yapılmış saptamalarla yetinmeyip somut çözüm önerileri, başka deyişle bugünün koşulları içinde, pratikte gerçekleştirilebilecek öneriler getirmesi daha doğru olurdu.

Çok sınıflı bir toplumu yaşayanların sanatı ve bunun içinde tiyatronun bu sınıflara yönelik katkısı en iyi nasıl sağlanabilir? Bu çok önemli sorunun yanıtlanması bizi somut çözümlemelere götürecektir. Bu alanda bir-

çok sorun içinde estetik sorunların bilimsel bir biçimde çözümlenip denenmesi gerekir. Tiyatro ile bir etkinlik sağlanmak isteniyorsa (ki tiyatronun katkısı ancak etkin olmasıyla başarılabilir), o zaman toplum yapısına uygun yaygın bir tiyatro estetiğini, araştırmalara ve belgelere dayandırarak gerçekçi ve nesnel bir biçimde saptamamız zorunludur. Bunun için de, kuramda kalmayan deneylere şimdiden girişmek gerekir.

Demokratikleşme İçin Plan başlıklı geniş kapsamlı ve yararlı olan yapıtın bir eki olarak **Yurt ve Dünya**'da yayımlanan ve tartışmaya açılan «Sanat Raporu»nu olumlu bir ilk adım olarak görüyorum. Dileğim, insan yaşamının temel gereksinimlerinden biri olan kültür düzeyinde yaşamının dinamosu sanatın da, ilerde, bu geniş kapsamlı kitaba alınması... **Plan**'daki öteki konular gibi belgelere dayandırılarak ve uygulamadaki sorunların çözüme ilişkin önerileri getirilerek... Bu da demokratik örgütlerin, kuruluşların, sanatçıların, yazarların işbirliği ve güçbirliği ile oluşturulabilecek bir sonuçtur.

ÖZDEMİR NUTKU

* * *

«Sanat Raporu»nda yer alan «sanatın demokratik bir biçimde örgütlenmesi... sanatın toplum için örgütlendirilme sorunu... sanatın özgür ve demokratik yaratım ortamına ve toplumsal yaşamla bütünleşme olanaklarına kavuşturulması» tesbitlerine katılıyorum.

Raporun ikinci bölümünde yer alan «sanat ideolojinin nesnesi olduğu kadar öznesidir de...» tesbiti de, bu alanda temel ve çok önemli bir vurgulamadır.

Aynı bölümde yer alan, «aktarmacılık... kültür emperyalizmi... burjuvazinin milli kültür şovenizminin faşist ideolojiye yönelmesi...» tesbitleri ile, «çağdaşlaşma, modernleşme ideolojileri»nin içyüzünü açıklayan çözümlemeler, «montaj ve aranjman kültür» olguları, sanat ortamının içinde bulunduğu durumu doğrulukla yansıtmaktadır.

Üçüncü bölümde yer alan «anti-demokratik yasalar ve hükümler»e ilişkin tesbitler de, ortak sorunlarımızdır.

Sanat eğitimi konusuna ilişkin dördüncü bölümde, sendikalar ve kültür evlerince yapılacak çalışmaların yanısıra, yerel yönetimlerin, başta Türkiye Yazarlar Sendikası olmak üzere çeşitli meslek örgütleri ve kuruluşların konuya ilişkin olarak yapabilecekleri etkinliklere de yer verilmelidir. Örneğin, çeşitli meslek kuruluşlarının sanat alanında koyacakları ödüllendirmeler, egemen sınıfların ödüllendirme kurumlarına karşı sanatın demokratikleştirilmesi, demokratik sanatın yaygınlaştırılması yönünde etkin işlev taşıyabilir.

Kendi etkinlik alanım olan «edebiyat»a ilişkin olarak «Sanat Raporu»nda yer alan tesbitlere de katılıyorum. Yazarların sorunları konusunda bu bölümde söylenenlere ek olarak aklıma şunlar geliyor:

— Yazarlar için vergi bağışıklığının yükseltilmesi sorunu.

— Yazarların sosyal sigortalar kapsamına alınmaları sorunu.

— Devletin uluslararası yayın ve telif sözleşmelerine girmesi sorunu. (Böylece yabancı yazarlara telif ödenecek, yerli yazarlarla haksız rekabete, yerli yazın alanındaki telif düşüklüğüne son verilecektir. Yerli yazın üretimi artacak, çeviri alanında nitelik yükselecektir.)

— Sendikalar ve partiler, yukarda değindiğim doğrultuda ödüllendirme ve özendirme etkinlikleriyle demokrat sanatçılara destek olabilirler.

Sonuçtaki, sosyalist gerçekçiliğe ilişkin tesbitlere ve şu son iki ilkeye de katılıyorum:

— «Sanatçının ekmeğini kazanmasının burjuvazinin para kesesine bağımlı olmaktan kurtarılması».

— «Sanat eserlerinin izleyiciye ulaştırılmasının baskı ve denetimden kesinlikle uzaklaştırılması».

Bu iki ilkenin yaşama geçirilmesi bakımından, demokratik sanat ortamının, demokrat sanatçıların maddi olarak desteklenmeleri (ödüller vb.) büyük önem taşımaktadır.

İlerici parti ve sendika yayın organlarında seçkin (ilerici, demokrat) sanat ürünlerine daha çok yer verilmelidir.

Sanatçıların basın, yayın, dağıtım kooperatifleri kurma yönündeki çabalarına destek olunmalıdır

Kısaca, muhalefette iken de, iktidar olduğumuzda kuracağımız kurumların temellerini atmalı, çekirdeklerini oluşturabilmeliyiz.

Bir eleştiri: «Sanat raporu»nun dili ve anlatımı, daha yalın, daha anlaşılır olmalıdır.

ATAOL BEHRAMOĞLU

* * *

1 — **Demokratikleşme İçin Plan 1978-82**'ye ek olarak hazırlanan «Sanat Raporu» ülkemiz kültür sanat yaşamında, önemi hep bilinen ama tanımı ve işlevi bu önem derecesince sunulamayan, boşluğu doldurmak adına önem taşıyor. Raporda bu alanda tartışılabilinecek hemen her konu makaleler şeklinde ele alınmış.

Bölüm başlıkları, yapılan saptamalar, konunun ele alınışındaki titizliği gösteriyor. Ancak 1929'dan bu yana, programlarında kültür politikası saptamayan siyasal iktidarlar, gerici tutucu baskılarını kültür sanat alanına yöneltmekten geri durmamışlar. Konunun bu tarihsellikle ve kültürel yapının değerlendirilmesi şeklinde ele alınması, özgür tartışma ortamlarının yaratılması göz önünde bulundurulursa, 1965'teki Devrimci Eğitim Şurası'ndan sonra ilk kez bu alanda yapılmak istenen köklü bir çalışma!

Bu yüzden, böylesi bir rapor, kültür-sanat alanında yıllarca kendi özverisi ile birtakım işler yaparak boşlukta kalmaktan kurtulabilmiş, kültür-sanat adamlarını istihdam edici bir politika öneren, yıllarca bazı konuların tanımını yapmaya çalışıp da ancak sınırlı boyutları aşamayan kişilerin de başvuracakları, görüşlerinin dile getirildiği, bir mücadele silahı olarak değerlendirilmek istenecektir.

Bu bakımdan sorunların biriktiği bu alanda, «Sanat Raporu»nu tartışmaların bitirildiği bir çalışma olarak değil, tartışmaların başlamasına ve sürdürülmesin neden olacak bir çalışma olarak değerlendirmek gerekir.

2 — Günümüz Türkiye'sinin ekonomik-politik tahlili, kültürel yaşamından ve tahlilinden soyutlanamaz. Sanatın özgürlüğü, sanatta özgür yaratıcılık gibi kavramların canlılık kazanması, kültür alanının demokratikleşmesi mücadelesinden soyutlanamaz. Sanat kültürel yapının bugünkü konumundan etkilenmeden bu yapının değişmesi ve kültür alanının demokratikleşmesi mücadelesinde üzerine düşen yükü taşıyamaz. Üretim ilişkileri - kültür üst yapısı, sınıfsal çelişkiler, sanatın doğru değerlendirip doğru gözlenerek ele alınması, kitlelerin niye daha iyi bir yaşam hakkına sahip olamadığı, sanat aracılığı ile yaşamdan örnekler verilerek en iyi bir şekilde aktarılabilinir, üstelik bundan estetik haz alınması da sağlanılabilir.

Ancak, doğru saptamalar yapma yolunda, eleştirel bakışın yanı sıra bu konuda da, ilkeleri saptanan, yol gösteren yaptırımcı bir programlamaya gidilmenin gerekliliği vardır. Toplumsal ve tarihsel gelişmenin gidişi içinde insan tarafından yaratılan maddi ve manevi değerlerin genel toplamına kültür denildiğine göre; emek kültüründen, toplumsal davranış kültüründen, günlük yaşamdaki insan ilişkileri kültüründen; üretimdeki, çalışma yerlerindeki, genel yerlerdeki kültürden söz

edebiliriz. Bütün bu durumlar, söz konusu topluluk tarafından kabul edilmiş bulunan tarihsel kökü olan, ayıklanmış ve bir miras gibi devralınmış davranış ve eylem tarzlarını modellerini içerir.

Bundan ötürü sözü geçen tarzlar ve modeller, bireylerin toplulukla bütünleşmelerini, onun üyesi olmalarını belirleyen özelliklerdir.

Sanat bu kültürel yapının özelliklerden yola çıkarak, toplumun yeni değer yargılarına ulaşabilmesinde eleştirel, değişkenlik getirici bir sürecin işlevsel bir parçası olarak görev yapmalıdır.

Ancak böylesi bir değişkenliğin dünden bugüne mucizevi bir şekilde oluşması beklenemeyeceğinden, kültür-sanat alanının planlanması programlanmasında da, yaşayan kültür değerlerinin tarihsel kökü ve geleceğin kültür değerlerinin özellikleri bağımsızlık-demokrasi mücadelesi ile birlikte geliştirilmelidir.

Bu anlamda tahlil içeren ve ilkeler belirleyerek bir sanat programlaması ve programın saptayacağı zaman dilimi içinde ulaşılması gereken hedefler gösterilebilinmesi olanaklıdır.

Böylesi bir çalışmanın, ilerici-demokrat kültür sanat adamları tarafından yapılabilinmesini örgütlemek, yapılan tartışmalar sonucu ortaya çıkacak programın geniş kitlelerin bilgisine sunmak, bu alanda geleceğe ışık tutacak nitelikte olmasını sağlayacaktır.

Günümüzde böyle bir tartışma içinde yer alarak kendi alışkanlıkları ve marifeti kendinden sorulur sorumluluğu ile iş yapmakta olan demokrat sanat adamlarının da konuya ne kadarlık bir ciddiyetle eğildikleri anlaşılacak, kültür-sanat alanında da belirleyici bir eksen etrafında birleşmek söz konusu olacaktır.

TAMER LEVENT

———o0O0o———

LENİNİST PARTİ YAŞAMININ STANDARTLARI

I. Pronin - M. Stepichev
Güncel Yayınları, 1979
Fiyatı 75 TL.

Geçtiğimiz günlerde Güncel Yayınları'nın çıkardığı **Leninist Parti Yaşamının Standartları** adlı kitap SBKP'nin 23. Kongresi'nin ardından yazılmış ve İngilizce basımı 1969'da yapılmış. Özlü ve açık anlatımı ve içeriğinin önemi açısından çok daha önce çevrilmiş olması gereken bir yapıt. Ancak bu çok geç kalındığı anlamına gelmiyor. Çünkü kitap parti yaşamında herzaman gündemde olan, sadece bilinmesi değil, daha iyi kavranarak özümlenmesi gereken ilkeleri kapsıyor.

PARTİLİ OLMA ONURU

Genel bir giriş ve adeta kitabın bir özeti niteliğini taşıyan ilk bölümden sonra ikinci bölümde Parti üyeliği, parti üyesinin yükümlülük ve hakları konu alınmış. Partiye üye kabulünün ilkeleri, partinin üye bileşimi, parti üyesinin, partili olma onuruna layık olmak için yerine getirmesi gereken yükümlülükler partinin örgütsel yapısının temelini oluşturur.

«Üyelik sorunu parti inşasının bir temel sorunudur.» (Leninist Parti Yaşamının Standartları s. 34) Partiye üye kabulünün Leninist ilkeleri, partili olmanın sorumluluğunu taşıyamaya-

cak, partili olmanın gerektireceği özveriyi gösteremeyecek olanların parti saflarını doldurmasına engel olmaya yöneliktir. RSDİP'nin 2. Kongresinde Parti tüzüğünün üyelikle ilgili ilk maddesi üzerine çıkan tartışmada Lenin'in formülasyonu ile Martov'un formülasyonu arasındaki fark, ilk bakışta neredeyse bir sözcük oyunuymuş gibi gelebilir. Aslında bu fark işçi sınıfının dövüşken, öncü partisiyle, dağınık ve şekilsiz bir kalabalık arasındaki farktır. Lenin parti üyeliği için üç koşul öne sürer: Programı benimseme, aidat ödeme ve (Martov'un önemsemediği) Parti örgütlerinden birinde aktif olarak çalışma. Parti üyesi olmanın somut koşullarının belirlenmesinde somut durum bir takım değişiklikler gerektirebilir, ancak, kardeş Marksist-Leninist partilerin tümüne «Parti saflarının arılığını koruma» ya yönelik Leninist ilkeler rehberlik etmektedir. SBKP Tüzüğü üyelik koşullarını şöyle sıralamaktadır: **«SBKP üyeliği partinin program ve tüzüğünü benimseyen, Komünist kuruluşta etkin bir rol oynayan, parti örgütlerinden birinde çalışan, bütün parti kararlarını yerine getiren ve üyelik aidatını ödeyen bütün Sovyetler Birliği yurttaşlarına açıktır.»** (a.g.e., s. 37)

Parti, üyelerine hiçbir ayrıcalık tanımaz, kişisel çıkar sağlama olanağı yaratmaz. Ancak onlardan, Marksizm-Leninizm'e tam bağımlılık, işçi sınıfının çıkarlarına ve sosyalizmin ideallerine adanmışlık ve sonsuz bir özveri ister. Partili olma onuruna layık olmayan kişilerin tek-tük parti saflarına girmesi bile olumsuz sonuçlar doğurur; Partinin bütünlüğünü zedeler. Partinin kapılarının böylelerine sımsıkı kapalı olması gerekir. Başvuranların tek tek değerlendirilmesi, başvuranlar için eski partililerden tavsiye istenmesi ve zorunlu aday üyelik dönemi gibi Leninist ilkeler bu gibi yığılmalara karşı önleyici önlemlerdir.

SBKP tüzüğünde bir partilinin görev ve sorumlulukları kapsamlı bir biçimde özetlenmiştir. SBKP tüzüğü, bütün üyelerini «sınıfsız topluma geçişin maddi ve teknik temellerinin yaratılması için mücadele etmek, parti kararlarını azimle ve ödünsüz uygulamak, ülkenin politik yaşamına, toplumsal görevlerin yerine getirilmesine bir örnek teşkil ederek katılmak, komünist ahlak ilkelerine uymak, Sosyalist Enternasyonalizm ve Sovyet yurtseverliği düşüncelerini yaymak, partinin ideolojik ve örgütsel birliğini güçlendirmek eleştiri ve özeleştiriyi geliştirmek, kadroların Leninist ilkelere göre seçiminden sapmalara karşı uzlaşmaz olmak, parti ve devlet disiplinine uymak» görevleriyle yükümlendirmiştir.

Bir ülkedeki somut durum farklı görevleri gündeme getirebilir, bir takım sorunların daha değişik ya da daha öncelikli biçimde formüle edilmesini gerektirebilir. Ancak asıl olan ve bütün bilimsel sosyalist partilerin tüzüğünde şu ya da bu şekilde var olan şey aynıdır: Sosyalizm ve sınıfsız toplum mücadelesinde sonsuz bir özveri, bu mücadelenin gereklerini yerine getirmek için sıkı bir örgütlülük: Çelik bir disiplin ve enternasyonalizm bayrağını yükseklerde tutmak.

Bu sorumlulukların yanısıra, her parti üyesi; Parti organlarını seçmek ve bu organlara seçilmek; Parti politikası ve eylemlerini geliştirmek üzerine, özgürce tartışmak, konumu ne olursa olsun parti toplantılarında bir başka partiliyi eleştirebilmek, kendi yaptıklarının tartışıldığı bütün toplantılara şahsen katılabilmek, bütün parti organlarına soru ve öneri yöneltebilmek ve sorusuna cevap isteyebilmek haklarına sahiptir.

Kitapta SBKP tüzüğünün üyeliğe kabul ve parti üyesinin görev ve sorumluluklarına ilişkin maddeler tek tek ele alınıp, ayrıntılı bir biçimde açılmış. Partilinin hak ve görevlerinin bütünlüğü ve bu bütünlüğün partilinin

kişisel sorumluluğunda somutlandığı vurgulanmıştır. Lenin «Her parti üyesi partiden ve parti de her parti üyesinden sorumludur.» demişti. Bu, parti üyesinin hak ve görevlerinin içiçe geçmişliğinin ve karşılıklı sorumluluk ve görev onlayışının bır ifadesidir.

Bu hak ve görev bütünlüğünün partilinin omuzlarına yüklediği sorumluluk sıradan bir kişinin kaldıramayacağı kadar ağırdır. SBKP tüzüğünden kısaca özetlenen, parti üyesinin görevlerine ilişkin yukarıdaki paragrafa göz atmak bile böylesi bir sorumluluğu ancak bilinçli, özverili, inançlı bir devrimcinin yüklenebileceğini ortaya koymaya yeter. Ancak, partili olmanın yükümlülüklerinin ağırlığından bahsederken Büyük Yurtseverlik Savaşından söz etmemek olanaksız. Nazi işgalcileri bütün güçleriyle Sovyetler Birliği'ne saldırıp çağın tek işçi devletini yok etmeye çalışırken, SBKP üyeleri doğal olarak her yerde en ön safta çarpışıyordu. Partili olmanın getirdiği sorumlulukların büyüklüğünü ve partili olma onurunu, belki hiç bir şey şu acı istatistiksel veri kadar dile getiremez: **1941'deki ilk savaşın sonunda iki milyon komünist, yani SBKP'nin üye toplamının yarısından fazlası, düşmanı durdurmak için can verdi.** (STP, Ocak 1980)

TEMEL ÖRGÜTSEL İLKE: DEMOKRATİK MERKEZİYETÇİLİK

Partililerin, özverili, kararlı, inançlı, bilinçli olmaları doğal olarak partinin devrimci görevlerini yerine getirmesi için yeterli değildir. Partinin bütün devrimcileri tek bir irade haline sokabilmesi için sağlam bir iç örgütlenmeye sahip olması zorunludur. Ancak bu örgütlülük içerisinde partililerin özverileri, kararlılıkları ve bilinçleri bir işe yarar. Demokratik merkeziyetçilik partinin örgütsel işleyişinin temel ilkesi; Partinin tek bir irade ve tek bir yumruk gibi hareket etmesinin güvencesidir. Kitabın üçüncü bölümünde Parti içi demokrasi, disiplin, eleştiri ve özeleştiri ilkeleri açıklanıyor.

Bütün Marksist-Leninist Partilerin temel örgütsel ilkesi, SBKP tüzüğünde şöyle ortaya konuluyor: **«a) Aşağıdan yukarı tüm yönetici kurulların seçim yoluyla gelmesi, b) Parti kurullarının kendi parti örgütlerine ve üst kurullara düzenli aralarla rapor vermesi, c) Parti içinde sıkı bir disiplin ve azınlığın çoğunluğa uyması, d) Üst kurulların kararlarına alt kurulların kesinlikle uyma zorunluğu.»** (s. 76) Demokratik Merkeziyetçiliğin bu biçimde soyutlanışı yorumlara gerek bırakmayacak kadar açık. Partinin birliğini bozucu, dolayısıyla dövüşkenliğini zayıflatıcı, hizipleşmeleri yaşatmamak, buna karşın partiyi hedeflerine yakınlaştırıcı, sağlıklı bir tartışma ortamı yaratmak ancak bu ilkelerle sağlanabilir.

Demokratik erkeziyetçiliğin demokratiklik ve merkeziyetçilik yönleri birbirinin karşısına konamaz; merkezî kararlar, bütün parti birimlerinin katkısıyla oluştuğu için tartışmasız uygulanır. Örgütsel işleyişin bu iki yönü partinin sağlıklı işleyişini sağlamada birbirini tamamlar. Demokratiklik ve merkeziyetçiliği birbirinden mekanik bir biçimde ayırmak da onları karşı karşıya koymak kadar yanlıştır. Kapitalist ülkelerde, kimi dönemlerde burjuvazinin azgın saldırıları karşısında, partinin varlığını her koşulda sürdürmek amacıyla merkeziyetçiliğe ağırlık verilmesi gerekebilir. Ancak bu böyle dönemlerde ne demokratik yönün hiç gözetilmediği anlamına gelir, ne de göreceli demokratik ortamda veya sosyalist toplumda merkeziyetçiliğin gereksiz hale geldiği anlamına. İllegal çalışmanın, devrimin ve iç savaşın bütün zor koşullarına karşın toplanan RSDİP(B) Kongreleri ve Lenin'in «Proletaryanın çelik disiplinini (özellikle onun diktatörlüğü sırasında) azıcık da olsa zayıflatanlar, gerçekte proletaryaya karşı mücadelesinde burjuvaziye yardım etmiş olurlar.» (Sol Ko-

münizm, Bir Çocukluk Hastalığı) sözleri, demokratik merkeziyetçiliğin bir bütün olarak önemini kanıtlar. Çünkü demokratik merkeziyetçilik, mümkün olduğu kadar çok partiliyi kararın alınması sürecine katma ve proletaryanın zaferi için zorunlu olan çelikten disiplini sağlama gibi temel bir sorunun bilimsel sosyalist çözümlenmesinin ürünüdür.

Kitapta demokratik merkeziyetçiliğin temel öğeleri sıralandıktan sonra SBKP'nin 23. Kongre'si ve onun ışığında, bu temel örgütsel işleyiş ilkesinin yaşama geçiş biçimi sergileniyor. Parti disiplinini güçlendirmek için alınan kararlar sıralanıyor. Parti disiplinini güçlendirmek, **tüm parti birimlerinde, parti tüzüğünü ihlal edenlere karşı her zaman üst düzeyde uzlaşmaya yer vermeyen bir tavır alınmasıdır.** (a.g.e., s. 101) Davranışları ile parti üyesi olmaya layık olmadığını gösteren bir kişinin saflardan uzaklaştırılması bir eksiklik doğurmaz, tersine parti yapısını daha sağlıklı bir hale kavuşturur.

Sağlıklı bir eleştiri-özeleştiri mekanizması partinin gelişmesinin, güçlenmesinin en önemli araçlarındandır. Lenin RKP(B)'nin 11. Kongresinde **«Şimdiye kadar ortadan kalkmış bütün devrimci partiler güçlerinin kaynağını göremedikleri ve zaafları üzerine konuşmaktan korktukları için yok olmuşlardır.»** derken hataları açıkça gözler önüne sermenin ve tam bir kararlılıkla üzerlerine gitmenin önemini ortaya koyuyordu.

Ancak bilimsel sosyalist partilerde eleştirinin de kendine özgü kuralları vardır. Partide eleştiri yapmanın amacı bir zaafı ya da hatayı aşmaktadır. Bu nedenle **bilimsel sosyalist partide eleştirinin en önemli niteliği onun partizan niteliğidir.** Bu partizan nitelik kendini, geriletici değil ilerletici, kınayıcı değil hatalarını düzeltici tutumuyla; zorluklardan kaçmak yerine onları aşma çabasıyla belli eder.

PARTİNİN KOLLEKTİF YÖNETİMİ KİŞİSEL SORUMLULUK

Kitabın dördüncü bölümü parti yönetiminin Leninist ilkelerine ayrılmış. SBKP deneyimi ışığında partinin kollektif yönetiminin hangi temel gereksinmelerden kaynaklandığı, neden vazgeçilmez olduğu ortaya konmuş.

Kollektif yönetim yalnızca merkez organları için değil bütün yönetim kademeleri için aynı derecede gereklidir. Daha çok sayıda insanın deneyimleri, bilgileri ve çabaları hata yapma olasılığını azaltır. **Kollektif yönetim gereksinmesi** yalnız daha az yanlış yapma kaygısından doğmaz, **bizzat işçi sınıfı partisinin doğasından, onun kendi kollektif öncülüğünden, işçi sınıfının öğretmeni ve örgütleyicisi olmasından kaynaklanmaktadır. Kitlelere öncülük etmek ve önderlik rolünü başarıyla yerine getirebilmek için parti tüm çalışmalarını gerçekten demokratik bir tabana oturtmalıdır. (a.g.e.,** s. 112)

İşçi sınıfı partisi, bir kararın alınma sürecine en geniş kitleyi katmaya, alınan kararın yaşama uygunluğunun ve başarıyla gerçekleştirilmesinin güvencesi olarak bakar. Ancak bu, bilimsel sosyalistlerin önderlerin tarihsel işlevini küçümsedikleri anlamına gelmez. Bireylerin ve önderlerin önemini küçümsemek, anarşistlerin ve küçük burjuva radikal aydınların tavrıydı ve Marksist-Leninistler bu tavra karşı uzun süre mücadele ettiler. Önderler tarihin akışını hızlandırıcı ya da gelişimin hızını düşürücü rol oynayabilirler. Önderler, tarihin akışında öznel bilinçli faktörün görünümlerinden biridir. Ve işçi sınıfının devrimci mücadelesinde önderlerin rolü vazgeçilmez önemdedir.

Önderler ve kollektif yönetim ilkesini karşı karşıya koymak doğru mudur? Hayır, kesinlikle yanlıştır. Tersine önderler ve kollektif yönetim ilkesinin birbirini tamamladığı ve bu iki ögenin birlikteliğinin işçi sınıfı par-

tilerinin yönetiminin yanılmazlığını ve kusursuzluğunu sağladığını söylemek gerekir. İşçi sınıfının ölümsüz önderi Lenin'in bütün mücadele yaşamı ve kollektif yönetime gösterdiği özen bunun kesin kanıtıdır.

Kollektif yönetim, kişisel sorumluluğu da dışlamaz, aksine kişisel sorumluluk olmazsa kollektif yönetim anlamsızlaşır. Parti çalışması yaşamın her alanında sürdüğü için değişik görevler, değişik çalışma alanları, değişik yeteneklere sahip yoldaşları gerektirir. İş bölümü ve kişisel sorumluluk bu anlamda kollektif çalışmanın ve kollektif yönetimin yaşama geçiş biçimidir.

Kollektif yönetim biçimsel bir şey değil, partinin çalışma yöntemlerinin özüdür ve parti kongrelerinde, konferanslarında ve her kademedeki toplantılarda ifadesini bulur. Bu, kollektif yönetimin sadece üst kademelerin sorunu olmadığı, temel birim organlarına kadar her düzeyde gündemde olduğu anlamına gelir. Kollektif yönetim, her partilinin kendini yetkinleştirmesini, yaratıcı faaliyet düzeyini yükseltmesini gerekli kılar.

KADROLAR

Kadroların yetiştirilmesi ve uygun yerlerde görevlendirilmeleri her zaman en önemli sorunlardan biri olagelmiştir. Sosyalist devrimin gerçekleştirilmesi ile, parti kadrolarının yetiştirilmesi kadar önemli bir diğer kadro sorunu, devlet kadrolarının eğitilmesi, oluşturulması sorunu gündeme gelir. Kitabın beşinci bölümünde kadro sorunu, kadrolarla çalışmanın Leninist ilkeleri, kadroların ideolojik olarak çelikleştirilmesi ve kadroların yaptıkları işlerin hesabını vermeleri çerçevesinde inceleniyor.

Marksist-Leninist Partiler için kadroların tükenmez kaynağı işçi sınıfı ve köylülerdir. Sovyetler Birliği'nin ilk yıllarında binlerce işçi ve köylü devlet işlerinde çalışmaya başladı. Aralarından binlercesi usta örgütçüler olarak sosyalist devletin kurulmasında ve güçlendirilmesinde onurlu görevler yerine getirdiler. Günümüzde ulaşılan aşamada ise kadroların önemi daha da artmıştır.

Her zaman son derece önemli olan ve önemi giderek daha da artan kadroları yetiştirmenin, eğitmenin ve onlarla çalışmanın bilimsel ilkeleri belirlenmiş ve bu ilkeler yeni deneyimlerle zenginleşmiş ve gelişmiştir. Kadroların siyasal bakımdan güvenilir, sağlam bir ideolojiye sahip olmaları, parti politikasını kavramaları ve onu yaşama geçirmek için özverili ve ödünsüz bir mücadele sürdürmeleri, ayrıca yapacakları işin gerektirdiği yeteneklere sahip olmaları gereklidir. Lenin bir insanın kısaca değerlendirilmesi için onun **«a) Görev duygusu, b) Siyasi olgunluk, c) İşini iyi bilme, d) Yönetim yetenekleri açısından uygun olup olmadığını öğrenmek istemiştir.» (a.g.e.,** s. 150)

Kadroların Marksizm-Leninizmi her yönüyle özümlemiş olmaları gerekir. Bu nedenle kadroların derinlemesine ideolojik eğitimi birincil bir sorundur. Kadroların yaşamı içinde önlerine çıkan çeşitli sorunları çözebilmenin ön şartı Marksizm-Leninizmin ideolojik silahıyla donanmış olmaları gereğidir. Kitapta bu ideolojik eğitimin SBKP tarafından örgütlenişinin somut biçimleri sergileniyor. Kadroların yetiştirilmesi sorunu her zaman, bütün bilimsel sosyalist partiler için gündemde olduğu için SBKP'nin bu alandaki deneyimleri de iyice araştırılmalıdır.

Kadrolarına sonsuz güven duyan parti aynı zamanda onlardan yaptıklarının hesabını vermelerini de ister. Kadroların denenmesi ve kendilerine en uygun yerlere yerleştirilmeleri bu hesap verme ve yapılan işin doğrulanması ile sıkı sıkıya ilintilidir. Denetim, kadroların sorumluluklarını artırıcı ve disiplinlerini çelikleştirici bir

rol oynar. Lenin'e göre denetim vazgeçilmez bir şeydir, ancak önemli olan suçlu bulmak değil, kararların gerçekleşmesini sağlamak, yanlışlıkların, eksikliklerin üstesinden gelmektir.

PARTİNİN GÜCÜ: KİTLE BAĞLARI

Bilimsel sosyalist partinin görevi kitleleri harekete geçirmek, kitle eylemlerini yükseltmek, onları sosyalizm doğrultusunda örgütlemektir. Bu, kitlelerin içinde olmak, onların ruh halini, isteklerini, özlemlerini çok iyi bilmek ve kitleler içinde etkin, öncü konumda olanları bilimsel sosyalizm saflarına kazanmakla yaşama geçer. İşçi sınıfı ve emekçi halkla kurulan sarsılmaz bağlar başarının ve zaferin biricik güvencesidir. Kitabın son bölümü kitle bağlarına ayrılmış. Kitle bağlarının Leninist öğretideki büyük önemi ve sınıfsız toplum yolundaki kazanımlar için kitle bağlarının vazgeçilmezliği ortaya konuyor.

Parti kitlelerden soyutlanmış bir örgüt değildir: **«Öncünün kitleyle ilişkilerinin yaşama geçmiş şeklidir.»** (a.g.e., s. 13) Sıkı kitle bağları, toplumsal gelişmenin her aşamasında, kapitalizme karşı mücadeleden, sınıfsız toplum kuruculuğuna kadar her zaman Bilimsel Sosyalist Partinin vazgeçilmez ögelerinden biridir. Kitapta, gelişmiş sosyalizm ve sınıfsız toplumun maddi-teknik temellerinin yaratılması döneminde Parti-kitle ilişkileri üzerinde duruluyor.

Kitlelerle bağlar kurmanın en önemli yolları kitle örgütlerinde çalışmaktan geçer. Partililer üyesi oldukları kitle örgütünü yönlendirmekle yükümlüdürler. Bu görevini yerine getirmesi, içinde bulunduğu kitleyi çok iyi tanımak, onlarla sıcak ve sürekli bağlar kurmakla olur. Ve ancak bu görevini başarıyla yerine getirmesi halinde Parti politikasını ve önderliğini yaşama geçirebilir.

Sosyalist toplumda devlet de emekçilerin yaygın ve kitlesel bir biçimde örgütlendiği bir kurum haline gelir. Sovyetlere seçilmiş 2 milyonun üzerinde emekçi temsilciden başka gönüllü olarak devlet görevlerinin gerçekleştirilmesine katılan 25 milyon kişi, devletin emekçilerin ne denli kitlesel bir örgütü olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durumda SBKP ve Sovyet devleti aygıtı arasındaki ilişkiler de özel bir önem kazanmaktadır.

Parti Sovyetlerin bütün çalışmalarını geliştirmek ve yetkinleştirmek için çalışır; onun ana görevlerini ve yönelimlerini belirler. Ancak parti ve devlet organlarının birbiri içinde erimesini, işlevlerin karıştırılmasına izin verilemez. **«Parti organları doğru parti yöntemlerini kullanıp Sovyet iktidarı organlarında etkilerini artırarak Sovyetlerin çalışmalarının sürekli daha yetkinleşmesini sağlamak yükümlülüğü altındadır.»** (a.g.e., s. 182): yoksa kendilerini Sovyet organlarının yerine koyup; onların işlevlerini yüklenmek değil. Böyle bir tutum hem Partinin, hem de Sovyetlerin etkinliğini zayıflatır.

Sendikalar da her zaman en önde gelen çalışma alanlarındandır. Burjuvazinin egemenliği altında sınıf mücadelesinin en keskin alanlarından biri ekonomik mücadele alanıdır. Sınıf sendikaları da bu mücadelenin yürütücüsüdür. Hem bu mücadelenin işçi sınıfının uzun vadeli çıkarlarıyla uyum halinde yürütülmesi, hem de ekonomik mücadelenin ateşi içinde pişen öncü işçilerin partiye kazanılmaları can alıcı önem taşır. Kitapta sendikaların bir başka tarihsel dönemde, sosyalizm sırasında, sınıfsız toplumun maddi temellerinin yaratılması yolunda artan görevleri ağırlıklı olarak incelenmiş.

Gençlik gelecektir. Gençliğin örgütlenmesi, geleceğin örgütlenmesi, mücadelenin sürekliliğinin ve zaferin kalıcılığının güvencesi demektir. Gençliğin kitlesel politik örgütlenmesi her

zaman işçi sınıfı partilerinin en büyük önemi verdikleri konulardan biri olmuştur. Partinin komsomol üyelerini ve tüm Sovyet gençliğini Marksizm-Leninizm doğrultusunda, Sovyet yurtseverliği ve proleter enternasyonalizmi ruhuyla, emeğe karşı bilinçli ve doğru bir tutum oluşturmak amacıyla eğitmesi, toplumun geleceğinin güvence altına alınmasına yönelik birincil bir görevdir. Gençlik örgütlenmesinin Leninist ilkeleri doğrultusunda **«75 milyonun üzerinde Sovyet yurttaşı yaşamda ilk ve unutulmaz eğitimi Leninist Komsomol saflarında aldı.»** (a.g.e., s. 187)

Kitle örgütleri kitle bağlarının tek kaynağı değildir. **«Parti üyesi partinin taktik doğrultusunu pratikte gerçekleştiren kişidir.»** derken, Lenin kitle bağları kurmanın, Partinin kitlelerle bağlarını sıkılaştırmanın her partilinin en önde gelen görevi olduğunu vurguluyordu. Partinin kararlarını yaşama geçirmek doğrultusunda parti politikasını bıkmadan, ısrarla kitlelere anlatmak Parti tüzüğünün her SBKP üyesine yüklediği vazgeçilmez görevdir. Bir işçi sınıfı partisi üyesinin en önde gelen görevi, yaşamın her alanında, her hal ve şartta ve her zaman ısrarla, kitleleri partisi doğrultusunda harekete geçirmek için Parti politikasını anlatmak, sınıf bilincini yükseltmek için bütün enerjisini harcamaktır.

Sınıf mücadelesi, işçi sınıfının politik hareketinin önüne gittikçe güçleşen, karmaşıklaşan yeni görevler koyuyor. Parti bütün bu görevleri ancak bilimsel ideolojisine daha sıkı sarılarak, çelikten disiplinini daha sağlamlaştırarak, saflarını daha çok sayıda, daha bilinçli, daha özverili üyelerle sıklaştırarak işçi sınıfı ve emekçi halkla bağlarını güçlendirerek başarabilir.

Partinin yetkinleştirilmesi belli eksikliklerin hissedildiği zaman gündeme gelmez, bu her zaman için partinin temel bir sorunudur.

Leninist Parti Yaşamının Standartları adlı kitap bu açıdan önem taşıyor. Kardeş partilerin deneyimleri her zaman bilimsel sosyalistler için son derece öğretici olmuştur. SBKP tüzüğü ve 23. Kongresi ışığında hazırlanmış bu kitabın öğretici değeri çok büyük. Kitabın yazılışından bu yana 12 yıldan fazla bir süre geçmesi, o günden bu yana SBKP'nin iki kongre daha toplamış olması kitaptaki bazı verilerin yetersiz kalmasına neden oluyor, ancak bu, kitabın büyük yararına gölge düşürmüyor.

Kitabın çevirisindeki bazı aksaklıkların da gözden geçirilmesi gerekli. Herşeyden önce kitabın adındaki yanlışa dikkati çekmek gerekir. Kitabın adının doğru çevirisi «Parti Yaşamının Leninist Standartları» olmalıydı. Bunun dışında aynı kavramlar için değişik yerlerde değişik terimlerin kullanılmış olması da düzeltilmeli.

Kitap okunurken özellikle Türkiye'nin içinde bulunduğu politik ortam ve sınıf hareketinin önündeki politik görevler dikkate alınmalı. Gündemimizdeki görev, partinin çelik ekseni etrafında demokrasi cephesinin örülmesi, demokrasi güçlerinin iktidarının gerçekleştirilmesi ve sosyalizmin kurulmasıdır. SBKP'li yoldaşlar için sınıfsız toplumun maddi temellerinin kurulması görevi ve bu görevin getirdiği sorumlulukları okurken, bunun bizim için demokrasi cephesinin örülmesi ve iktidarı için bütün enerjinin, özverinin, azmin ortaya konması anlamına geldiği algılanmalı. Böyle bir bilinçle okunması, kitabın öğreticiliğini ve değerini kat kat artıracaktır.

CEMAL YARDIMCI

DEVRİMCİ TEORİ VE DEVRİMCİ POLİTİKA

Y.A. Krasin - B.M. Leibzon
Çev: Mustafa Arı
Konuk Yayınları - Ekim 1979
Fiyatı 75 TL.

İnsanlık, ilk sosyalist devrimden bu yana, 60 yıldır, sosyalizme geçiş sürecini yaşıyor. Dünyanın devrimci yoldan değiştirilmesi mücadelesi, her geçen gün yeni yeni kazanımlarla donanarak, tek bir dünya devrimci süreci halinde gittikçe daha çok yaklaşıyor utkuya. Bunun için gerekli tüm nesnel koşullar, devrimci olanaklar gittikçe daha çok olgunlaşıyor. Buna bağlı olarak, işçi sınıfının dünya ölçüsünde başını çektiği bu mücadelenin tüm devrimci güçlerinin, olanaklardan yararlanabilmeye yönelik olarak birliklerini pekiştirmeleri, yeteneklerini geliştirmeleri —özetle devrimin öznel koşullarının olgunlaştırılması— büyük bir önem taşıyor. Kuşkusuz, burada en büyük görev ve pay, bilimsel sosyalist partilerin. Sosyalizmi kurmuş toplumlarda olsun, kapitalist toplumlarda olsun, ulusal kurtuluş aşamasında olan toplumlarda olsun; dünya devrimci sürecinin başını çeken güç, bu sürecin her aşamasında, devrimci işçi sınıfı ve onun bilimsel öncü-gücü, partisidir. Ve yine, içinde yaşadığımız dönemde de, dünyanın sosyalist dönüşümü için olanaklar ne denli elverişli hale gelmiş olursa olsun; bilimsel sosyalist teorinin genel yasaları —temel evrensel ilkeleri— dünyada ilk sosyalist devrimin gerçekleştiği dönemde olduğunca belirleyici konumlarını sürdürüyorlar. «Devrimci teori olmadan devrimci eylem olmaz» temel ilkesi bugün de geçerli. Öznel koşulların olgunlaştırılması, bugün de bilimsel sosyalist teorinin temel ilkelerinin korunup geliştirilmesine sıkı sıkıya bağlı.

Bilimsel sosyalist teorinin temel ilkelerine bağlılığın bu büyük önemi nereden ileri gelmektedir? Bu ilkelerin devrimci politikayla (devrimci eylemle) ilişkileri ne türden ilişkilerdir? Ve bu ilkelerin geliştirilmesi ne demektir? Gelişmenin sınırları nereye kadar? Bu sınırlar, değiştirmeye ya da yadsımaya kadar genişletilebilir mi? Ve acaba, bu ilkelerden bir kısmının artık geçerli olmadığını söylemek olanaklı mıdır?

Konuk Yayınları'ndan çıkan **Devrimci Teori ve Devrimci Politika** adlı kitabın, yanıtlamaya çalıştığı sorulardan bir kısmı bunlar. Kitabı, bir tartışma kitabı olarak ele almak olanaklı. Devrimci teori ile devrimci politika arasındaki ilişkiler değerlendirilirken, sorun, bilimsel sosyalist teorinin evrensel bir takım ilkeleri ve bilimsel sosyalist partilerin karşılaştığı sorunlara yönelik olarak getirdikleri yeni teorik açılımlardan hareketle tartışılıyor. Ve temelde, koşullarda beliren değişiklikler ne denli derin olursa olsun, bilimsel sosyalist teorinin evrensel ilkeleri yadsınarak sorunlara çözüm bulunamayacağı gösteriliyor.

Bu yazıda güdülen amaç; kuşkusuz bu tartışmalara katılmak değil, ancak, çağdaş bilimsel sosyalist partilerin getirdikleri açılımların ve elde ettikleri kazanımların yakından izlenmesi gerekliliğinden hareketle, kitabın değindiği sorunları tanıtmakla sınırlı.

DEVRİMCİ TEORİ VE POLİTİKA

Bilimsel sosyalizmin kurucuları, «bizim teorimiz bir dogma değil, bir eylem kılavuzudur.» dediler. Bilimsel sosyalist ilkelerin donmuş, kalıplaşmış, geliştirilip zenginleştirilmeye gereksinim duymayacak ilkeler olmadıklarının özlü bir anlatımı. Bu ilkeler, devrimci politikanın deneyimleriyle durmadan gelişerek, zenginleşerek geldiler bugüne. Daha sonraki kuşaklara da gelişip zenginleşerek aktarılacaklar. Ama geliştirip zenginleştirme savlarıyla, bu il-

kelerden bir kısmının artık eskimiş olduğunu ileri sürenler, bırakılması gerektiğini söyleyenler de yok değil. Dün de oldu, bugün de var.

Evet, gelişme, zenginleşme, ama teorinin bilimselliği zedelenmeden. Oysa bilimsellik, bir takım genel yasaların, temel ilkelerin varlığı benimsenmeden düşünülemez. Hem bilimin temel ilkelerini yadsıyıp hem de bilimsel olmak olanak dışıdır.

Sosyalizmin bilimselliği, olguların açıklanmasına ve dünyanın değiştirilmesine, ilkeler düzeyinde, bir takım evrensel yasalar düzeyinde bakmasından ileri gelir. «Genel yasaların dışlandığı yerde bilime ve teoriye yer olamaz.» (s. 11) Bilimin böyle algılanmasını, somut olguların sonsuz çeşitliliği ve birbirine benzemezliğinin dikkate alınmaması biçiminde yorumlamak, kuşkusuz dogmacılık olur ve bu tavrın sonunda başarıya ulaşılamayacağı çok açıktır. Çünkü somut, her adımda kendi varlığını duyurur ve yeniden yorumlanmaya, teorik olarak doğrulanmaya gereksinim gösterir. Bilimsel sosyalizmin evrensel yasalarının her somut duruma uyarlanması, yaratıcılıkla, devrimci politikayla somutta kendini doğrulaması, bu yasaların dogma olmaktan çıkarılması için gerekli ilk koşuldur.

Bilimsel sosyalizmin sınıfsal düşmanları, kitlelerin elinde maddi bir silah haline dönüştüğünde, dünyayı değiştirme gücünü kazanan bu bilimsel teoriyi gözden düşürmeyi, geçersiz göstermeyi her zaman baş görev saydılar. Bunu gerçekleştirebilmek için öne sürülen temel savlar, sözde 'bilimsel' itirazlar, başlıca şu noktada toplanıyor: Her ülkenin ve her tarihsel aşamanın koşulları başka başkadır. Dünyada hiçbir şey ikinci bir kez yinelenmez. Dolayısıyla tüm kapitalist toplumlar ve onların değişik aşamaları için geçerli olabilecek evrensel yasalardan, ilkelerden söz etmek, dogmacılıktır, ideoloji bağnazlığıdır. Kuşkusuz bu savların burjuva ağızlardan ifadesi, işçi sınıfı için pek az anlam taşıyacaktır. Önemli olan bunların sözde 'bilimsel sosyalist' ağızlarca ileri sürülmesidir. O zaman etkili olacağı hesaplanır. Ve tüm sapkın akımların yaptıkları budur. Ya evrensel yasaları abartmak, somutu hiç dikkate almamak; ya da somuta mahkûm olmak, somut koşulları abartıp evrensel yasaları yadsımak. Sorunun özü, genel olan ile özel olanın ilişkilerinin sağlıklı bir şekilde kavranmasında yatmaktadır.

Devrimci teori ile devrimci politika arasındaki karşılıklı ilişki —genel ile özel arasında ilişki— kavranmadan bilimsel sosyalizmi maddi bir silah haline dönüştürmek, dünyayı değiştirmek olanaksızdır. Bilimsel sosyalist parti olmanın temel ölçütlerinden biri de budur.

Sosyalist ülkelerden geri kalmış ülkelere dek, tüm toplumların bilimsel sosyalistlerini birleştiren, sadece onların politik hedeflerinin birliği değildir. İçinde yaşadıkları toplumsal ve tarihsel koşulların sonsuz denebilecek çeşitliliğine ve farklılığına karşın, yürüttükleri devrimci politikanın salt hedefleri açısından değil, ana ilkeleri açısından da birliğidir, onları birleştiren. Kısaca, politikaya sınıfsal yaklaşım, yani sınıfsallık ve taraflılık; devrimcilik ve enternasyonalizm diye tanımlanabilecek bu ana ilkeler, uluslararası bilimsel sosyalist hareketin bütün tarihsel deneyimlerinin teorik düzeyde genelleştirilmesinin birer ürünüdürler.

«İşçi sınıfının ve onun öncü-gücünün politikası ancak, bilimsel teoriye kopmaz bağları olduğu sürece gerçekten devrimcidir. Öncü sınıfın, özlü ve açık bir devrimci eylem programı olması, hedeflerinin bilincine varması, bunları gerçekleştirmek için gerekli yol ve araçları saptaması, ortamı irdeleyip mevcut olanakları görebilmesi, devrimci politika için bir ön-koşuldur. Bü-

tün bunlar, politikayı, toplumsal gelişim yasalarıyla, devrimci düşüncenin ve devrimci hareketin yöntemsel ilkeleriyle silahlandıran bir teori olmadan söz konusu olamaz. Teori olmazsa, işçi sınıfının politikası el yordamıyla yapılan ampirik araştırmalar düzeyine iner.» (s. 20)

Bugün, dünya devrimci güçleri çok çeşitli koşullarda mücadele yürütüyorlar. Dünya devrimci sürecinin çeşitli aşamalarında bulunan bilimsel sosyalist partilerin devrimci eylemlerini birleştiren evrensel ilkeler anlaşılmadan çağımızın ana gelişim doğrultularını anlayabilmek ve bu gelişimi etkileyip hızlandırmak —yani bilimsel sosyalist partilerin işlevlerini yerine getirmeleri— olanaksızdır.

Bilimsel sosyalist teorinin ana ilkelerini gözden geçirmeyi, «eskimiştir» gerekçesiyle bir kısmını bırakmayı önerenlerin temel dayanakları; bugün içinde yaşanılan koşulların gerek Marx'ın gerekse Lenin'in yaşadığı koşullara uygun olmadığı görüşüdür. Özellikle bilimsel sosyalist teoriye Lenin'in getirdiği zenginliklere ve Lenin'in Marksizmi emperyalizm çağının devrimci dünya görüşü olarak geliştirmesine karşı çıkılmakta ve sosyalizmden de kopulmadığını göstermek için Lenin Marx'ın karşısına çıkarılmaktadır. Böylece, Marksizm-Leninizm diye bir teorinin olmadığı, Leninizmin salt Rusya'ya özgü bir politika olduğu ileri sürülmektedir. Lenin'in, işçi sınıfının devrimci partisini oluşturmasının, sosyalist devrimi gerçekleştirmesinin, siyasi iktidarı ele geçirmesinin genel ilkelerine sağladığı zenginleştirmeler ve bu ilkelerin devrimci politika açısından vazgeçilmezliği düşünülürse; bu 'Marx'a dönüş' çabalarının ana hedefinin ne olduğunu anlamak hiç de zo değildir. Ama bu kolaylık, yine de devrimci teorinin genel ilkeleri diye adlandırılan genelleştirmelerin, gerçekten de salt Rusya'ya veya şu ya da bu kapitalist ülkeye özgü koşullardan kaynaklanmış ve o koşullarla sınırlı olmadıklarını binlerce kez kanıtlamanın önemini azaltmaz. Bilimsel sosyalizmin düşmanları, her olanağı değerlendirip evensel ilkelerin geçersizliğini kanıtlama çabalarını sürdürdükleri sürece, bu temel ideolojik mücadelenin de önemi hiçbir zaman azalmayacaktır.

Marx'a döndüklerini söyleyip Lenin ile Marx arasına duvarlar örmeye kalkışanların şu sorulara yanıtlar bulmaları gerekir: Eğer bilimsel sosyalizm diye bir teori ve bunun evrensel yasaları olmasaydı, Lenin emperyalizmi nasıl tanımlayabilirdi? Marx, kapitalizmi ve onun işleyişinin genel yasalarını, onu sosyalizme dönüştürecek temel gücü ortaya çıkarmamış olsaydı, Lenin 'Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi'ni ideleyip bundan devrimci sonuçlar çıkarabilir miydi? Marx, Paris Komünü deneyini irdeleyip bu deneyimi soyut düzeyde genelleştirmelerle değerlendirmemiş olsaydı, Lenin sosyalist devrimin ve işçi sınıfının siyasi iktidarının sorunlarını zenginleştirebilir miydi? vb. vb..

Bugün de sorun aynıdır. Bilimsel sosyalist hareketin temel görevi, genel ile özel arasındaki sıcak ilişkiyi kurabilmektir. Bilimsel sosyalist teorinin evrensel ilkelerinden hareketle, somut durumun çözümlemesini yapabilmek; işte bilimsel sosyalist olmanın temel ölçütü budur. **«İşçi hareketinde, teori ile politikanın birbirinden koparılması daima ya kısır dogmatizme ya da oportünist pragmatizme, bazan da her ikisine birden götürmüştür.»** (s. 8) Olguların ve süreçlerin kendine özgü çeşitliliği içinde, bilimsel sosyalist teorinin genel ilkelerinin doğrulanışını görebilmek, ancak bütün bunların nesnel bir mantığının olduğunu anlayabilmekle olanaklıdır. Görünüşte, yaşamın önlerine koyduğu sorunların farklılığı nedeniyle, bilimsel sosyalist partilerin stratejı ve taktiklerinin çok farklı olduğu bir gerçektir. Bunu bugün, en geneliyle, sosyalist ülkelerin, kapita-

list ülkelerin ve azgelişmiş ülkelerin bilimsel sosyalist partilerinin politikalarında izlemek olanaklıdır. Ne var ki, her zaman **«teori ile politikanın ortak uluslararası ilkeleri zedelenmeden kalıyor.»** (s. 14)

Bilimsel sosyalist partinin görevi, ülkesinde gelişen işçi sınıfı hareketine sosyalist bilinç aşılamaktır. Bunu yapabilmek, ancak bilimsel sosyalist politikanın yöntemsel ilkelerine bağlı kalmakla gerçekleşir. Somutun bu yöntemlere göre çözümlemesinin yapılması gerekir. Ama **«somut çözümleme, kesin değerlendirme ölçütleri olmayan, her defasında a'dan başlayan ampirik serserilikle bağdaşmaz. Öyle olsaydı, teoriye gerek olmazdı.»** (s. 24) **«Somut çözümleme sorunu herşeyden önce, teorik sonuçların somut konuma yaratıcı uygulaması sorunudur.»** (s. 25)

«Teoride, yaşamı, onun gelişme yasalarını bilimsel kavramların mantığı açısından yansıtmak ağır basar. Yöntemde ise, önce geçen, Leninci bilimle dünyaya karşı etkide bulunulmasıdır, devrimci sınıfın ve onun partisinin yaşama aktif etkisidir.» (s. 29)

SOSYALİZME GEÇİŞ YOLLARI

Bugün, bir dünya sosyalist sistemi olgusu var. 1917 Ekiminden bugüne çok sayıda ülke kapitalist koşulları aşıp sosyalizmi kurdu. Yüzeysel bir bakışla irdelenirse, bu ülkelerin hiçbirinde sosyalizme geçiş yollarının bir diğerine benzer şekilde oluşmadığı sonucuna varılabilir. Ayrıca, kuşkusuz bugün kapitalist toplum koşullarında mücadele veren bilimsel sosyalist partilerin en önemli görevleri, kendi ülkelerinin somut sınıfsal durumunu değerlendirerek sosyalizme geçiş yollarını araştırıp ortaya çıkarmalarıdır. Çünkü sosyalizme geçiş yollarının görünüşteki bu çeşitliliği, her toplumun kendi sosyal, politik, tarihsel ve kültürel koşullarının çeşitliliğinden kaynaklandırmaktadır.

Ne var ki bu çeşitliliğe bakıp, sosyalizme geçişin genel ve evrensel ilkelerinin olmadığı sonucuna varmak olanaksızdır. Bunu anlayabilmek için, olgulara yüzeysel bakıştan kaçınmak, bilimsel yöntemi bırakmamak gerekir. Bu yöntemsel yaklaşma gösterir ki ,bütün bu çeşitlilik içinde yine de sosyalizme geçmiş toplumların geçirdikleri süreçleri birleştiren bir dizi genel yasa var olmuştur. Bundan sonra da var olacağını söylemek bilime ve genel yasalara bağlılığın bir gereğidir.

«Kapitalizmden sosyalizme geçiş, ne kadar değişik biçimlerde ve ne kadar değişik planda olursa olsun, kapitalist sosyo-ekonomik kuruluşa varmış insan toplumunun gelişme gereksinimlerinden kaynaklanan, benzer koşullarda beliren ve nesnel yasaları olan dünya çapındaki tek, uluslararası tarihsel süreçtir.» (s. 34)

Ancak, dünya çapındaki bu tek tarihsel süreç, açıktır ki, somutta birbirinden çok farklı koşullarda yolunu açarak ilerlemektedir. Bütün bu farklı koşulları yok saymak, bilimsellik değil, dogmacılıktır. Ama bunların genelde birliğini görememek de bilim dışı bir yaklaşımdır. Bu birlik, **«dünya devrim hareketinin olağanüstü karmaşık ama aynı zamanda bir bütün oluşturan bir mekanizması olduğu, bu sürecin kapitalizmden sosyalizme geçiş çağının konumlarını ve ana devrim güçlerini, onların karşılıklı ilişkilerini, kurtuluş hareketinde ulusal ve uluslararası yönlerin karşılıklı ilişkilerini ve ana gelişim eğilimini karakterize eden kendi nesnel yasaları bulunduğu anlamına gelir.»** (s. 35) Dünyadaki tüm bilimsel sosyalist partilerin —hangi konumlarda olurlarsa olsunlar— politikalarını doğru olarak saptayabilmeleri için genel yasalar gerektiği çok açıktır. Ve bu, hiç de her ülkenin somut koşullarının farklı olduğu gerçeğini dıştalamaz. Çağımız kapitalizmden sosyalizme geçiş çağı ise

ve sosyalizm mücadelesi kapitalist toplum koşullarında biçimlenip gelişiyorsa, sosyalizme geçişin bir takım genel yasaları olduğunu yadsımak olanaklı değildir. **«Sosyalizme geçiş, politik erkin işçi sınıfı eline geçmesini, özel üretim araçlarının toplumsallaştırılmasını, bu süreçte Maxçı-Lenincı partinin öncü rolünü zorunlu kılmaktadır.»** (s. 37) Bunları en genelinde sosyalizme geçişin genel yasaları olarak görmek gerekiyor. Bunların şu veya bu ülkenin koşullarını başka ülkelere uygulamaya kalkışmakla ilgisi olmadığı ne kadar açıksa, bu genel yasalar uygulamaksızın sosyalizme geçilmiş olamayacağı da o kadar açık ve nettir. Ama unutulmaması gereken en önemli nokta, bu yasaların genelliği ve dolayısıyla özele indirgenmesinin, somutta işleyişlerinin irdelenmesinin de mutlak bir zorunluluk olduğudur. Verili toplumsal-ekonomik koşullarda, işçi sınıfı, politik erki, hangi toplumsal bağlaşıklıklara dayanarak ve hangi yöntemle ele geçirecektir, üretim araçlarını hangi aşamalardan geçerek toplumsallaştıracaktır, ülkede kapitalizmin gelişkinliği hangi düzeydedir, kitlelerin ve öncü-gücün bilinç ve örgütlülüğü ne derece yeterlidir, vb. vb. sorular. Genel yasaların özele indirgenmesinin, soyut olanın somutta biçimlenmesinin gerçekleştirilmesi için, bilimsel sosyalist partinin yanıtlaması gereken sorulardır bunlar. Ancak bu sorunların yanıtlanmasıyla, devrimci teori ile devrimci politika arasındaki bilimsel ilişki kurulabilir; ve ancak o zaman genel yasalar işlevlerine yerine getirebilir. Bilimsel sosyalist parti, genel yasaları hayata geçirebilmek amacıyla, kendi strateji ve taktiklerini oluşturabilir. Evrensel yasalar özelde biçimlenebilir.

Burada devrimci tavrın önemi ortaya çıkar. **«Sosyalizme giden yolda hangi koşullarda olursa olsun, toplumsal ilişkiler sistemini bütünüyle temelden yeniden kurma aşaması, yani sosyalist devrim kaçınılmazdır.»** (s. 41)

Bu konunun önemi bugün çok daha günceldir. Çünkü, çağımızın ana gelişim doğrultusu değişmemekle birlikte, bilimsel teknik devrimin getirdiği gelişmeler, tekelci sermayenin devletle bütünleşmesi, buna bağlı olarak geçici devrimci iktidar biçimleri oluşturulmasının yeni olanakları, işçi sınıfının yeni bağlaşıklarının ortaya çıkması vb. koşullar, kimi kez sosyalizme reformlar yoluyla geçilebileceği türünden görüşlere yaygınlık kazandırabilmektedir. Bütün bu yeni eğilimler henüz kanıtlanmamış olmalarına karşın, bunların zaman zaman, sosyalist devrimin artık gereksiz hale geldiği gibi sonuçlara yol açabildiği görülmektedir. O nedenle, **«burjuva düzeni çerçevesinde demokratik dönüşümler ile sosyalist devrim arasındaki sınır»**ın gölgelenme tehlikesiyle karşı karşıya bulunduğu durumlar ortaya çıkabilmektedir. **«Sosyalist dönüşümler ile demokratik dönüşümler, reform ile devrim arasındaki içerik sınırını kaldırmanın sonucu, toplumsal devrimden vazgeçmektir.»** (s. 43)

SOSYALİZM MODELLERİ VAR MIDIR?

Burjuva ideologlarının en önemli saldırı silahlarından biri, bilimsel sosyalist partileri, başka toplumlarda oluşmuş modelleri kendi ülkelerine aktarmakla suçlamalarıdır. Buna dayanılarak, bilimsel sosyalistlerin, ancak belli modelleri kopya etmekle yetindikleri ileri sürülür. Ancak, model sorununa ilişkin olarak başka tartışmalar da ortaya çıkmaktadır. Ve tartışma, çoğulculuk konusu etrafında yürütülmektedir. Sovyet Devriminin sosyalizme geçişte tek parti olgusunu ortaya çıkarmış olması, bir model olarak ele alınmakta ve böyle tanımlanan 'model' yadsınmaktadır.

Önce şu belirtilmelidir: **«Bilimsel sosyalizm, ayrıntılarıyla geliştirilmiş genel ve örnek bir şema yaratma iddiasından uzaktır.»** (s .53) Bu anlam-

da, model kavramı biçimleri de kapsayacak şekilde kullanılırsa, sosyalizme her ülkede değişik biçimlerde geçildiği ve sosyalizm kuruluşunun her ülkede değişik biçimler aldığı; dolayısıyla da bu anlamda 'sosyalizm modelleri'nin var olamayacağı açıktır. Gerçekten de tek parti ya da çoğulculuk sorunu bir biçim sorunu mudur, yani sosyalizme geçmiş toplumların somut koşullarından kaynaklanan bir sorun mudur, yoksa bir genel yasa mıdır? Tarihsel deneyimlere dayanarak bu sorunun yanıtı bulunabilir.

Ne varki model kavramı, sosyalizmin kuruluşunun özü ile ilgili genellikler için de kullanılıyor. **«Batıda sosyalizmin özel tipi, sosyalizmin değişik biçimlerinin ortaya çıkması olarak değil de, içerik farklılığı olarak yorumlanıyor. 'Doğu modeli'nin yani 'Sovyet modeli'nin 'eksik', 'olgunlaşmamış', 'demokrat olmayan', 'doğmatik', 'mekanik' olduğu söylenerek, ona karşı 'Batı modeli' çıkarılıyor.»** (s. 56)

Tartışmaya biraz daha yakından bakıldığında, 'model' kavramının, bilimsel sosyalizmin genel ve evrensel yasalarının yadsınması için kullanıldığı görülüyor. 'Batı modeli'nin 'Sovyet modeli'nden farklı olarak 'çoğulcu' olacağı söyleniyor. Gerçekten 'çoğulcu'luk sorunu bir biçim sorunu mudur, yoksa sosyalizmin evrensel yasalarına ilişkin bir öz sorunu mudur?

Sosyalizmi kurmuş toplumların deneyimlerinin gösterdiği, sorunun bir genel yasa sorunu olmadığıdır. Bilimsel sosyalist parti **«tek parti ilkesini kendi politikasına ilke yapmamıştır. Sovyetler Birliği'nde olsun, diğer bazı sosyalist ülkelerde olsun, tek parti sistemi 'tepeden indirilmemiştir; bu, muhalefet partilerinin silahlı karşı devrimci safa geçmeleri veya karşı-devrimi doğrudan desteklemeleri ve böylece, kendilerini sosyalist düzenin yasal çerçevesi dışına çıkarmaları sonucu ortaya çıkmıştır.»** (s. 58)

Bilimsel sosyalist partiler, sosyalizmi kurmuş bütün ülkelerde demokratik güçlerle işbirliği politikası gütmüşlerdir. Gerek Sovyet deneyimi, gerekse Doğu Avrupa'nın halk demokrasilerinin deneyimleri, bunun somut örneklerini vermektedir. **«Ne var ki, en başta sosyalist demokrasi olmak üzere, tüm demokrasiler, demokrasiye el kaldıranlara karşı kendini koruma sistemini de oluştururlar.»** (s. 58)

Ancak çoğulculuk kavramı tartışılırken ele alınan sadece bu değildir. Avrupa'daki komünist partilere bugün şu sorulmaktadır: 'bilimsel sosyalist partiler seçimle iktidara geldikten sonra yine seçimle iktidardan gidebilecekler midir'? Konunun böyle ele alınışının biçimle ilgili olmadığı çok açıktır. Çünkü hiçbir zaman iktidara gelmiş bir sosyalist partinin, seçim sonucu yerini —mutlaka kendi konumundan çok daha geri— bir başka partiye bırakması, 'demokrasi'nin göstergesi olarak yorumlanamaz. Sosyalizm kuruculuğuna katılabilecek, işçi sınıfının bağlaşığı demokratik güçlerin temsilcisi olan partilerin yeri ve önemi, kuşkusuz ayrı bir konudur. Ama demokrasiyi, sadece partilerin sırayla iktidar olması biçiminde anlamak, kesinlikle sınıfsal olmayan bir yaklaşımdır. Bunun ise, öne sürüldüğü gibi, sosyalizmin şu ya da bu modeli ile ilgili olmadığı, doğrudan doğruya bilimsel sosyalizmin genel teorik yasalarıyla ilgili olduğu açıkça görülebilir.

«Sosyalist devlet, işçi sınıfının politik erkinin ana silahıdır. Bu yüzden de sosyalist devlet, partisiz, yani çeşitli partilerin elinde tarafsız bir aygıt olamaz.» (s. 61)

İŞÇİ SINIFI İKTİDARI: İÇERİĞİ VE BİÇİMLERİ

Her devrimin en önemli sorunu, iktidar sorunudur. Kapitalist ülkelerde sınıf savaşımı geliştikçe iktidar sorunu, işçi sınıfı için önemi giderek artan bir sorun haline gelir. Bu sorun, toplumsal devrimin gelişme biçimle-

riyle ilgili değildir. Bu biçimler ne kadar çeşitli olurlarsa olsunlar, devrim, her zaman iktidarın bir başka sınıfın eline geçmesidir. **«Erkin (iktidar) işçi sınıfının ve onun bağlaşıklarının eline geçmesi, sosyalist devrimin içeriğinin en önemli koşulu ve öğesidir.»** (s. 74) Bu iktidar biçimleri ve aldığı adlar, ikincil öneme sahiptir.

Erkin aldığı biçimler ve adlar ne olursa olsun, bir sınıfın iktidarının özünde o sınıfın diktatörlüğü olduğu bilimsel bir genel doğrudur. Bilimsel sosyalistler soruna bu biçimde yaklaşırlar. Dolayısıyla da diktatörlük kavramını hiçbir zaman burjuva ideologlarının kullandığı anlamda kullanmazlar. Hele burjuva ideologlarının, burjuva iktidarını demokrasi, işçi sınıfı iktidarını diktatörlük olarak gösteren çarpıtmaları karşısında gerilemek anlamına gelebilecek konumlara hiçbir zaman düşmezler. Aldığı ad ne olursa olsun, işçi sınıfının iktidarı, her zaman işçi sınıfı ile bağlaşıklarının —yani halkın ezici çoğunluğunun— iktidarıdır. Bu anlamda da en 'demokratik' burjuva iktidarından çok daha demokratiktir.

«Sosyalizm, onun kuruluşuna tüm emekçilerin katılmasıyla serpilip gelişir. Bu ise, işçi sınıfının kendi yanına bağlaşık kazanması, onların dayanıksızlığının, ikircimliğinin giderilmesine yardımcı olması, onları ardıcıl olarak yeni topluma kazanması anlamına gelir.» (s. 75)

İktidar sorununun önemi, sadece iktidardan soyutlanan sınıfların direncinin etkisizleştirilmesi zorunluluğundan ileri gelmemektedir. 1917 Ekiminde, iktidarı ele geçiren işçi sınıfının önünde bunun yanısıra, emekçi yığınlarla kurulan bağlaşıklığın **«iktidarı savunma ve sosyalizm kuruculuğu temelinde geliştirilmesi»** (a.y.) sorunu da aynı önemle duruyordu. Ve bu iki sorun, işçi sınıfı iktidarının belli başlı iki yönünü oluşturmaktaydı. Sosyalizmi kurmuş diğer toplumların geçirdikleri deneyim iktidarın böyle ele alınışının, salt Sovyetlerde ortaya çıkmış bir biçim sorunu olmadığını; tersine bir genel yasa olduğunu kanıtlamıştır. Özellikle sosyalizme halk demokrasileri sürecinden geçen Doğu Avrupa ülkelerinin deneyimleri bu konuda oldukça öğreticidir. Bu ülkelerde, işçi sınıfının siyasi iktidarı ele geçirmesinin biçimleri Sovyetlerden farklı olmuştur. Ancak, bu farklılık hiçbir zaman iktidarın özüne —yani işçi sınıfının bağlaşıklarıyla birlikte iktidarı ele geçirmesine— ilişkin değildir.

Günümüzde, dünyada güçler dengesinin büyük ölçüde sosyalizm lehine geliştiği, sosyalizme geçişte çok çeşitli olanakların ortaya çıktığı, işçi sınıfının bağlaşıklarının çok genişlediği koşullarda, iktidar sorununun da yeni biçimlerde ele alınması gerekliliği çok açıktır. Bu biçimlerin çok çeşitli olması son derece doğal olacaktır. **«Ne var ki, 1970'li yılların ortasında, bilimsel sosyalistlerin burjuva hükümetlerine katılması için somut olanaklar belirince, kimilerinin işçi sınıfının politik erki teorisinin ilkesel konumlarından vazgeçmeye hazır olduğu ortaya çıktı.»** (s. 83) Bu vazgeçişi haklı göstermek için de, bilimsel sosyalizmin tüm genel ilkelerinde olduğu gibi, iktidar sorununu Lenin'in 1917 Devrimine ilişkin olarak koyuş biçiminin, Rusya'ya özgü, Rusya'nın özgül koşullarına bağlı bir koyuş olduğu savı ileri sürüldü. Sorunun, bilimsel sosyalizmin ilkesel bir sorunu olduğunu yadsıma eğilimleri belirdi. Batıda işçi sınıfının, toplumun çoğunluğunu sosyalist devrimden önce etrafına toplayabileceği, bunun sosyalizme barışçıl geçiş olanağı ile birlikte, burjuva devletin demokratik kurumlarının sosyalizme geçişte kullanılması olanağını yaratacağı; dolayısıyla da iktidar sorununun Rusya'da olduğu gibi ele alınamayacağı ileri sürüldü. Burada ortaya çıkan bir çarpıtma dikkat çekici. İktidar sorunu, burjuva bakış açısın-

dan, yani sınıfsal dayanaklarından koparılarak ele alınmakta, ayrıca Rusya'da iktidarın azınlığa dayandığı gibi, tarihsel gerçeklere tamamen ters bir sav ileri sürülmektedir. Oysa **«Lenin, işçi sınıfı erkini, çoğunluğun politik egemenliğinden başka bir şey olarak tasavvur bile etmemiştir, fakat bu çoğunluğu sosyalist devrimden yana kazanabilmesi için, işçi sınıfının geniş yığınları politik olarak yönetmesi gerektiğini düşünmüştür.»** (s. 84)

«Burjuva devletinde işçi sınıfı hareketinin güçlü etkisi sonucu, gerçekten de demokratik biçimler ve kurumlar oluşmaktadır, sınıfsal içeriklikleri nin boşaltılıp yenilenmesi ve bu yapılırken kaçınılmaz surette değişikliklere uğratılmaları ve böylece yeni erkin sistemine girmeleri şartıyla, bu biçim ve kurumlardan, işçi sınıfı, sosyalist devrimin utkusundan sonra da yararlanabilir ve mutlaka yararlanmalıdır.

«Fakat burjuva erki sisteminde, bunlar tekelci sermayeye engel yaratmış olsa da, hiçbir surette devletin sınıfsal içeriğini değiştirmedikleri unutulmamalıdır. Devletin kumanda manivelaları devlet-tekel yönetiminin elindedir ve onlar bu demokratik biçimlerden, onları sınırlayıp, içeriksiz bırakmaya da çalışarak ustaca kendi çıkarları için yararlanmaktadır.» (s. 86-87)

«Marksçılar-Leninciler için sosyalizme geçiş aşaması devletinin karakteri sorunu, kilit sorunudur.» (s. 92)

«Tüm devrimlerin ana sorunu olan, erk sorununun teorik olarak aydınlatılması, işçi sınıfının izlediği politikanın doğruluğunun bir koşulu ve onun ideolojik bağımsızlığının gereği sayılır.» (s. 92)

BURJUVA DEVLET AYGITINA KARŞI TAVIR

«Tarih, devlet erkine ilişkin sorunların sınıf savaşımı sürecinin dışında ele alınmamasını öğretir.» (s. 105)

İşçi sınıfının iktidarı ele geçirmesi sorununun diğer önemli bir yanını da, eski devlet aygıtının yenilenmesinin kapsam ve biçimleri oluşturur.

1917'de Rusya'da, işçi sınıfının iktidarı ele geçirmesi, hiçbir zaman burjuva devlet aygıtının her kurumunun mutlak olarak değiştirilmesi biçiminde ele alınmadı. Bununla birlikte, Sovyet Devrimi, eski devlet aygıtının tümüyle değiştirilmesi biçiminde somutlandı. Genel ilke **«ezgi aygıtını kökten yoketmek ve ekonomiyi yönetebilmeye yarayacak her şeyi korumak»** (s. 95) olduğu halde, sınıf savaşımının gelişimi, her şeyin yenilenmesini zorunlu kıldı.

Buna karşılık Çekoslovakya, Romanya, Polonya gibi ülkelerde, eski devlet aygıtına ait bazı kurumlar, içerikleri sınıfsal açıdan yenilenerek korundu. Bunların yanında da halk yığınlarının yaratıcılığıyla gelişen yeni kurumlar yer alıyordu.

Tarihsel deneyimlerin gösterdiği, işçi sınıfının kendi iktidarını oluştururken, kapitalist toplum koşullarında işçi sınıfının mücadelesiyle elde edilen kazanımların göz önüne alınması gerektiğidir. Ama bunu, burjuva devlet aygıtının —çağımızda— sosyalizmin kuruluşu için de işlev görebileceği biçiminde algılamak, kuşkusuz sınıfsal olmayan bir tavır olacaktır. Eski devlet aygıtında nelerin mutlaka değiştirilmesi gerektiği, nelerin içeriklerinin yenilenmesiyle yetinilebileceği; hangi kurumların ortadan kalkacağı ve hangilerinin kademe kademe değiştirileceği mutlaka çok iyi hesaplanmalıdır. Batıda, gelişmiş kapitalist ülkelerde, işçi sınıfının iktidarı ele geçirmesinden önce de bazı kurumlarda demokratik denetim sağlanmasının olanakları bugün her zamankinden fazladır. Bu anlamda hem devlet aygıtında hem ekonomik aygıtta bazı değişiklikler, işçi sınıfının iktidarı ele geçirmesinden önce de başlayabilir. Ama dünya devrimci sürecinin —ba-

şarıya ulaşmış ya da ulaşamamış o' sun— tüm deneyimleri, burjuva de let aygıtının sosyalist toplum koşull rına aynen aktarılamayacağını kanıtl mıştır. Bunun için bir tek Şili deney mini anımsatmak bile yeterli olabil mektedir.

SOSYALİST DEVRİM VE POLİTİK İKTİDAR SORUNUNUN ÖZÜ : SINIFSAL VE POLİTİK BAĞLAŞIKLIKLAR

Bilimsel sosyalist teorinin sosyalist devrime ve işçi sınıfının iktidarı ele geçirmesine ilişkin ilkelerinin en önemli yönlerinden birini, daha önce de değinildiği gibi, işçi sınıfının toplumun büyük çoğunluğunu yanına çekmesi, bu ezici çoğunluğa politik bakımdan öncülük etmesi oluşturur.

Bilimsel teknik devrim ve üretimde büyük ölçüde toplumsallaşmaya karşılık, devletin giderek tekellerle daha çok bütünleşmesi, işçi sınıfının bağlaşıklar politikasına yeni açılımlar ve yeni olanaklar getirmiştir. Kapitalist ülkelerin işçi sınıfı partileri, bu olanakları göz önünde bulundurarak, kendi politik stratejilerini ve taktiklerini sürekli geliştirmektedirler.

Her ülkede bilimsel sosyalist partiler, işçi sınıfının politik ve sınıfsal bağlaşıklarını, kendi ülkesinin somut koşullarından hareketle gerçekleştirmeye çalışırlar. Bu koşulların, bir ülkeden diğerine oldukça büyük değişiklikler göstermesi de kaçınılmazdır. **«Fakat tarihsel deneyim, gerek işçi sınıfının diğer toplumsal güçlerle ilişkilerinin, gerekse bilimsel sosyalistlerin diğer partilerle ilişkilerinin genel ilkeleri olduğunu gösteriyor.»** (s. 117)

Kuşkusuz, bilimsel sosyalist teorinin oluşturulduğu dönemlerde olduğu gibi bugün de geçerliliklerini sürdüren bu genel ilkeler şu biçimde tanımlanabilirler: Bilimsel sosyalistler, sömürü düzenine karşı olan tüm devrim hareketlerini desteklerler ve tüm 'emokratik güçler arasında birliği sağ.maya uğraş verirler; ve yürütülen ıücadelenin temel güvencesi olarak, ,çi sınıfı partisinin politik ve ideolo- k bağımsızlığını titizlikle korurlar.

İşçi sınıfının toplumun emekçi katnanlarıyla ve demokratik güçleriyle ›ağlaşıklıklar oluşturması, Rus burju-'a demokratik devriminde işçi-köylü bağlaşıklığı biçiminde somutlaştı. Ve bu deneyim, işçi sınıfının bağlaşıklıklarına ilişkin bir takım genel yasalar olarak somutlandı. **«Bağlaşıkların çıkarlarının ortak ya da aynı oluşu, bu çıkarların, birliğin ekonomik ve politik programında dikkate alınması; yığınların öz deneyimlerinin bağlaşıklıkların güçlenmesinde temel oluşturması; bağlaşıklık içinde yürütülen savaşımda birlik, bağlaşıklar arasındaki ilişkilerin demokratik yöntemleri..vb.»** (s. 118-119)

Bu genelliklere ve yasallıklara karşın, hiçbir ülkenin bilimsel sosyalist partisi Sovyet Devriminden bu yana oluşan derin değişiklikleri hesaba katmamazlık edemez. Özellikle gelişmiş kapitalist ülkelerde, köylü yığınlarının nüfus içindeki oranı azalırken, yeni orta tabaklar ortaya çıkmakta, kentli orta katmanların konumları değişmekte ve bu sınıfların politik alandaki etkileri artmaktadır. İşçi sınıfının bilimsel sosyalist partilerinin, bağlaşıklıklar politikalarında bütün bunların hesaba katılması kadar doğal ve gerekli bir şey düşünülemez. Nitekim, bilimsel sosyalist partiler bu olgulardan hareketle, devlet tekelci kapitalizmine demokratik almaşıklar çıkarırlarken, aynı zamanda sosyalizme geçiş için de elverişli koşulları yaratmaktadırlar. Bu konuda başarıya ulaşılması ise **«demokratik istemlerin somut biçimde geliştirilme derecesine bağlı»** olarak ele alınmaktadır. **«İstemlerin karşılıklı ilişkileri ve önceliği saptanmakta ve bu istemler birleşik anti-tekelci programlara alınmaktadır.»** (s. 121)

Bu politikanın hedefi, halkın ezici çoğunluğunun desteğinin, sosyalizmin kuruluşundan önce kazanılması olarak belirtilmektedir. Ancak, bu politikanın önemli bir yönünü, işçi sınıfının bilimsel sosyalist partilerinin, burjuvazinin değişik katmanları arasındaki çelişkileri değerlendirip tekelci olmayan burjuva kesiminin de bağlaşıklıklar içinde yer almasını sağlama doğrultusundaki çabaları oluşturmaktadır. Bilimsel sosyalist partilerin, kurulacak bu bağlaşıklıkların salt sosyalizme geçişle ilgili olmayıp, sosyalizmin kuruluşu sırasında da korunabileceği yolundaki teorik açılımları, üzerinde dikkatle durulması ve değerlendirilmesinin çok geniş boyutlu olarak yapılması gereken konulardır. **«Demokratik dönüşümler savaşımında böylesi karmaşık ve geniş bağlaşıklıklar kurulması tamamen olasıdır. Fakat bunları sosyalizm için savaşımda koruyacak olan nedir? Evet, bu, çözüm bekleyen bir sorundur. Bu gibi geniş bağlaşıklıklar kurulmasının programları ve yolları, perspektifleri şimdilik genellikle tartışma ve görüşme konusu olmaktadır.»** (s. 122)

Bilimsel sosyalist teorinin genel ilkelerinin, her ülkenin somut sınıfsal koşullarında değerlendirilip hayata geçirilmesi de yine bilimsel sosyalist teorinin temel ilkelerinden biridir. Bu anlamda, yapılan tartışmaların büyük ölçüde yaratıcı çalışmalara yönelik olduğunu yadsımak olanaksızdır.

Bağlaşıklıklar politikasında önemli olan, bu politikanın yığınsallığıdır Bu anlamda yığınların çıkarlarına dayalı olmasıdır. Kurulan birliklerin sağlamlığı da yine yığınsallıkla olanaklıdır. Bunun için bağlaşıklıklar, salt yığınların temsilcisi olan politik partilerin ilişkileri düzeyiyle sınırlı olarak ele alınamaz. Asıl olan yığınlara yönelmek, yığınları harekete geçirebilmektir. Ve bu hareket de salt yığıların günlük çıkarları ve istemleriyle sınırlı değildir. Bu, aynı zamanda yığınların kendi deneyimleriyle öğrenmeleri, bilimsel sosyalist partinin savunduğgu konumlara çekilebilmeleri politikasıdır. **«Bağlaşıklıklarla ilgili Lenince stratejinin kılavuzu, tabandaki birlik ile tavandaki biriliğin, yığınsal hareket düzeyindeki ortak eylemler ile partiler düzeyindeki politik anlaşmaların ve blokların birbirine uyumlu kılınmasıdır.»** (s. 124)

Her anlaşma ve politik bağlaşıklık, bir takım uzlaşmalara, ödünlere dayanır. Sorunun belki de en önemli yanını da bu oluşturmaktadır. Özellikle de burjuvazinin bir kesimiyle (tekel dışı burjuvazi) oluşturulacak bağlaşıklıklarda konunun önemi çok daha fazla artmakta ve uzlaşmaların sınırının iyi belirlenmesi, sorunun can alıcı noktasını oluşturmaktadır.

Bağlaşıklıklar politikasına sınıfsal yaklaşım, hiçbir zaman terkedilmemesi gereken bir konumdur. İlkesiz bağlaşıklıklara girmenin tek güvencesi budur. Aşılmaması gereken sınırların varlığı hiçbir zaman unutulamaz.

«En önemli ilke, her durumda işçi sınıfının devrimci partisinin politik, örgütsel ve ideolojik bağımsızlığının korunmasıdır.» (s. 127)

İŞÇİ SINIFININ DEVRİMCİ ÖNCÜ-GÜCÜ :

Bilimsel sosyalist teorinin odağında yer alan konu, parti konusudur. Bu nedenle de burjuva ideologlarının en önemli saldırı hedeflerinden birini bilimsel sosyalist işçi partisi oluşturur.

İşçi sınıfı partilerinin ana ilkesi olan demokratik merkeziyetçilik, bu saldırının en çok yoğunlaştığı hedeftir. Aynı şekilde sağ ve sol tüm sapkın akımların da en çok saldırdıkları ilke budur. Bu saldırılar, her zaman bilimsel sosyalist partileri gerçek niteliklerinden uzaklaştırmak, onları sıradan birer parti durumuna getirmek amacına yönelik olmuştur.

Bugün de parti konusunda çok çeşitli görüşler ve öneriler ortaya çık-

maktadır. Ama bütün çeşitliliğine karşın, özünde, Leninci parti anlayışı ile sosyal demokrat görüş arasında yürütülen bir mücadeledir bu.

Son zamanlarda, Avrupa'da bilimsel sosyalist partilerin yönetime katılmaları olanağının belirmesi, burjuva ideologlarının çok daha açık biçimde, işçi sınıfı partilerinden demokratik merkeziyetçilik ilkesini terketmelerini istemeleri sonucunu vermiştir. Bunu bir koşul olarak bile öne sürebilmektedirler.

Buna bir takım 'bilimsel sosyalist' çevrelerin katılması da yeni bir olgu değildir. Leninci parti ilkelerinin oluşturulduğu dönemlerden bugüne dek, bilimsel sosyalistlerle bütün diğerlerini ayıran en önemli nokta, demokratik merkeziyetçilik ilkesi karşısındaki konumları olmuştur. Sık sık bu ilkenin evrenselliği yadsınmak istenmiş, hatta bunun salt Rusya'ya ilişkin Bolşevik Partisinin bir sorunu olduğu ileri sürülmüştür.

Demokratik merkeziyetçiliğin karşıtları, her zaman bu ilkenin karşısına 'demokrasiyi' çıkarmaya çabalamakta ve bilimsel sosyalist partileri de 'demokrat' olmakla suçlamaktadırlar. Oysa, **«Leninci ilkede, mekeziyetçilik hiçbir yerde ve hiçbir zaman parti için demokrasinin kısıtlanması anlamında yorumlanmamıştır.»** (s. 148) Bunu tüm işçi sınıfı partilerinin yaşamlarında izlemek olanaklıdır.

İşçi sınıfı partilerinde demokrasi budur. Oysa; demokrasi istemleriyle, demokratik merkeziyetçilik ilkesine saldıranların istedikleri bu değildir. Onların 'demokrasi' ile anlatmak istedikleri, tartışma, tartışma, sürekli tartışma —böylece partiyi sadece tartışılan bir yer, adeta bir burjuva parlamentosu haline getirmek— bu sonuçta **«demokrasi, parti organizmasının doğru çalışmasını sağlayan ve savaşkanlığını artıran bir araç olmaktan çıkıp, tartışma olsun diye var olacaktır.»** (s. 149)

Sorunun özünü, parti-içi demokrasi mektedir. Çünkü çoğu kez, tartışma ile disiplinin ilişkisinde aramak gerekve anlaşmazlık buradan kaynaklanmakta ve bu ikisi birbirinin karşısına çıkarılmaya çalışılmaktadır.

Bilimsel sosyalist partilerde disiplinin ilkeleri nelerdir?

Yanıtı Lenin'den izleyelim :

«Lenin, bu soruya yanıtı, disiplinin şu koşullarıyla başlatır: Bilinçlilik, devrime bağlılık, özveri, yiğitlik...

«Lenin, parti disiplininin ikinci koşulunu, partisinin 'en geniş emekçi yığınlarıyla bağlanma, yakınlaşma ve onlarla giderek kaynaşma yetkisi'nde görür.

«Üçüncü disiplin koşulunu Lenin, partinin uyguladığı politik yönetimin doğruluğunda, politik strateji ve taktiğinin doğruluğunda görmektedir.» (s. 149-150)

Bütün bunlar, özellikle bilimsel sosyalist partilerin kurduğu bağlaşıklıklar sonucu, diğer partilerle yakınlaşmaların kaçınılmazlığı göz önüne alınırsa; bu yakınlaşmanın bütünleşmeye gitmemesi ve bilimsel sosyalist partilerin kendi niteliklerinin silinmesi tehlikesinden kaçınılması açısından son derece büyük bir önem tasımaktadır. Sorun her zaman olduğu gibi bugün de bilimsel sosyalist partilerin ideolojik, politik ve örgütsel ilkelerinin titizlikle korunması biçiminde ele alınmaktadır.

DEVRİMCİ POLİTİKA VE TEORİ

Tarihsel deneyimler, çeşitli ülkeler işçi sınıfı partilerinin, ülkelerindeki toplumsal koşullar ne denli farklı olursa olsun, önlerine çıkan sorunları bilimsel sosyalist teoriye dayanmaksızın çözemeyeceklerini gösteriyor. Bu bakımdan bilimsel sosyalizmin evrensel yasalarına, kesinlikle pratikte kanıtlanmış ve onlar olmaksızın bilimsel olunamayacak temel ilkeler gözüyle bakılması, vazgeçilmez bir konumdur. Çağımızın sosyalizme geçiş çağı olduğu genel doğrusu yadsınmadan, sosya-

lizme geçişe ilişkin genel ve evrensel ilkeleri yadsımak ve geçersiz saymak olanağı yoktur.

Ama, yine tarihsel deneyimler gösteriyor ki bilimsel sosyalist teorinin ilkeleri bir yandan da durmadan pratik içinde gelişip zenginleşmektedir. **«Devrimci teori olmaksızın devrimci politikanın da olamayacağı kayıtsız koşulsuz doğruysa, aynı şekilde, devrimci politika olmaksızın, devrimci teorinin de olamayacağı, sürekli olarak gelişip zenginleşemeyeceği de o kadar doğrudur.»** (s. 176) Bu, işçi sınıfının çıkarlarının ifadesi olarak doğup, işçi sınıfı hareketi tabanında gelişen, zenginleşen bilimsel sosyalist teori ile, onu geliştiren devrimci politika arasındaki kopmaz bağların ve karşılıklı etzenginleşen bilimsel sosyalist teori ile, **teori arasındaki bağ iki yönlüdür. İşçi sınıfının gerçek yaşamı ile teori arasında, onun günlük savaşımlarındaki politika vardır.»** (s. 177) Politikadan, yöntemsel ilkelerden koparılan teorinin, dogma haline gelmesi kaçınılmazdır. Oysa bilim durmadan gelişir.

Yaşamın sonsuz zenginliği içinde beliren somut sorunlar dikkate alınmaz ve teori bir dogma olarak korunmaya çalışılırsa, işçi sınıfı politikasında boşluklar belirir ve beliren bu boşluklar, işçi sınıfına ters akımlar tarafından doldurulur. Ancak teori ile politika arasındaki canlı bağlar korunduğu sürecedir ki bilimsel sosyalist teori, bilimselliğini, yaratıcılığını, etkileyiciliğini ve devrimci konumunu sürdürebilir. Diğer yandan.

«Politika yalnız bilim değil, aynı zamanda sanattır.»

LEYLA EKİN

———o0O0o———

YARIN BİZİMDİR YOLDAŞLAR

Manuel Tiage
Sanat Emeği Yayınları
Çeviri: Metin Alemdar
Kasım 1979, Fiyatı 150 TL.

Faşist bir diktatörlüğün tırmandırılması amacıyla her gün aydınların, emekçilerin, daha güzel bir dünya özlemiyle çarpan kalplerinin durdurulduğu, seslerinin kısılmaya çalışıldığı 1979 Türkiye'sinde, insan, eski kıtanın ta öte ucundan «Yarın Bizimdir Yoldaşlar» diye gür sesle haykıran, güvenle seslenen yoldaşlarının sesini duyunca, destanlarını okuyunca neler düşünür? Neler duyar? Yarın kimindir gerçekten?

Yarın Bizimdir Yoldaşlar isimli kitap, Portekiz'de 45 yıl ölüme, işkenceye, karanlığa dayandırılarak sürdürülen kanlı faşist Salazar diktatörlüğüne rağmen, güzel yarınları kurmak için mücadele veren isimsiz kahramanların destanı... Ve yine isimsiz bir kahramanın coşku dolu, inanç dolu anlatımı...

İsimsiz bir kalem; çünkü romanı kimin yazdığı gerçekten bilinmiyor. Romanın başına Avante Yayınevi'nce konan Sunu'da, bu romanın daktiloyla yazılmış metninin bu tür belgeleri toplayan bir arşivde bulunduğu ve üstüne iliştirilmiş notta sadece Manuel Tiago adının okunabildiği, büyük bir olasılıkla bunun, romandaki diğer isimlerde olduğu gibi, takma bir ad olabileceği belirtiliyor.

Ama onlar için sadece 'isimsiz kahramanlar' deyimini kullanmak yeterli mi? Gerçekten 'isimsiz' mi onlar? Ya isimlerinden çok daha önemli olan 'bilimsel sosyalist partinin militanı' onurlu ünvanı, onlar için, dünyada konmuş bütün isimlerden daha gerçek ve tanımlayıcı değil mi?

Hayır, bu, karanlığa karşı orada burada tek tek parlayan ışıkların romanı değil. Faşizme karşı duydukları büyük kinle ona karşı tek tek mücadeleye giren bir takım 'isimsiz kahramanlar'ın öyküsü hiç değil. Bu, kitlelerin içinde eriyip onlarla bütünleşen, illegal yaşamın her türlü zorluğuna özveriyle göğüs geren ve inancını, direncini hiçbir zaman yitirmeyen ve bütün bunlar için gücünü Portekiz Komünist Partisi'nden alan parti militanlarının, tek kelimeyle partinin romanı. Ve Portekiz Komünist Partisinin önderliğinde faşizme karşı ayaklanan Portekiz işçilerinin, köylülerinin, aydınlarının, yiğit Portekiz insanının destanı... «Portekiz! Senin havan, senin eşsiz enginliklerin bile güzel! Senin hüzünlü ve iyi yürekli halkın güzel! Portekiz! Sevgili ülke! Senin bu uzun kâbustan uyanacağına inanıyorum.» (s. 39) Bu sözleri, uzun süren yolculuklardan, Parti örgütlerinin uzun bir denetiminden son derece yorgun bir şekilde dönerken söyleyebilen insanların destanı...

Faşizme karşı mücadelenin örgütlü, kitlesel bir mücadele olması gerektiğini okuruz bilimsel kitaplardan. İlkelerini öğreniriz. Dünya devrimci sürecinin zengin deneyimleriyle örülmüş bu ilkeleri yineler dururuz. Her şey, sanki çok kolay ve basit görünür... Eğer yaşamın sıcaklığından soyutlanırsa. Oysa en büyük tehlike değil midir bu? Romanlar bize biraz olsun bu sıcaklığı verebilirler. Kimileri, romanlardan bir takım şeylerin öğrenilebileceğini yadsıyabilirler. Elbette, bilimsel sosyalist ilkelerin romanlardan öğrenebileceği değil savımız. Bilim, bilim gibi okunur, öğrenilir. Edebiyat gibi değil. Ama edebiyat yardım etmez mi yaşamın sıcaklığının, insan ilişkilerinin karmaşıklığının kavranmasına. Mücadele ilkelerle, salt bilimle yürümüyor ki! İnsan gerek... İnsanlar gerek ve onları eğitmek, örgütlemek, mücadeleye sokmak gerek. Oysa insan salt ilkelerle anlaşılabilecek bir makina değil... Onu tanımak için, onu tanıyıp örgütlemek, yönetmek için, yaşamın canlılığı içinde anlayabilmek gerek... Bu olmadan örgüt olmaz, mücadele hiç olmaz.

Evet, faşizme karşı örgütlü, yığınsal bir mücadele... Ama nasıl bir örgütlenme? Yığınsallık nasıl gerçekleştirilecek?

Faşist diktatörlük koşullarında Parti nasıl çalışır? Kolayca yanıtlayanlar çıkabilir, elbette gizlilik yöntemleriyle diye. Bu kadar basit mi? Neler bekler illigal koşullarda partiyi? Parti militanlarını? Özveri... özveri... özveri... ve yine özveri... Bilinç ve kararlılık olmadan istenemeyecek bir özveri. Örgütlülük olmadan beklenemeyecek bir özveri... İnanç olmadan bilinç olmadan nasıl katlanır insanlar bunca yokluğa? Açlığa? Zorluğa? Ve örgütlü olmayan, faşizme karşı mücadelesinde yoldaşlarının ve halkının sıcaklığını yanında duymayan insandan beklenebilir mi bunlar?

«Yarın Bizimdir Yoldaşlar» romanı, Portekiz Komünist Partisi'nin faşizm koşullarındaki mücadelesini anlatarak veriyor soruların yanıtını.

Portekizin köylü sorunlarının bir hayli ağır bastığı bir bölgesinde, işçileri ve köylüleri Komünist Partisi'nin nasıl örgütlediği ve birlikte eyleme nasıl soktuğu anlatılıyor. Bölgedeki Parti örgütünün çalışmaları gizlilik koşulları içinde yürütülüyor. Bu örgütü yöneten bir Parti Grubu var. Ayrıca bu grubun denetiminde, her biri bir sektörden sorumlu militanlardan oluşan bir Bölge Komitesi. Komiteye bağlı daha alt örgütler, ekipler, fabrika komiteleri ve legal sendikalarda (faşist sendikalar tabii bunlar) çalışan parti militanları ve onların denetlediği Parti yandaşları, yığınlar... Her koşulda mutlaka örgütlü olmanın somut göstergeleri. Böylesine iyi örülmüş bir örgütler ağı olmaksızın nasıl mücadele edilebilir?

Ancak mücadelenin sürdürülmesi için sadece böylesine iyi bir örgütlenmenin, bu örgütlerde yer alan Parti militanlarının kararlılığının, özverilerinin yetmeyeceği de çok açık... Önemli olan bu örgütün, çalıştığı bölgedeki emekçi yığınları harekete geçirebilmesi... Bunun için de yığınlarla bağlantı kurmak, onların sorunlarını bilmek, bu sorunlara somut çözümler önermek gerek. Bir yandan işçileri, bir yandan köylüleri, ırgatları örgütlemek zorunlu. Bu, zor bir iş. Hele gizlilik koşullarında... Hele faşizm koşullarında... Ve yine sorun, mücadeleyi, bu koşullarda da aksatmadan sürdürebilecek sağlam, bilinçli ve son derece disiplinli bir örgüt olmasının gerekliliğine gelip dayanır.

Disiplin, her koşulda mücadeleci bir örgütün ayrılmaz bir parçası. Ama bunun önemi, gizlilik koşullarında çok daha fazla artıyor. Buna karşın, gizlilik koşullarına uymak, disiplini korumak çok daha fazla güçleşiyor. İnsanları denetlemek güçleşiyor. Kimi bireyci eğilimlerini artırırken, kimine de disipline uymak, gizlilik koşullarının kurallarına uymak zor gelebiliyor. Görevleri, sorumlulukları herkese dağıtmak, herkesi bütün parti militanlarını sorumlu kılmak gerekir. Ama bunu gizlilik koşullarında gerçekleştirmek bir kaç kat daha zor. Romandaki Gaspar gibileri, bazan çok fazla öne çıkabilirler. Gaspar, son derece yetenekli, örgütçü bir partili. Ama kendi bireysel yeteneklerini o denli abartmış ki, çalıştığı fabrikada hiç kimse o olmadan bir şey yapamaz olmuş. Ve sonuçta, grev gününden bir gece önce tutuklanınca, neredeyse grevin geleceğinin bağlı olduğu fabrikada hiçbir şey yapılamıyor.

Öte yandan, disiplin koşullarını bir türlü ciddiye alamayan Afonso örneği var. Ona, örneğin, Merkez Komitesi Sekreterliğinin, militanların her gün mutlaka traş olması yolundaki direktifi çok saçma geliyor. Bunlara uymak ona öylesine zor geliyor ki, sonunda şöyle bir felsefe geliştirebiliyor: «Bunlara uyulmayabilir, önemli olan arkadaşların öğrenmemesi ve davaya bir zarar gelmemesi.» (283) Ama acaba gerçekten davaya zarar gelmiyormu? Afonso, küçük hatalar yapıyor, ciddiye almadığı bir takım kararlara uymamayı adım adım gizlilik koşullarının tümünü yadsımaya kadar götürüyor onu. «Küçük bir hatayı düzeltmezsen daha büyüğünü işlersin. Ve sonunda hatalar birbirini basamak masamak izler.» (s. 280)

Ya kişisel yaşamlar? Böylesine zor koşullarda yaşayan insanların kişisel yaşamı mı olurmuş denebilir mi? Hangi çalışma insanların kişisel yaşamlarından soyutlanabilir ki! Yaşamı da bu koşullara uydurmak gerek sadece... Yılların partilisi, partili arkadaşlarından başka bir ailesi dostu olmayan Paulo «Ben kişisel yaşamında ciddi olmayan insanların ciddi çalışacağına pek inanmıyorum.» (s. 118) derken, insanları, sadece parti kararlarına, temel ilkelerine uygun olarak çalışan makineler olarak mı görüyor? İşte onun anlatımıyla yanıtı: «İnsan her şeyden önce düş kurma özelliğine sahiptir. Tarihte yapılan tüm güzel şeylerin temelinde bizim yapabileceğimiz bütün güzel şeylerin temelinde, tüm kahramanlık ve yiğitliklerin temelinde, her yerde ve her zaman düş vardır. Hepimiz düş kurarız dostum, hepimiz. Bazı kişilerin başkalarının teri ve kanıyla yaşamayacağı, çocukların makinalı tüfeklerle biçilmeyeceği, insanın özgürce soluk alacağı daha iyi bir dünya düşleriz. Bu düş kavga ve acılara katlanacak güç verir, sert yaşamımızda, bizler için her şeyden daha değerli olan şeyi kaybettiğimiz zaman bile, bizi mutlu eder. Ama bizim tek düşümüz bu değil. Eğer kişisel mutluluğu düşlediğimizi, sevgiye susadığımızı, düşmanın öldürmeyeceği çocuklarımız olmasını istediğimizi, huzur ve biraz rahat istediğimizi gizlersek baş-

kalarını ve kendimizi aldatmış oluruz. Parti görevlileri her şeyi verirler, ama hiçbir şeyden vazgeçmek zorunda değildirler. Eğer düşü öldürürsek kendimizi öldürmüş oluruz, olduğumuz gibi olmaktan çıkarız.» (s. 190)

İşte Parti böyle insanlardan oluşur. Tüm eksiklikleriyle, hatalarıyla ve tüm üstün taraflarıyla. Sadece çok az bir kısmına değinebildiğimiz çok açık. Belki onları da yeterli bir şekilde tanıtamadık.

Romanı süsleyen desenlerden söz etmeden geçmek olmaz. Hele de bunların, Portekiz Komünist Partisi Sekreteri Álvaro Cunhal tarafından çizilmiş olduklarını söylemeden geçmek hiç olmaz. Sanki her biri roman kahramanlarını gözümüzde canlandırmak için özenle yerleştirilmiş. Öylesine güzel ve canlı.

Sanat Emeği Yayınlarını, böylesine güzel bir kitabı bize kazandırdığı için kutlamak gerek. Ve bu romanı mutlaka okumak gerek. Önümüzdeki günleri düşünerek. Her hal ve şartta görev başında olmanın somut olarak ne demek olduğunu tüm sıcaklığı ile görebilmek için...

ŞİRİN ERTAŞ

yurt ve dünya

BAĞIMSIZLIK DEMOKRASİ SOSYALİZM SORUNLARI

türkiye işçi partisi merkez eğitim bilim ve araştırma bürosunca hazırlanmıştır

50 TL.